

401
KISFALUDY SÁNDOR

HÁTRAHAGYOTT MUNKÁI.

KIADTA

TOLDY FERENC.

MÁSODIK KÖTET.

—o—

PEST.

HECKENAST GUSZTÁV TULAJDONA.

MDCCCLXXI.

B 5

25

491

BIBLIOTECA NAZIONALE
CENTRALE - FIRENZE

8.000 - 4.999

KISFALUDY SÁNDOR

HÁTRAHAGYOTT

MUNKÁI.

II.

KISFALUDY SÁNDOR

HÁTRAHAGYOTT MUNKÁI.

KIADTA

TOLDY FERENC.

MÁSODIK KÖTET.

PEST.

HECKENAST GUSZTÁV TULAJDONA.

—
1871.

KISFALUDY SÁNDOR

ELEGYES VERSEI

S EGY KIADATLAN VIGJÁTÉKA

NÉMELY ZSENGÉIVEL EGYÜTT.

KIADTA

TOLDY FERENC.

PEST.

HECKENAST GUSZTÁV TULAJDONA.

1871.

Pest, 1871. Nyomatott Heckenast Gustávnál.

ELŐSZÓ.

Kisfaludy Sándor Hátrahagyott Munkáinak e második kötete, mint a Tartalom átnézetéből kitűnik, igen vegyes, mind a költői formákat, mind a kort tekintve, melyben e darabok eredtek.

Az *Elegyes Versek*, melyek itt az 1—58 lapokon állanak, az első két költeményen kívül, gnómákból és töredékekből állnak, és legnagyobb részt kiadatlanok. Véve vannak azok két különböző kéziratából Kisfaludynak: I-ső egy keskeny 8-rétű füzet, melynek címe: „*Gondolatok. Első kötet*“. Hogy második „kötete“ e kis gyűjtemény-, vagy inkább jegyzőkönyvnek nem létezett, mutatja az, hogy a 17. lapon a koronkenti beírások megszakadnak. Ezek nagyobb része kétségtelenül a költő azon idejéből való, midőn Himfydalai ké-

szültek, tehát 1796—8-ból. Itt ezek közül húsz szám áll (51—55. l.). — A II-dik egy meglehetősen testes 8-rét kötet a költő későbbi idejéből, melyben a „Hattyúdal“ IV—XVI. énekeit 67 lapon rövidebb-hosszabb tanszerű verseszetek előzik meg, valamint némely töredékek is, mik, úgy mint az előbbi füzetbe is, koronként irattak be, hogy majd valamely készülendő költeményhez (drámához?) felhasználtassanak. E tanversek közül már az Auróra is hozott (1822—23?) néhányat, másokat később a „Részvét Könnyei“ (1838), az Árvízkönyv II. kötete (1839), s az „Aradi Vészlapok“ (1844): öszvesen tizenhármát.

Csak később jutott még egy verses kézirat rendelkezésem alá: „*Elegyes Költemények, írta Kisfaludy Sándor*“ 4-rétb. 48 lap, melynek tartalmából, s néhány eddig kifelejtett darabból állott össze az „Elegyes Versek II. könyve“, mely azonban már csak a kötet végén találhatott helyet.

Az Elegyes Versek közt számos a gnóma, velős mondás, kevesebbé többé költőileg kifejezve; de van egyéb is. Néha a természet szemlélete közben felmerült képek, mint a képiró stúdiuai, például:

Erdőn mezőn zúgva dúl fül
Az Éjszakának mord szele,
A Bakonynak zörögve hull
S repdez száraz levele . . .

vagy csupán egyes ecsetvonások, mint:

Vastag, hamvas köd borítja
A vidéknek pompáját . . .

ismét:

A hajnal már megpirította
A hegyeknek bérceit . . .

de a nővilágból is:

Setét haja szép gyűrűi
Vállán szépen fekvének,
S kevélykedni tetszésnek.

vagy:

Haja fűrtjét a lágy szellő
Gyönyörködve boglyazta . . .

az érzés köréből is:

Bizonytalan kívánsatok
Emelgették kebelét . . .

vagy:

Volt az idő, hogy Auróra
Örömkövet volt nekem,
S a hajnali kakasszóra
Újult gyönyörűségem . . .

néha egész helyzetfestéssé kiszélesedve:

A szerencse és hír elől
E szegletbe elrejtve,
Nem tudván a világ felől
Semmit — tőle felejtve,
Égből eredt jobb részemet,
Az elmémet és szívemet
Szorgalommal művelvén —
Éltemet itt élem én.

s ez kétségtelenül még a „Kesergő
Szerelem“ korából, mit az ilyféle töre-
dékek is bizonyítanak, mint péld.:

Gyakran repdez elmém előtt
Csélcsep lepke képében
A gondolat: Felejtsd el őt,
Az állandót gögijében . . .

S mind az ilyek, mint villanatok fel-
jegyezve, hogy majd alkalminlag hasz-
náltassanak, amint hogy némelyeket
felhasználva találok is. Péld. az I. számú
régí füzetben álló e töredékekből:

Miket szívem ömledezvén
 Enmagam-lelt hangokban
 Énekeltem, legelső én,
 Nem nagy ész szól azokban.

Ki ezeket nem érezed
 Bár, csak hiu hangnak veszed,
 Szánlak, szegény, tégedet,
 Szánom hibás szívedet.

Élelmed a nap alatt
 Csak agyagból kelt falat.

A Természet szüleményi
 Búm s örömöm érzeményi
 Énekeim, dalaím,
 Versbe fűzött szavaim.

lett a *Bold. Szer.* 200-dik dala.

Így egyebeken kívül:

A Természet, lélekzetét
 Tartóztatni láttatott . . .

mely a *Kesergő Szer.* 90. dalába ment
 által, s aligha szerencsés változtatással:

A Természet figyelmes volt
 S olvadozni láttatott . . .

Ekép ez apróságok egyszersmind úgy
 tűnnek fel mint építőkövek a Kisfaludy

költői műhelyéből, mik gondolkodó olvasóra nézve nincsenek különös érdek nélkül.

„Az elmés özvegy“ című, igen mulatságos, kis ármányvígjáték, mely kezdetben „A férjek iskolája“ követelőbb címet viselte, mint majd minden, szinte a szerző saját kézírata után adott. Mely évből való, sem kitéve nincsen, sem belső jelek nem nyújtanak biztos támpontot. Azonban a „Maga“ másod személyi névmásnak még pathetikus jelenetben is használata a „Kegyed“ s „Ön“ feltalálását megelőző időre mutat, s így jóformán a Munkái közt álló drámák korából való lehet, midőn költőnk egyideig egészen e formával látszott felváltani akarni az elbeszellt.

Jőnek Kisfaludy *Irodalmi Zsengéi*, még pedig e kötetben I. *Seneca tragédiája*, Kleist után szabadon dolgozva. A fő cím (mert ettől a második már eltér) s az alexandrín, de melyet még felette gyarlón kezelt, Bessenyei hatására mutatnak, melyet másutt (III. köt.

170. l.) maga is bevall. Óhajtottam volna más két tragédiáját ez időből: *Ulysses és Penelopét* (l. III. 170. IV. 12.), melyre úgy látszik a szerző maga több súlyt fektetett, és *A Testvérgyilkosságot* (l. II. 115.) is közölhetni, de ezt mind eddig nem láthattam, amannak csak töredékét bírom. — A második zsenge: *Rinaldó és Armída*, szinte szabadon, de prózában készült Tassó után, melyről Önéletrajzában (IV. k. 16, 17. l.) azt mondja ugyan, hogy nyelvtanulás végett fordította, azonban úgy látszik mellesleg irodalmi célja is volt. Azért kerekítette ki némi egésznek e bájos epizódot a „Megszabadított Jeruzsálem“ XIV. XV. XVI. énekeiből. S ép ez valóban meglepő darabja a Kisfaludy-irodalomnak, nem ugyan mint eredeti költői (mert nem az), hanem igen is mint nyelvmű, 1793-ban készülve! Midőn az irodalmi nyelv még oly szűk körben mozgott, midőn az egy Kazinczy bírta a próza mesterségét: e kísérlet oly írókat mutat már, kinek az öszves

nyelvkinccs rendelkezésére áll. Soha sem jön ő zavarba az illő, a helyesen jelző szó feltalálásában, kifejezésmódja gazdagsággal, újsággal, elevenséggel, festőiséggel bír, ha, a mester kecsével és nemességével nem is, melyet sem ő, sem későbbi kortársai egyike sem bírt utólni.

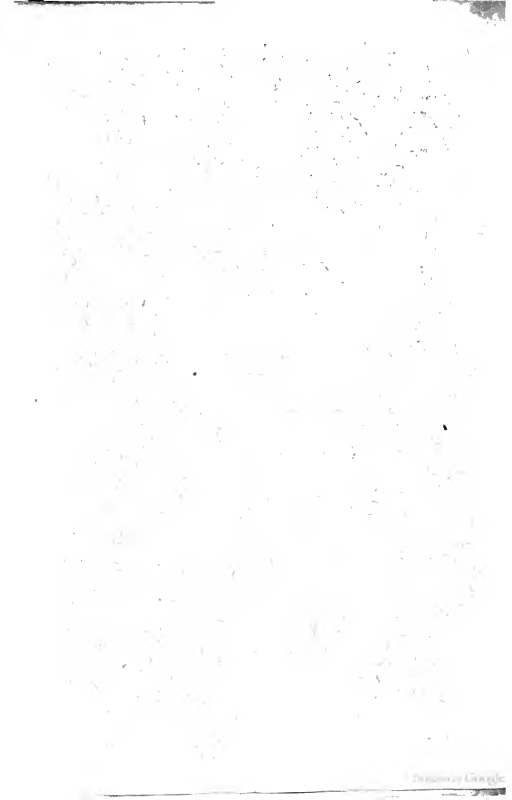
A III. kötet e téren — mindig a kort tekintve — valódi virtuositását fogja mutatni. Abban még Kisfaludynak egy regénye s apróbb prózai költeményei következnek, Himfyvel való fellépését megelőzőtt korából.

Pávasziget, Pest mellett, october
16-án 1870.

TOLDY FERENC.

III.

ELEGYES VERSEK.

MAGYAR NEMZETI ÉNEK.

1821.

1.

A nemzetnek teste a nép,
Feje annak a király.
A nemzettest erős és ép,
Virág- s gyümölcskorban áll,
Míg azt ősi törvényinek
Erős lelke élteti;
Idő s világ vészeinek
Dühe meg nem döntheti.
Tartsd meg, isten! fejedelmünknek,
Nemzetünknek, törvényünknek
Három ágú kötelét!
Egy testté vált lételét!

2.

A jó király, édes atyja
Hív népének: törvényt
S kegyelmekkel igazgatja,
Nem változó önkénnyel.
A nemzetest boldogságát
Hordozván nagy szívében,
Önnön őrzi szabadságát,
Törvény s fegyver kezében.
Áldd meg, isten, a nép atyját,
Ágozatját és magzatját!
Imígy kiált minden hív,
Királyát szerető szív.

3.

A hív magyar, jó királyát
Tiszteli és szereti;
Megjárni a világpályát
A népet ő vezeti.
A magyar, hív királyáért
Kész kikelni vérével;
Kész áldozni hazájáért
Értékével, éltével.
Táplálj, isten, elméinkben,
Szíveinkben, míveinkben
Megegyező értelmet,
Öszvehangzó érzelmet.

Tíz századot kiélt s állott
Árpád népe s törvénye,
S boldog volt, bár vérbe szállott
Más nemzetek napfénye.
Kormányában s törvényiben
Élvén halván, soha mást
Nem kíván, mint a régiben
Boldog örök maradást!
Tartsd meg, isten, nemzetünket,
Királyunkat, törvényünket
Boldog egyességében,
Erejében, fényében!

TOLNAI

GR. FESTETICS GYÖRGYHEZ.

1818.

Qui consulta patrum, qui leges iuraque servat.

Hor.

Ki e magának bűnösen áldozó

Században a köz jóra, irigykedést

Szerző dicsőséggel, ki tudja

Mérni, s pazarlani szép vagyonját.

Virdg.

Midőn az ember létre kap itt, ezen
Jóval gonoszszal, búval örömmel oly

Vegyes világon, kérdezetlen:

Ő akarja-e: lenni vagy sem? —

Akkor csupán a szem-bekötött hamis

Szerencse játszik, sorsot az osztogat,

A vak; s miképen volna hát, hogy

Többnyire balra ne nyúljon a vak?

Ott egy szegény pár, rongy atya, rongy anya,

Egy gyermeket szül szalmafedél alatt;

Az elme és szív benne szép s nagy;

Más születés, nevelés mi ritka

Felséges embert, nagy hazafit, jeles
Vitézt teendő volna belőle; de
Pór sorsa ötöt porba nyomván,
Él, szaporít, s kihal a baromként.

Ott a hegyen kelt, s tornyaival kevély
S a merre a szem néz, maga birtokát
Látó ezer-jobbágy-uralta
Vár is az új uri rajnak örvend.

Az úrfi, ámbár emberi érdeme
Silány is, úr lesz; és pedig olyan úr,
Ki kényeként majd sorsot oszt: mert
Bár esze nincs, van aranyja, módja.

Ama szegényt és porba tapodtat egy
Kis morzsa abból, ami sok ennek a
Dúsnak, miképen boldogítná!
Ámde vak és hamis a szerencse!

Nem jó igazság a nyomorúlnak ez;
De bár nehéz is, túrnie kell; csak ez
Orvosszer a sorstól levertnek:
Türelem, te ne hagyd el ötöt! —

Ha rossz igazság, hogy az elégnék is
Már bő határán túl ezer és ezer
Javakkal áldá ezt meg a sors,
Jó neki. A sok övé. Köszönje.

Mert védi, s méltán, emberi, nemzeti
Törvény vagyonját, bár sok is egynek az.
Csak érdemelné hát meg, amit
Több ezrek keserű hijával

S kárával ő bír, ő egyedül csak egy
Ember, ki szintén mint amaz elvetett,
Néhány arasz földdel beéri
Majd, ha megáll ere, s élte elhúny.

Sok gazdag embert, dús urat esmerek
Én itt közöttünk a magyar ég alatt,
Akit megáldott a szerencse
Sok fejedelmi javakkal. Ámde

Ezek közül hány érdemelé meg e
Bangó szerencsét! Fáj! mikor ily bitang,
Sőt átok a föld kincse sok száz
Emberi, nemzeti jót nem érző

Duzmadt kevélynek vesztegelő keze
Közt. Átkozott légy önszeretet! te vagy,
Valál, s leszel minden gonosznak
Kútfeje a nap alatt örökké. —

Kiválsz te a megvesztegetett sereg
Közül, hazámnak nagy fia, Festetics!
Kivál utánad — csak kevés még;
Ámde csak a te neved világít.

Te a hazában, bátor irígy, setét
Felhők borítják, a teli hold szerint,
Ahol s mikor rést látsz, kitörve
Hinted el a gyönyörű világot.

Tebenned ész szív a haza és király
Javának áldoz; s Keszthelyen áldomás
Az a magyarnak, látjuk, ami
Többnyire átka veszélye másutt.

Ha jól arányzott századok oltá már,
Ámbár, ha játszott a csapodár s hamis
Szerencse egyszer, hát bizonynyal
Akkor esett, mikor a kezodbe

Adá hazámnak szinte legékeőbb,
S haszonra is majd legzaporább javát.
Gyors, bölcs, okos sáfárja ennek,
Ezt te megérdemeléd valóban!

Te, amit érsz, tudsz, bírsz, teli szívvel és
Bő kézzel osztod, s közre bocsátod a
Hazában: a mag, melyet így vetsz,
Ó mi dicsőt terem egykor itten.

Nagy példa abban, mint vegye hasznait
Javának egy dús; mint tegyen emberi
S polgári sok nagy tartozásnak
Ő eleget nemes értelmével.

A szépet, és jót, és nagyot érteni,
S érezni is már ritka tulajdon az
Emberben: a jobb lelkeké csak;
 Ámde nagyobb, nemesebb, s dicsőbb még

Mívelni mindezt, hinteni magvait,
Segélni keltét, közleni, osztani,
Az éltető napként felettünk,
 Mint te cselekszel egész erővel.

Az ember él, hal. Gazdagot és szegényt,
Koldúst, királyt egy sírba nyel a halál.
Volt s nincsen: és megmondva léte.
 Por vala, por lesz, ami csak por.

De aki jót tesz, s virtusok, érdemek
Által jeles lesz, holta után is él:
Mert tette él, a föld porának;
 Tette hat a maradékra által.

Ki a jelenkor jobbait így tudád
Megnyerni szép s jó tetteid által a
Hazában; és már messze földről
 Látni, csudálni, tanulni vonszál

Magadhoz embert, bölcs magyar! élni fogsz;
Nevöd dicső lesz, míg magyar él s lehel,
És csillagát tisztelni tudja,
 Aki sugárt ragyogott nevére.

RENDKIVÜLI FÉRJFIU.

Nem olyan ő, mint más. — Különködő!
Ne bántsd te őt, mindennapi
Embercsoport! Csudálatos
Kacajt okozna, hogyha egy tövisbokr
A tölgygyel ortályozni kezdene,
Hogy önn erővel oly magasra nő,
Szélesre terjed, szélvihart kiáll,
Több századot kiél, s ledőlve is
Még pompa vagy jeles haszon lehet.

MELEG S HIDEG SZÍV.

Vannak hideg, vannak meleg szívek, de jaj
Annak, kinck létét hideg szív tengeti!
Mert csak rövid s silány öröme van
Szorítva kedve, mint az északi
Lakos rövid komor napokra.

NÓNEM HATALMA.

Tinéktek adta volt, leányok asszonyok,
Kezetekbe a természet a legédesebb
S legjobb szerencse kulcsait:
A legszerencsésb férfi sem

Lehetett egészen boldog, akit egy
Szép s jó leány szerelme még
Nem boldogított; egy kegyes,
Lelkes tekintet, melylyel egy szép s jó leány
Szerelmet int, mennyet nyit, és az emberi
Létet porából égbe kapja fel.

JELEN ÉS JÖVENDŐ.

Az embereknek a jelenlét hitvesek:
Kiki ezzel él, húz, von; de a silány szegény,
Igen kevésnek tölti kedveit soká!
Mert a jövő néki szebb, jobb s kedvesebb:
Ezzel szeret mindúntalan
Enyelegni édesebb öröm fejébe
A telhetetlen balgatag.

HÁZASSÁG UTÁNI BAJ.

A papnak áldó, házasoknak esküvő
Szavára el szokott szakadni többnyire
A rózsalánc, a szívkötél,
Mely két szerelmest köt vala.

BÁJERŐ.

A rózsaszínű szűz szemérem, mely magát
Megvonva gyengéd érzeményibe,
Titkon virágzik, szép leány,
Legédesebb, legbájosabb kegyed:

Hajolva és remegve hódol nékie
A férfiúi büszkeség s erő.
Azonban az természetes legyen;
A távozót nem kapja meg
A furcsa mestorség soha.

BARÁTSÁG.

Midőn az embert nagy tekintet fogja el,
Mint példakép a végtelen
S éggel határos tenger; avagy egy magas
Hegy, mely jeges, kopár fejét
Az égbe nyújtja, fergeteg s villám felett;
Midőn az ember dőledékben látja most
A hajdan élt s uralkodott
Erőt, hatalmat, s büszke alkotmányait,
A nagy s dicső tetteknek emlékoszlopit;
Vagy látja a sorsnak kemény forgásait,
Mikor egy rokon valót lesújt és eltapol,
S fellázadó keblében a nagy érzemény
Hullámokat hány: akkor ő egy résztvevő
Hív s nagy baráti szív után eseng.
Midőn az embert a tavasznak langy ege,
Egy öszvehangzó muzsikának zengzete,
Az andalító holdvilág
Érdekli; akkor szíve olvadoz,
Szerelmet érez, és sohajt.
S az, aki senkit nem szeret,

Vagy nem barátja senkinek,
Az emberek közt annyit ér,
Amennyit egy száraz fa élő fák között.

HÁROM SZÉP TEKINTET.

1.

Szép látni egy nagy érzeményű férfiút
Polgári, házi, emberi
Szent tartozásit teljesíteni.
Szép látni egy nagy szívet érzeményivel
A földet, emberiséget, és annak javát
Ölelni, és művelni lelkesen.
De mennyivel szebb látni egy szép, jó, szelíd
Asszonyt, ki fényt, zajt, látszatot kerülve jár,
S teszen körének szűk határi közt;
Szerelme által boldogít, és boldogúl!
Ki vére és édes teje-
Táplálta és nevelte kisdedit,
Kegyes valója gyenge mássait,
Istent, hazát, embert, igazt, jót és nemest
Szeretni szó és példa által már korán
Tanítja! E tekintet engem térdre ejt.

2.

Egy lelkes, elmés, szép leány,
Ki merre lép s bármit teszen, minden nyoma
A lelki, testi tisztaságnak fénytelen
Súgáritól kísértetik; kinek

Még önmagától észre sem vett kellemi
A szűz szemérem hajnali
Rózsáitól pirúlva égnek; akinek
Gúny s csalfaság-körülte koblét és agyát
Ártatlan édes érzelem
És gondolat foglalja csak, s kíváнатit
Egy szép virág elég betölteni;
S bár lelke a jót, szépet és nagyot
Mogbírja, s szíve mélyen érzi is,
Mind ez csak úgy pillog belőle, mint
A rózsza, mely feselni kezd, de rózsza lesz
Minden bizonynyal: ily leány! mely bájoló,
Kedves tekintet! és igen természetes,
Hogy őt szeretni, aki tudja érzeni
A kellemesnek, szépnek és jónak becsét,
Minden kor- és nembéli kénytelen.

3.

Szép látni egy olmét repülni fel s-alá
A képzelet lángszárnyival,
A nagy teremtésnek határain,
És egy erős, figyelmetes
Sasként lobogve és kerengve szerzeni
Esméretet, tudást magának. Ó!
De monnyivel szebb, s monnyivel
Mélyebben érdekelhet egy jó s résztvevő
Szív, amikor felolvadó érzelmei

A szem tüzéhez fellövellvén, csillogó
Gyöngyökben esnek a kebel hullámiba.

KORMÁNYBAJ.

Gyermek királyok isten oston:
Ha ők nem is, gonosz tanácsosok
A nemzetek törvényivel
Kényekre úzik a gonosz játékokat.
Sasnak tekintetével a szemedben,
Szívedben oroszlányerővel,
Lehetsz te jó, igaz, hatalmas, nagy király.
Tennen szemeddel nézz, füleddel hallj, király,
Tennen kezeddél tégy s toremts:
Aztán ne félj, nem terheli
Más vétke s néped átka lelkedet.

TESTISÉG.

Nem él sokáig a szerelem, mely csupán
A testvirágból s testörömből éldegél;
Kivált ha még mohón is falja azt;
A jóllakottat únalom s csömör
Idő előtt megundorítja már.
A lélek, a szív s elme kellemi
Által tud a szerelem a halálig, és
Utána is még díszleni.

A LANT HATALMA.

A múlt időből eltűnik —
Volt s nincsen! — amit bájlól
Hangjával a lantos nem éltet:
Mert a jelenlétnek zajos
Zavaros folyamja elnyeli.
Az néma ami még jövend, s bizonytalan.

GYÉNIUS.

Nem szenved a nagy s rendkívülvaló
Sem kényszerítést, sem határt:
Törvényt, határt ő szab magának önmaga.

Mikép erányozhatja azt
A féreg a porban, hová viszi
A sast magas, merész repülto?

IGAZ NEMESSÉG.

Kevés az ember, aki nem csak címere
Által nemes, hanem dicsőbb, szebb emberi
Természet, erkölcs, érdem által is
Mintegy ki van választva arra, hogy
Egy üstökös csillag gyanánt
Ragyogjon a mindennapi,
S a földporát nem hagyható
Embercsoport között. Madár

Mind a veréb, mind a sas, és repül;
De még azért valóban nem sas a veréb.

BIZTATÁS.

Vágj hát keresztül sorsodon,
Rendeltetésednek körén,
Mely embereknek míve csak:
S légy, aminek teremtvé érezed magad.

EGY ZSARNOKRA.

Emlékezetben lesz neved
Míg a világon ember — és hóhér leszen.

VÉR ÉS ÉSZ.

A vér ellen kevés az ész.
Gyenge fűszál, dühös szélvész:
Egymás ellen melyik nyér?
Veszt az ész, és győz a vér.

KEMÉNY KIRÁLY.

Nem jó, midőn hajolni nem tud a király.
Nincs ott divatban semmi jó tanács,
Midőn akarni ő szeret csupán maga,
És egy oroszlányként eszi
Országá s népe akaratját.

HUNYADI JÁNOS.

Nagy ember, aki a sovány s nehéz idő
Gaz-nyomta parlagába oly nagy és dicső
S egész világ-csudálta tetteket vetett.
S mi lett gyümölcse mind ezeknek akkor itt?
Bosszú, harag, viszázkodás,
Kaján irigység, és erős tökélet
Letépni a nagy csillagot, mivel
Szép fénye a törpék szemének fáj vala.

HŐS HALÁL.

Mért félje a halált az ember?
Ha tudja hogy minden teremtettt állatot
Csak egy halál találhat, és ez eljövend,
Akármiként cselekszik, amikor kell. —
Sok száz halált hal a veszélyben,
A harcban a félénk, midőn
A bajnok, a vitéz, csak egyszer
És akkor is dicső robajjal hal meg.

KONTH ISTVÁN A VÉRPADON.

Reménylem, ó Ősimnek istene,
Születni fog még egy orosz lány, akitől
Majd retteg anyjának hasában is
A gyermek, aki a magyart

Tapodni vágyásban fogantatott.
A láncot az, reménylem, öszvetördeli,
Mely a magyart szorítja, s kötve tartja most.

NAPÓLEONNAK HADRA KÉSZÜLTEKOR.

Országokat szereznek a hatalmasok
Magoknak a népnek keserves
Kínjával és vérével; és
Az, ami nékik hírt nevet szerez,
A népnek átkot hoz fejére majd,
És még talán rabláncot is.

JÁMBOR MAGYAR AZ UDVARNÁL.

Az aki mindég a királyt
Hordozza, s feljül rá imádja is
Isten gyanánt, nyelvén, s magát porig
Alázva szól felőle úgy mint szólana
Ha tudna, egy kis féreg is, mikor
Az egy oroszánynak nyomában fentereg;
Az vagy ravasz hízelkedő, ki csak magát
Szeretni képes, s csúszva mászva jusson is
Céljához, az mindegy neki; —
Vagy vétkezett, s kegyelmet ily úton keres
Annál, kinek törvényszerintszent tiszte, hogy
Jóhoz gonoszhoz szent-igaz legyen;
Vagy szóval is nyilván jelenteni

S gúnyolva azt hirdetni vakmerő:
Hogy a király vagy gyenge, vagy tyrann,
Ki csendes áldás, s tisztelet helyett hiú
Gőzt, füstöt, és tömjént szeret,
Én tisztelem, becsülöm a királyt,
Mert nemzetem testének ő feje,
S azért is a lelkes tetemben ő
A legnemesb s előttem szent személy:
De még azért imádni nem tudom.
S mégis, ha arra kelne, hogy
Veszély találná a királyt,
Én nemzetem fejének oltalmában
Könnyen kiontom véremet, midőn amaz,
Ki őt imádfa, messze fut.

FALUSI BOLDOGSÁG.

Mely boldog ember, aki csendes életét
A hív szerelem és barátság édes
Érzelmi közt hosszúra fonja, ő
Te jó anyánk, természet, a te kebleden! —
Hová sem a romlott világnak mételye,
Sem embereknek mérge el nem hatható.

JELEN S JÖVENDŐ NEMZEDÉK.

Hahogy hazánknek majd jövendő századát,
Melyet nem érünk, látni s tudni vágysz,

Vizsgáld meg amit most vet a magyar.
Amilyen a mag, olyan a vetés,
Mely majd kelend; a kedvezőbb, vagy mostohább
Idő okoz kevés különbözést.

A most jelenvalóhoz a jövő idő
Igen hasonló többnyire:
Mint gyermek a szülőjétől, az is
Szintúgy vesz attól életet, természetet.

EMBERÉLET-PÁLYA.

Hányszor nem áll, nem lép az ember oly helyen,
Hányszor nem él az ember oly pillantatot,
Melyben maroknyi föld s idő híjával az
Idő s örökség csaknem összeütközik.

EGY CÁR A TÜKÖR ELŐTT.

Törvényt tehetni, s annak, aki tette azt,
Feljül emelkedhetni mégis mind azon,
És fennlebegni, mint az ég a föld felett—
Elérhetetlen, számadástól menten, —
Hogy amit ész szív gondol és ohajt,
A nép imádja s teljesítse, — szép dolog!

EGY MAGYAR FOGOLY MUNKÁCSON.

Egy nagy kegyetlen bút nevel, táplál ő
Setét komor keblében, és

Marokkal adja nékie
Fiatal korának, életének
Minden virágít, kedveit;
S a bú ehos hyaenaként rág rajta
S emészti őtet telhetetlenül,
Míg végre lelke teste még lesz éve.

OHAJTÁS.

Adná az isten! hogy előbb,
Mintsem felül a trónusára,
S élet-halálnak lesz urává,
Minden király éhezni és szomjúzni,
Szenvedni, várni s engedelmeskedni
Tanulna! hogy tudná, mi a szegénység.

A MAGAÚNT.

Egyformaság az únalom nemzője:
Előre már elzsibbadok, ha gondolom,
Hogy holnap úgy lesz, mint ma van.

KÖSZÖNETEK.

Meríts vizet markodba: elfoly, és nem
Enyhíti szomjúságodat:
A nép imígy köszön neked.
Ezer kecségtető, szemet kápráztató
Színt játszik a tűnő szivárvány,

Szép látni gazdag színeit:
Bel érdemét tekintve mely szegény!
Ez a királyoknak hiú malasztja. —
Tömjed meg ízletes falattal
Annak koporsóját, ki éhel halt el:
Ez a jövődönék hiú hálája.

KETTŐ, HÁROM, NÉGY.

Két oly szemünk van, melylyel orrunknál tovább
Elláthatunk: történet és tapasztalás.
Két olthatatlan szomja van
A föld fiának: a tudomány és arany.
Két nagy betegség gyötri az
Embernek elméjét: kívánság s félelem.
Kétféle ember kész leginkább ártani:
Irígy barát, és gyűlölő ellenfél.

Három dolog van, amiben szükséges
A gazdaság: a pénz, idő, s öröm.
Hármat tanácslok kötve tartani
Ezen világon: szívet, erszényt, s nyelvedet.

Négyet tanácslok megragadni szüntelen:
Az időt, mivel fut és rövid;
Alkalmatosságot, mivel csíkként sikos;
A szüntelen forgó kerék szerencsét
S a mind örökké boldogító szép erényt.

KÖNNYŰ SZERELEM SORSA.

Az utána-járás élet és remény;
A birtok únalom s halál.

SZERENCSE-NYOMOZÁS.

Te a szerencsét ott is, itt is, mindenütt
Csapázod a világon? Állj meg balgatag!
Keresd magadban; és ha azt ott sem leled,
Sajnállak akkor, ó szegény! a hold alatt
Számodra akkor nincs szerenese már.

SZERETETLENNEK SOHAJTÁSA.

Szívemnek égő gerjedelme bús
Könyecseppeket facsar szememből:
Édes keserves nedv! haszontalan csorogsz!—
Kíváratimnak bús fuvalmai,
Melyek szorúlt szívből szakadtok,
Hiába lengedeztek! — A
Szerelem virága nem fakad
Éltemnek a sors által eltiport,
S mérges derétől meglepett kertjében.

SZŰZ SZEMÉREM.

Nincs szebb tekintet a világon, mint mikor
A tiszta szívnek szűz szemérme
Egy szép loányarcnak tején

Lángolva önti rózsaszíneit.
 Legékesebb szólása ez, ha néma is,
 A szívnek és léleknek.

VISZONY KIRÁLY ÉS NÉP KÖZÖTT.

Nem jó, ha a király igen
 Magasra verte trónusát
 A nép felett, s a nép alatt porban hever.
 A nép s király között igen nagy akkoron
 A hézag; és jaj, hogyha ez
 Hízkelkedőkkel és gonosz
 Tanácsosokkal van kitöltve,
 Kik a királyi szívnek, észnek,
 Szemeknek és füleknek útjait
 Állván, s hiú magasztalásaikkal
 Istennek ámitván s kiáltván a magast,
 Hogy a nyomott sereg remegve féljen,
 Csak mennydörögve szólani,
 S áldás helyett villámival
 Csapkodni s dúlni kényszerítik.

Az a király nagy, aki népe közt atya,
 És a királyok közt király.

LELKI ÉS TESTI KELLEM.

A testi szépség a virágként bájoló,
 De a virágként is tűnő:

Idő, betegség, gond, dolog
Azt, gyakran oly hamar s egészen dúlja fel,
Hogy végre hírmondója sem marad. —
A lelki kellem égi származat:
Nem avúl meg és nem hervad el soha.

KORA ÉS KÉSŐ SZERELEM.

Mennél korább, annál mulandóbb és hiúbb;
S annál erősb, tartósb, minél később: ez a
Szokása és természete
A szerelemnek: a tapasztalás
Tanítja. Ámde akkoron tűzzápora
Egészen elborítja azt, kit megfogott.

EGY VÁRTÖMLÖC ROMJAIN.

Az irgalom lehellete
Ezen falak közé soha
Be nem hatott, miolta még
Csak gondolatban támadott e kőhalom.
A kőfalaknak oldalán hajtó moha
Az itt sanyargóknak kifecsent
Vércseppiből, keserveik
Könyáritól, s a szíveikből felszakadt
Sohajtozásoknak fuvalmitól terem. —
Jaj annak, akinek nyakát
Belé szakasztá a kegyetlen végezés:

Annak, midőn ember leve,
Földhez veretni és ehes
Ebeknek és hollóknak étke lenni,
Sokkal nagyobb szerencse, jobb sors
Volt volna. — Borzad, retteg, aki rá tekint,
S mintsem belé szakaszsa a nyakát,
Inkább barommal is cserél.

A NEMES.

.... a nemesnek fő kötelessége ez:
Vigyázzon a hazára, törvényére, s a
Közjóra, melyben a nemes
A pórral egykép részesül;
Vigyázzon: emberség, igazság, béke
Zavaratlan és sértetlen álljanak.
A sors azért áldotta meg, s a pórnál
Szabadabbnak a törvény azért
Engedte lenni; és csak ez
Ad néki a köznép felett erőt,
Hatalmat a köztársaságban.

TÖRVÉNYHOZÓKHOZ.

A végrehajtó hatalom
Elég erővel bírjon arra, hogy
Zabolába, tartson minden egyes polgárt;
A nép szabadságát azonba' sérteni
Kényét ezer bog fojtsa. Így szerződjetek!

Bátran lobogjon akkor a népnek tüze,
Midőn hazafiúi szent érzelmi közt
Törvényt hoz; ámde végrehajtásában
Mindannak, amit szerze, a vasként kemény
Szív s elme légyen a vezér.

RECENSENS.

A gyéniusnak bámulandó miveit
Hiába marja rágja a recensens,
Mint egy egér a négyezer
Év óta a jelenkorig folyvást csudált
Nagy óriási pyramist.

POLGÁRI KÖTELESSÉG.

A harc tüzében tettek által fényleni,
Békébe' bölcs tanácsok és intézetek
Által segéllni a hazát: ez a való
Polgári nagyság, érdem, és dicsőség.

GAZDAG KIRÁLY, SZEGÉNY POLGÁR.

Midőn az embertestben a lép feldagad,
A többi tag mind fogyni kezd szemlátomást.
Így fogynak a polgárok is,
Ha a királyi tár dagadni kezd
Az öszvehalmozott aranytól.

Rosszul van ottan a világ, hol a király
Maga gazdag ember, s mind szegény a többi: mert
Könnyebb ezer jó birtokosnak
Ura lenni, mint egynek, ki semmit
Sem veszthet immár a világon.

KIRÁLYJELLEMZÉS.

Könyörületesség, mely az ég
Harmatjaként áldást, tenyészetet szerez,
Legistenibb tulajdon a halál
Fiában. Ég föld közt az a rokon kötél.
Egyképen idvezít adót vevőt.
Százszorta jobban ékesíti a királyt,
Mint a világ kincsét magában foglaló
Koronája, melynek fénye éget és ijeszt.
Istenhez akkor lesz hasonló egy király,
Midőn kegyelmes és igaz.

NEMZETJELLEMZÉS.

Egy nemzet érdemét, becsét, s milyen legyen
Testének állapotja, ép-e, vagy hibás,
A tisztelet jelenti, melylyel az
A házi szerződés eránt viseltetik.
Polgári és hazafiúi szép
Erkölcseink bölcsője ez:
Az, aki itt hitét szegi,
Megcsalja könnyen a hazát s királyt.

Az aki otthon boldog, el nem
Árúlja a hazát soha.
Az aki otthon boldog, a hazát
S törvényeit vérével oltalmazza meg.

ÉRDEKES TEKINTET.

Nincs érdekesb tekintet a világon,
Mint egy szemérmes, szép leány,
Ha hallgat és arcája ég.
Midőn akarna is, nem is —
Mely szépen, és sokat beszél!

VISSZAEMLEKEZÉS.

Jött és megint ment; és utóbb, mikor jöve,
Mindég nagyobb lett az öröm; s mikor mene
Mindég nagyobb a fájdalom,
Míg végre fájdalom s öröm
A szent kötésnek engedelme által egy
Nagy boldog érzeménybe olvadt.
Ó! üdvéztő, boldog, édes óra tel!
Te minden eddig élt örömnök legjava!
Előtted és utánad amit éltem én,
Búval kevert öröm vala.

A GYILKOSSÁG.

Mely rettenet, midőn az ember,
Szerelem helyett, méregben és haragban

Kolcsolva egymást, a kebel
Keblen dobogva, s lángoló
Bosszút lehellve, mennyei
Természetét tagadva, új
Élet helyett halált, s az által menny helyett
Magának és másoknak is poklot szerez.

EGY HÁZOSNAK ÖSZVEKELES-NAPJÁRA
EMLEKEZÉSE.

Milyen különbség akkor, ó és most között!
S még is ha visszagondolom magam
Első szerelmünk boldog érzeményibe;
Ha visszaképzelem magamnak reszkető
Szerelne titkos lángolásitól
Hullámozó keblét, pirúlt
Arcája rózsalebjeit, törött szavát,
Szemérmes ellenzései
Mellett szoros ölelgetéseit,
Sóhajtozó kíváнатit,
Érzelminek ragadtatásait —
Miért mulandók mind ezek? —
Talán azért, hogy ily örömdús életet.
Elhagyni oly nehéz ne legyen.
Kínos betegség a szerelem!
Csontban, velőben éget és emészt.

A SZERELEM.

Mindennek, ami érdem, és becs, és csuda
Az emberek közt volt s leszen,
Az már magában rejti magvát, életét.

KÖZÉPSZERŰSÉG.

Középszerűség; tégedet
Legboldogítóbb állapotnak tartanak
A földön, és méltán, az emberek;
De két dolog nem szenvedett,
S nem szenvedend meg tégedet soha:
Poesis és a szerelem.

MAGYAR SZÓZAT OROSZORSZÁGBÓL.

Itélni egy külföldről
Alkalmasint lehet, mihelyt
Tudjuk, mi nemzet, és minő
Kormány alatt élt, és nevelkedett:
A nemzet, ország állapotja többnyire
Az egyes embereknek is már bélyege!
A lelkes, elmés és erős
Embernek állapotja olyan itt,
Mint egy orosz lányé, kit egy
Nagy vaskalitka zárva, fogva tart.

S erejének olyan haszna és érzése, mint
Egy óriásé, kit lenyomván a fedél,
A térdein mászkálni kénytelen.

KELETI IGAZSÁG.

Egy fegyver által csak kevés idő előtt
Nyert tartományból, mely egyébiránt
Nagy-messze volt a főigazgató-
Széktől, panaszra fáradott
Mahmúdhhoz egy özvegy, kinek
Kereskedésre járt fiát meggyilkolá.
S minden javát elvitte volt egy pusztán
Rabló csoport; és vakmerőn
„Törvényt, igazságot“ kiált vala;
S ott, mint királyi tartozást úgy sürgeté.

A fejdelem kegyes fülekkel és igaz
Sajnálkozással hallgatá az özvegyet.
„Igazad van, asszony! — monda — sorsodat
Sajnálom, és amennyire
Lehet, megorvoslom. De tudhatod magad
Hogy tőlem oly nagy-messze úgy fentartani,
Mint itten, a törvényt s igazságot nehéz“.

„Hát így? — felel nagy-vakmerőn
A káros özvegy — mért szerezhát fegyvered
Több tartományt, mint akinek
Erőd hatalmad megfelel?

Miképen adsz te számot erről ott, s mikor
A vég ítélet napja és bírja majd
Koldust királyt nagy számvetésre hív? "

É vakmerő de szent-igaz szavak
A fejedelemnek meghaták lelkét, legott
Szent tartozásnak érezé
A káros özvegy veszteségeit
Kegyesszavakkal, bő ajándékkal, noha
Felére bár, kipótlani.
S legott kihirdeté, hogy amely kár tova
Kormány-, erő- s jó-rend-hiány miatt
Alattvalóit érni fogja, ő
Mint fejedelem meg fogja mind téríteni.

GONDOLATOK.

1.

Elveszti hírét és nevét örökre az
Kinek kicsiny halála, ám
Ha életében óriásnak tudjuk is.

2.

Csak arra kérlek, légy egészen ami vagy;
Semmit sem ér akarni, ami csak darab.

3.

A virtus egy pallérozott acél: megárt
Önéki minden rossz lehellet.

4.

Minden szavad mélyen legyen
Gyökerezve szívedben, de pallosod
Csak tágon üljön a hüvelyben.

5.

Úgy jó nevelni a leányt,
Mint egy virágot; a fiút, mint oltoványt.

6.

A csillagos kék ég fejünk felett
Isten kezének szentirása:
„Vagyok”: ragyogva lángoló, örök.
Betűkkel ez van ott megírva.
Minden betű egy-egy világ.
Jaj annak, aki nem hiszi.

7.

A bölcs, ki a jelenvalót
A múltat olvasgatva fellelé,
Előtte látja a jövő időt.

8.

Jót, szépet, és nemest akarni nem kevés;
De tenni kell azt, hogy elég legyen.

9.

Vessük, barátom, vessük a jó és igaz
Hazafiságnak magvait.

Jön egy idő, bár meg nem érjük is,
Melyben vetésünk szép gyümölcsöket terem.

10.

Éltünk tavaszsa a szerelem
Az akit ez nem boldogít,
Csak égető nyárt, fagylaló telet
Érzett rideg szívében, és nem tudja meg,
Mi az élet és öröm.

11.

Az udvaroknál nincs tavasz, nincs ősz soha:
Ott minden érzés, vélemény és gondolat
Vagy nyár hevével lángoló,
Vagy tél jegével fagylaló.

12.

Tűzkő az emberelme, mely
Okádva adja a tüzet, míg éles; ám
De kopjon el, koptassa el csak éleit
A gond, baj, a bú, bánat, és terhhordozás,
Kivánva sem verhetsz belőle szikrát.

13.

Ama nemes szívbeli büszke érzemény
Gyakorta minden virtusoknak kútfeje;
S annak tudása szerzi ezt leginkább
A férjfiban, hogy egy derék lelkes leány
Becsülni és szeretni tudja őt.

14.

Szándékosdat hizelkedő macskába rejtse;
Tökéllteted' kőszál gyanánt tekintsd:
A végrehajtást így reménylheted.

15.

A férjfi egy erős magas tölgy;
De annak egy asszony szerelme ád
Csak még valóságos tenyészetet.

16.

Könnyű dolog megejteni
A lelket ott, ahol megejtetés
Után sovárogo a meleg test,
Csak egyszer a leányszemérmét győzd meg.

17.

Van egy idő az ember életében,
Hogy bőre szűk kezd lenni nékie,
Sőt nem sokára a világ is szűk neki:
Akkor kipattan a szerelem
Egy csókban, egy tűzszikraként,
Melyet kirúg, kisüt magából
A hirtelen-láng-kapta fa.

18.

Az élet, és becsület, a vallás, vagyon
Négy oly dolog, melyet ne sérts, ne bánts, király!

A nemzetek rózsái ők —
Még szúr tövissek, hogyha bántod.

19.

A konty gyakorta csak fedél
Amely alatt az asszonyok vétkezni és
Követni minden bűnt szabadnak tartanak.

20.

A férjfinak tökéllete
Nem gomba módra fellövellő érzelem;
Lassan terem s nő a kebelben az;
De végre oly nagy és erős leszen,
S minden veszélyt bátran kiáll,
Mint a derék tölgy a mezőben.

21.

A hadsereg, mely amidőn
Ellenfelével harcra kél,
Előtte egy vitéz hazafit lát, tud, és
Utána a kedves hazát,
Meggyőzhetetlen.

22.

Ó szent, kegyes, szelíd anyánk, Természet!
Jobban megesmertette volt velem
Egyetlenegy tavaszra nyílt tekinteted
A nagy teremtet, mint ezen
Papnak, barátnak ékes és rettegtető

Beszéde; mert résztvéve osztozol
Te meg velünk szívünknek érzeményiben:
Örölsz az örvendezve vígadóval,
Bút, gyászt mutatsz szomorkodó fiadnak.

23.

Igaz marad mindenkor az, száz példa is
Bizonyítja: mennél gazdagabb, hatalmasabb,
Mennél erősb a nemzet, annál gazdagabb,
Hatalmasabb, erősb királya is.
Ellenben egy szegény, kicsiny, levert
Nemzetnek a királya csak
A koldusok bírāja.

24.

Azon király választ magának tiszteket
Jól, aki nem hízelkedést, aranyt, hanem
Jó szívet, elmét, és igaz
Hazafiúi tetteket jutalmazó.

25.

A nemzetek vérével, az
Országok inségén szokott legtöbbnyire
Épülni a királyi hír s név temploma.

26.

Felemelkedik, s megint leszáll
Hatalma, híre, és neve

Itt egy kicsiny, ott egy nagyobb
Országnak: a korona néha vándorol:
A nemzetek megállanak.

27.

Az ember a vett jót homokra jegyzi fel:
Jön egy szelecske, és legott eltörli azt;
Sérelmeit márványba vési, hogy
Emléke még halál után is meglegyen.

28.

Miképen a légy- és szunyogsereg
A napsugárban, úgy zsibonganak
Az irígyek a hír s név dicső fényében.
Mindenkor a legjobb gyümölcs körül szokott
Mardosva dongni a darázssereg.

29.

Azon dicsőség fénye, mely
Elhúnyt királyaink alatt
Magyar hazánkból a világra áradott,
Oly fáklya, mely korcs s elfajúlt nemünk'
Jobban szemébe tünteti
Egész világnak. Ó magyar! mivé levél?

30.

Csak a szerencsés birtokos
Képes nevelni a király s haza
Erejét, tehetségét, hatalmát.

31.

Egy lábon áll csak trónusa
A despotának, amidőn egy
Törvény szerint uralkodó királyét
Sok százezer láb tartja fenn,
Sok százezer kéz védi önjaváért.

32.

Egy nemzet, és királya, ki
Nagyságra vágyódván magát mennél tovább
Erőlködött terjeszteni,
Mint lett kicsiny, mikép szorúlt utóbb,
Száz példa már tanúja ennek a világ
Történetét s az emberek
Sorsát beszéllő krónikákban.

33.

Egy-két dicső hazafi, egy-két nagy vezér
Emelte volt nagyságra fényre a hazát
És nemzetet legtöbbszöre;
S ezek lelépven, többszöre
Hanyatt esett nagysága s fénye elborúlt.

34.

Hahogy orosz lánybőr alatt
Még célod el nem érheted,
Végy még segédül rókabőrt:
Erő s ravaszság a világ ura.

35.

A szívre és lélekre nézve
Jeléseknek, a birtokra gazdagoknak
Mindég ezer volt s lesz irigyek.
Csak a középszerű marad
Békével a köztársaságban.

36.

Jaj annak a népnek, kinek királya
Inkább ohajtja a csudáltatást,
Mint a szerettetést. Az ember élete
Ott annyi mint egy féregé.

37.

Szívünknek egy nagy tárgyra célózása,
Amilyen a hazának és nemzetnek,
Főkép az emberségnek a lehetőség
Pontjára felsegéllt java,
Legszebb vonása emberi,
E föld porából felsovárgó
Természetünknek; mindazáltal
Tulajdonunk csak a nemes cél;
A végrehajtás és szerenese
A sorsot intéző erőtlől függ. Nem
A földbe hintett magnak a hibája az,
Ha a reménynyel biztató szép zöld vetés
Majd semmivé lesz jégverés vagy
Akármi más történet által.

38.

Erkölcstelenség leghalálosabb
Nyavalyája a nemzet-tetemnek.

39.

Egy zendülő nemzet hasonló
Egy féke-szaggatott, urát
Levető, ágaskodó, szilaj
Paripához: eltipor bizonynyal, fejdelem!
Ha megragadni nem tudod.

40.

A népnek a nép önmaga
A legdühösb tiránja mindég,
S a zendüléseknek tüzeit mind ekkorig
Az elfajúlt erkölcstelen szegénység
Gyújtotta meg legtöbbnyire.
Ó s új világ tanúja ennek.
A nemzetek romlása többnyire
A házi erkölcsök vesztésével szokott
Kezdődni. Ezt gátolni szükséges dolog.

41.

Balúl cselekszik a király
Ki népe szírvját egyre szívni nem szünik:
Végtére vér jön, s mindeniknek bajt okoz.

42.

Akárhol és akármikor
A nemzetek nagy zendülésinek
Nyomattatás volt fő oka.

43.

A nép az ingó nád szerint a szél után
Szokott hajolni: Agg rege.

44.

Gáncsot talál mindenben, amit el nem ér,
A vén leányként, a közepszerűség.

45.

Az ami fényt nagyságot ad egy népnek, az
Még nem szerencse őneki.

46.

Feltételünket, bár erős kőszál legyen,
Elmossa gyakran egy leány
Szemének egy könnycseppje is.

47.

Nagy elme, nagy szív, éles ész mindekkorig
Csak úgy vihette nagyra, sokra dolgait,
Ha a merészség társ vala,
És a szerencse kedvezett.

48.

Jobban magára vonja a világ
Tekintetét a felkelő
Mint a lenyugvó nap. Nyugodni megyek én:
Ő most lövelli fénysugárait.

49.

Csudánkat oly tett vonja többnyire
Magára, melyet elkövetni nem merünk.

50.

Egyedül magának tartozik
A férfi számadással;
Az asszonyok egész világnak.
Kerülj tehát minden gyanút!

51.

Az emberek természete
Erkölcst és erkölcstelenséget tovább
Űz a határon túl: egészen
Azon meleg földhez hasonló,
Mely skorpiókat és narancsokat tenyészt.

52.

A nagyravágyás még csak annyi, mint
Az álom; a tökélet, így amúgy
Nagy lenni, játék még csak a nagysággal:
De a legelső erre nézve tett

Lépés nehéz: hány halhatatlanság és
Hírnév veszett el ebbe' már?

53.

A sorskeréknek küllejét a vakmerő
Megkapja, s abba hagyja azt megint.
A lelkes és valóba' nagy belé
Ragaszkodik, s vagy győz, vagy eltiportatik.

54.

A társaságba, testbe öszveszerkezett
Embercsoportnak, hogy megálljon és
Erős legyen, természetes vágyása volt,
Magának egy vezért, királyt választani.
Minden madársereg vezér után repül,
A vadsereg vezér után legel s szalad.

55.

A jó istennek kegyelmi
Miként válnak méreggé,
A szív legszebb gerjedelmi
Gyötrő maró féreggé
Az emberben — ember által! —

56.

A mit felosztva, és kinyújtva, és ugyan
Azért kevesb mértékben él
Az ember életében, ott fenn
Egy percenethen, pontban öszvégyül,

Mint a sugárszedő üvegben
A napnak égető tüze.

57.

Az emberi tétemények
Jó reménység fejébe
Hintegetett vetemények
A jövődő földjébe.

58.

Az erőnek összvefogó
Merész iparkodása
Által utóbb ezerekre
Lehet egynek hatása.

59.

Mindenki üzze gyéniussa s kedveként
Mívét, s tulajdon útjain
Járjon, s keresse a szerencsét: így leszen
Mindenki nemzetének és barátinak
S magának is legtöbb javára, és
Minden bizonynyal még dicsőségére is.

60.

Szeretni és szerettetni,
Bár elme és szívfogság,
A földön itt a legvalóbb
S legfőbb emberboldogság.
Aki ezt nem ismeri még,
Siessen a nyomába;

Ki esmerte s elvesztette,
Csak feküdjék sírjába.

61.

Az alkotó természet, amidőn
Egy géniust teremt, szövétnekét
Felette megforgatja, és ezen
Szóval bocsátja földi pályájára ki:
„Nagy légyen és híres, jeles, neved,
De kedv s öröm nélkül bús életed!”

62.

Ne várj soha vigasztalást
Kivülről, ha benned nincs.

63.

A legnagyobb büntetése
A véteknek, hogy, noha
Mindent próbál, magát még is
Nem felejtí el soha.

64.

A mesternek, a költőnek
Jó embernek kell lenni;
Szépnek, nagynak, jónak útján
Csak a jó tud elmenni.

65.

A nagy mester, ha szíve nincs,
Mely szépet és jót érez,
Nem beszél rá, nem ragad el:
Hiú játék amit tesz.

HIMFY-KORI TÖREDÉKEK.

1.

A szerelem virtusokat
Az emberek szívében
Úgy tenyészt, mint virágokat
A nap a föld méhében.

2.

Örömmnek idejébe
Gyönyörködve tekintvén,
A nem-létnek örvényébe
Vidám kedvvel dülök én.

3.

Az igaznál, mely engemet
Mindörökké gyötör s nyom,
Haj! többet ér egy szívemet
Boldogító szép álom.

4.

Gyakran amit egy században
Fel nem talál az elme,
Felleli egy pillanatban
A szív égő szerelme.

Ő lel minden mesterséget,
Kifejtván az elmésséget.
Nincs ott lehetetlenség;
Ahol az ő tüze ég.

5.

Sok szép, jó, és nagy dolognak
Bár férfiak tevőjök,
Bár miattok ők ragyognak,
Asszonyszívek nemzőjök.

6.

Addig böles az ember fia
Míg kebelét bú nem víja.
Boldog lenni ha megszűnt,
Bölesesége füstbe tűnt.

7.

Szakaszszuk le az örömnék
Ma kinyíló rózsáját:
Holnap talán az örömnék
Leljük helyén kóróját.

8.

Téteményünk nem mienk már
Mihelyt mi azt megtettük:
Elragadja azt az idő,
Kibe bele vetettük.

9.

Egy orosz lányt megzaboláz
Most isteni eszével,
Kit egy vérhab majd úgy megráz
Hogy elesügged lelkével.

10.

Úgy ad az ész tökéletet
A kellemek bájának,
Mint a hajnal színt s életet
A szegfőnek, rózsának.

11.

Hasonló a nyári naphoz
Az emberi boldogság:
Fergeteg jön, s mindent elver,
Ha az a fő pontra hág.

12.

Ne keresd a boldogságot
Caesar borostyánjában;
Ne Sándornak száz országot
Őszvevagdalt kardjában;
Ne keresd azt Scaligernek
Tudós könyve dohában:
Benn lakik az az embernek
Önnön valóságában.

13.

Gyakran egy szó, egy tekintet,
 Melyet csak úgy futtában
 A szerelem a szívnek vet,
 Mennyet foglal magában.

14.

Végtelenül kóvályognak
 A bús komor fellegek,
 Ködoszlopok emelkednek
 Mint annyi búseregek
 A hegyeknek katlaniból;
 Minden java és szépe
 Az időnek tiltva tőlünk —
 Szívemnek vagy te képe.

15.

A szerelemfáltás magvát
 Kaján irigységébe'
 Sátán veté a legelső
 Emberpárnak keblébe.
 A pokolból vett szikra ez —

16.*)

Gőgösködni vagy kicsapni
 Tudnak csak az asszonyok;

*) Ezen, s a következő számok, tanúi azon sötét
 felfogásnak, mely költőnket még Himfy-korában is
 néha meglepte.

A kiadó.

Nincsen ok mért rajtók kapni,
Nincs, barátom, okos ok.

17.

A szerencsét a forgástól,
Az asszonyt a kicsapástól
Nincs aki megtarthassa.

18.

Az asszonyok szép nemében
A legszebb legférgesebb,
Mint a kígyók seregében
A legszebb legmérgebb.

19.

A szépségnek csak kent-fent máz
Lílioma s rózsája,
Hogy máz nélkül ijesztő váz,
Medúsafej, arcája.

20.

Az embernek és dolgának
A virtus csak fedele,
Mint Aesópus farkassának
Báránybőr mily hüvelye.

KÉSŐBBI TÖREDÉKEK.

21.

A harc napja.

Rezzelve ment, inalt, futott a vad be mind
A rengetegnek legsetétebb
Gyomrába; a pacsirta elnémult; csak
A varjak és kányák lesék fenn a fenyő;
És vártetőkön, s a magas
Templomkereszten a halálnak gyermekét.

22.

Szép hősnek képe.

Erő velő feszíti bajnok termetét;
Szabad, derült, magasra kelt szép homloka;
S alatta csillagok gyanánt
Ragyogva lángol két szelíd szeme;
Arcája a rózsáiból kelő
Hajnal hasadta barna hajfelleg között,
A szíve minden virtusoknak kútfeje.

23.

Őszvekelés.

Egymás szemébe néztek, oly merőn
Mint a vas, és egymást megérték, megfogák;

S mint egy tükörben mindenik
Csupán magát szemlélte a másikban is;
S utóbb csupán egymás szemének lángoló
Sugáriból, egymásnak érintésiből
Vett életek lélekzetet.

24.

Ő egy virágzó szép tövisbokor:
Egykép veszély kedves barátinak,
És mérges ellensééginek —
Míg fergeteg és szélvihar
Tövisseit le nem veri.

25.

A fájdalomnak, szerelemnek
Harmatja gyöngyözött szemében;
S ajkának édes rózsanyilásin
Szorgos titok nyögött, sohajtozott.

26.

A gyenge, lágy asszony alaknak legnagyobb,
Legbiztosabb, leggyőztesebb védelme
A Grátiáknak bájöve.

27.

Kérlek, ne fordúlj el! ne fordítsd
El tőlem a két csillagot,
Melyekben életem reménye fénylik.

28.

Rendülhetetlen oszlop a szó, melyet ád;
És kézcsapása néma esküvés.

29.

Így kell-e cseppenként tehát
Koldúlnom a mérget tetőled? —
Egyszerre öntsd ki, és ne kínozz ily soká.

30.

Két nagy tekintettel bír a szemé:
Egyik pokolként rettenet
Mindenkinek, ki néki vét;
Mennyet nyit, és a mennybe kap
A másik, oh! és — üdvezít!

IV.

AZ ELMÉS ÖZVEGY.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

SZEMÉLYEK.

NINA, gazdag, fiatal özvegy.

MILI kisasszony. Nina barátnéja.

ALKONYI.

HAMVAY.

KÉNKÖVY.

ZSÓFI, Nina komornája.

ELSŐ JELENÉS.

(Nina szobája egy közép és két oldalajtókkal. A szobában asztal, párnaszék, székek, fortepiáno, és ezen elhányt kották; az asztalon néhány könyv. Nina és Mili fellépnek.)

NINA. MILI.

NINA. Végtére csakugyan! — már helyemet is alig találtam nyughatatlan várakozásomban. — Hol késtél-ily sokáig?

MILI. Megbocsáss, édes Ninám! véletlen foglalatosságom akadott. De mi fontos okod lehet arra, hogy ma egyszerre ily nyughatatlanul kívánod jelenlételemet? Talán —

NINA. Kérlek, ne kérdezz. Csak hogy itt vagy. Fertály órával későbbben, és tréfámat elrontottad volna. Elég az, hogy feltételemet jelenléted nélkül csak félig vihettem volna végre.

MILI. Szinte kíváncsivá tesz már előbeszéded. De hiszen mi, leányok, asszonyok, sokszor a legkisebb dolgot is oly fontossá tudjuk tenni, hogy a férjfiaknak — valóban nem vehetjük rossz néven, ha aprólékon kapkodó elménket gúnyolják.

NINA. Ma nem egy ruhafodor, nem egy

hajvirág elmémnek foglalatja, hanem — valamivel több.

MILI. Úgy vélem én is: (tetőtől fogva talpig hamar átvizsgálván Ninát) mert, ha tükörödnék nem hittél volna is, hidd el nekem: ma oly szépnek, oly bájolónak, oly — mondhatom, férjfiszívet rablónak találalak, mintha a Grátiák öltöztettek, tőztek, fűrtöztek, bodroztak volna fel. Ma nehéz napjok lesz imádóidnak.

NINA. Ne dévajkodj; hanem hallgass meg. Ha az asszonyi hívságnak alakjába rejteztem is, ma a szerencse fazekából életemnek utóbbi sorsát akarom kivonni: hatot, vagy vakot, — amint a jó istennek tetszik.

MILI. Ne ijesztegeess!

NINA. A dolog magában tréfa ugyan; de olyan, amelynek vége sírás lehet, mint a gyermeki pajkosságoknak. Csak azt mondd meg nekem előbb: esmered-e Kénkövyt?

MILI. Nem.

NINA. Esmered-e Alkonyit?

MILI. Nevéről.

NINA. Hát Hamvayt?

MILI. Soha hírét sem hallottam.

NINA. De ők sem esmernek tégedet?

MILI. Nem hinném.

NINA. Helyesen! helyesen!

MILI. Tudod, hogy nem régen léptem a nagy világba; esmered körülállásaimat; tudod, hogy pusztai leány vagyok, és két esztendőtlől fogva csak szegény beteg atyámnak szolgálója lévén, az orvoson, és néhány közellévő atyafin kívül senkit sem láthattam.

NINA. Ó! ez hát remek tréfa lesz.

MILI. Tudod, hogy csak kevés időtlől fogva vagyok itt is, hol megint beteges nénémnél kell előbbi szolgálatomat folytatnom. Ha te nem volnál! — de kérlek: a nénémnek téged valaki elárúlt. Most, hogy hozzád kérédzttem, azt mondotta: „Mili! Ninának társasága neked ártani fog, ha igaz az, amit hallottam; de most csak menj hozzá. Az emberek sokat mondanak. Azt elhiszem, hogy a szép és gazdag özvegy menyecske körül pezseg a férjfinem, de Ninának viseletét eddig feddhetetlennek esmerem.“

NINA. Eh! hadd beszéljenek. A rágalomnak száját ki tudná bedugni! Nem tudom már melyik könyvben olvastam erről ezen verseket:

„A rágalomnak nyelve meg nem áll,
Míg ember ember — Éva fajja s vére lesz;
Míg inger, indulat szeretni, vagy
Gyűlölni hajtogatja őt:
Szeret s dicsér, — gyűlöl s gyaláz.“

És ez igazán van mondva. Annyival is inkább megáll hát feltételem: csak halljad, édes Milim! — Esmered életemnek sorsát? — Én szegény nemes házban születtem. Szülőim azt tartván, hogy a jó nevelésnél jobb örököt nem hagyhatnak egyetlenegy leányoknak sorsomon felül való nevelést adtak, és alig örülhettek míveknek, elhaltak; nyugoszsza őket az isten! — A közönségesnél míveltebb elmém, és nememnek kellemeit emelő tudományim, tehetségeim egy ember-séges, gazdag, de vén embernek szívét, kezét és nagy birtokát szerzek meg nékem. A gazdagság mindég szerencse, sőt boldogság annak, aki okosan tudja hasznát venni. Boldog ugyan nem voltam három esztendeig tartott házasságomban, mert a szerelemnek boldogító, éltető, örömadó napja nem melegítván életemet, csak komor, kedvetlen, bús, noha mindenekkel bővelkedő őszben töltém napjaimat. De szerencsétlen sem voltam egészen.

MILL. Úgy vélem én is: mert aki, mint te, az örömnök mindennemű forrását magában hordozza, ha valamennyiből nem meríthet is, még is csak élhet még és örülhet.

NINA. Értelek; de azért még is azt tanácslom: soha oly férjet magadnak ne válassz,

aki, akár a természetnek rendje, vagy a nyavalyáknak dúló ereje által már félig a halálé; mert kínos, örökös bús érzés annak társasága, annak közelléte, akár szeretni, akár utálni kelljen azt. A vénséget azonban nem épen az esztendők száma határozza meg: mert vannak ötven esztendős fiatalok, és vannak harminc és kevesebb esztendős vénnek, amint látjuk.

MILI. Nincs még okom a férjválasztásról gondolkodnom, mert még nem akadtam olyanra, kit, ha tetszeni tudott is, én szeretni tudtam volna.

NINA. Én most másfél esztendős, és férjemnek testamentoma által gazdag özvegy vagyok; és mióta gazdag vagyok, elgondolhatod, hogy szép is vagyok, haha! —

MILI. Légy te bármely gazdag, — még is kérdés marad mindig, szebb vagy-e vagy gazdagabb?

NINA. (Nyájasan meghajtván magát.) Köszönöm. De hidd el barátném: nem tudsz oly rútat, oly borzasztót rám gondolni, hogy a férfiak szemében még is szép ne volnék, minthogy gazdag vagyok. Ha minden ujjomra tíz kéro't számlálnék is, még sem volna mind előszámlálva. Szóval: minden férfi esengni látszik utánam, akinek még felesé-

KISFALUDY S. HÁTRAH. MUNKÁL U 5

ge nincsen; de nem azért, hogy feleség legyek, hanem, hogy jószágom, pénzem az övé legyen.

MILI. Szerencsés asszony! — nem irigylem szerencsédet. Csak hát vigyázz, hogy — vakot ne húzz a szerencse fazekából. Mert te csakugyan oly szerencsés helyheztetésben vagy, hogy magad — egyedül magad — minden belszólás, minden tekintet, minden félelem, minden számadás nélkül teheted szerencsédet, — vagy szerencsétlenségedet is. A sok közül talán még nehezebb a választás: mert esze veszhet a választónak.

NINA. Vannak nagy urak, kik kezemre vágnak; de sem rang, sem fény, sem cím engem nem kecsegtet; és sem egyiknek, sem másiknak szívemet vagy értékemet feláldozni nem vagyok hajlandó. Szerencsémre mind olyanok ők, hogy születéseket, rangjokat félre gondolván, mind igen üres, mezítelen emberek maradnának; vagy ők is gazdagságomat félre képzelvén, engem méltóságos kezekre érdemetlennek tartanának.

MILI. Semmi ellenvetésem. Jaj az asszonynak olyan házasságban, hol a férfinak keze, neve kegyelemnek tartatik.

NINA. Jól mondod: az asszonynak keze legyen kegyelem. Minden emberi és társaságbeli szerződés úgy is az asszonyok sorsát

nyomja. Az erő és uralkodás a férfiaknak természeti és társaságbéli osztályrészek lévén, úgy is csak hiú tömjénnel szűrják ki szemünket. Valamennyi udvarlóim közül csak ketőt tartok, amennyire őket esmorem, magamra érdemesnek. És ezeket ma egy harmadikkal együtt — most mindjárt — itt jelenlétedben, mint az aranyt tűz által, próbára akarom tenni.

MILI. Hogyan, s miként lesz az? — Én — Nina! gondold meg hogy én leány vagyok:

NINA. Ha szeretsz, ne szegd meg kedvemet. Semmi meg nem sértheti szemérmemet, amint hogy a magamét megsérteni sem jöhet eszembe. Tőled és barátságodtól csak azt kívánom, hogy itt légy, — hallj, — láss, — és ítélj. De hogy som te, sem a próba alá vetendők semmi akadálnak, tartózkodásnak ki ne legyetek téve, engedd meg, hogy — téged siketnek adhassalak ki.

MILI. Mi jut eszedbe? — Minő képtelenség? —

NINA. (Milit ölelgetvén) Kérlek ne rontsd el tréfámat. Csak hogy te hallhass, láthass, ítélhess; és azok úgy beszélhessenek, mintha csak magam volnék. Te fogod magadat legjobban mulatni, csak tetetni tudjad magadat. Tedd meg a kedvemért! — most mindjárt itt lesznek egyenként.

MILI. Csak gondold el, mi lesz majd eből: egyik a másíknak, másíka a harmadíknak, és így tovább fogja majd hírdetni — s holnap az egész város bizonyosnak fogja tartani síketségemet. Mi örömöd lehet benne, ha úgy is elég híbám mellé még olyant akasztasz reám, melylyel, istennök hálá, nem bírok.

NINA. De ha úgy sem esínornek? — ha költött nevet adok neked? — és még ma mindent kibeszéllek, mindent megvallok? — Mintha jönni hallanék valakit? — Te csak ülvé maradj a párnaszéken. Vedd kezédbe kötésemét, hogy legyen mit babrálnod.

MILI. Nina! Nina! mire akarsz te engem vinni! (vonogatja magát.)

NINA. Kérlek! (Zsófi bejön).

ZSÓFI. Kénkövy úr.

NINA. Hadd jöjjön. Zsófi! — amint mondtam: másutt ne járjon az eszed.

ZSÓFI. Hiszen már ennél nagyobbat is bízott roám nagysád, és — megfeleltém (Elmegy.)

NINA. (Megcsókolja Milit, és őt a párnaszékre vonja.) Kedves Milim! csak hamar, — ülj helyedre.

MILI. (Leül, és az asztalon lévő kötést kezébe veszi.) Nina! mire vészs te engem! —

NINA. El ne áruld magadat, akármit hallasz és látsz. (Nina énekelve fel s alá jár. Zsófi

benyitja az ajtót, és Kénkővy tüzesen bejön. Meglátván ő Milit, meghökken, de csakhamar túl teszi magát jelenlétén, és Ninának kezét megsókolja Milit köszöntvén. Mili némán viszontagolja a köszöntést.)

MÁSODIK JELENÉS.

KÉNKÖVY. NINA. MILI, közben ZSÓFI.

KÉNKÖVY. (ki általjában elmés, tüzes gavallért mutat.) Nagysádnak kegyes, és engem boldogító parancsolatjára.

NINA. (Milire mutatván.) Szilvay kisasszony közelről való atyámfia.

KÉNKÖVY. (Szorgos bókolásokkal) Ezerszer örvendek ezen új szerencsémnek. (Mili némán pirúlva, szorgosan kötöget.)

NINA. Ne fáraszsza nyelvét Kénkővy; ez a szép, jó leány nem hall.

KÉNKÖVY. Nem hall-e — Én tíz siket fülön is keresztül tudom, ha akarom, szavamat verni, ha — —

NINA. Ezt csak hagyja abba, nehogy én is megsiketüljek bele. Egy irgalmatlan rheumatismus okozta baját.

KÉNKÖVY. Kár! ma foi kár! Mert meglát-ezik rajta, hogy nagysádnak rokona. Valóságos menynei faj ő is. És ha még vak volna is, nagysád után mégis legszebb, legimádan-

dóbb volna valamennyi látók, hallók között.
(Mili pirúl, és zavarodásában ruháját babrálja.)

NINA. Logyen annyi kényes érzés az úrban, hogy — ne zavarja még szegény öcsémet hozzá intézett tekintetei által. Ha nem hallja is, látja, hogy felőle van a szó.

KÉNKÖVY. Szerencsétlen vagyok, hogy bizonyossá nem tehetem tiszteletem felől. S nagysád — tegnap minden imádóját pokolkínokra vetette főfájása, s magát magányba vonása által? — S azok közül én — én szenvedtem legtöbbet. Minden napot kitörlök életemből, melyben nagysádat láthatnom szerencsém nem lehet.

NINA. Sajnálom. Talán hát addig nem is élt, míg engem nem esmert? — Ne űzze oly messze a hihetlenség üregébe a complimenteket.

KÉNKÖVY. Éltem, — mint Kempelennek törökje: lélekzettem, mint az sáhozott; de szívemnek lelkemnek csak nagysáduak teremő tekintete adott újabb, szebb, jobb életet, — életemnek célt, érzelmimnek, gondolatimnak istenséget, — imádásimnak oltárt.

NINA. Haha! A legkényesebb párizsi dámának tolettjén sem füstölöghet finomabb, élesebb illatú tömjén. Kéncövy! látszik, hogy maga sok francia könyveket olvasott.

KÉNKÖVY. Olvastam, az igaz: s nem is igen olvashat az mást, aki a francia társalkodásnak lelkével, hangjával, színével, csínosságával, finomságával, fűszerével megismerkedhetett; de amit én nagysádnak mondok, az mind szívemből forr fel; és ó! — vajha mind ez anyyi hív, és Jia rá kelne, minden legnehezebb áldozatok által is megbizonyítandó szolgálatim után, imádó tiszteletem és lángoló szeretetem mellett, nagysádnak mennyei szívéhez is elhathatna, és kegyeit megnyerni szerencsés lehetne! — De tegnap — tízszer is elmentem nagysádnak ablakjai alatt, — vélvén, egy tekintet mennyből majd megvigasztal, ha Zsófi az ajtót elzárta is előlem, — és másoknak talán szabad volt is — —

NINA. Én tegnap senkit se nem fogadhattam, se nem láthattam; s kevésben múlt, hogy az orvosnak társaságára nem szorúltam. Főfájásom mellett oly szívszorulásokat éreztem, mint az, aki valamely szerencsétlenséget érez előre. Azonban ma már semmi bajom.

KÉNKÖVY. (élesen) Orvost ugyan nem, hanem — Alkonyit — láttam a házból kijönni.

NINA. Valamint az is láthatta volna az urat házamból kijönni, a nélkül, hogy akár egyiknek, akár a másiknak részvételét tegnap

megköszönhettem volna, amit — (meghajtván magát) most köszönök meg az úrnak.

KÉNKÖVY. Az a esendes, hallgató — par force magyar, Alkonyi — a magyar közmondások többnyire durvák ugyan, mint a népnek szokott ideajárásai, de néha igazat mondanak: Úgy (vizsga tekiutttal) igaz lehet az is: lassú viz partot mos.

NINA. Ez igaz lehet; de én magyarban, — megbocsásson — par force magyart nem képzelhetek: mert a nemzetiségből akár mennyivel bírjon is valaki, nem lehet felesleg való; hanem magyarokban par force franciákat, par force németeket — esmerck.

KÉNKÖVY. Lehetetlen, hogy egy oly szép, mívelt, formált lelkű magyarné, mint nagysád, ezt gúnyoló érzéssel mondhatta volna —

NINA. Csak amennyire egy igaz, magyar lelkű menyecske magyar nemzetiségét érezni képes. — S én még is tudom, hogy Kéncövy tegnap igen jól mulatta magát a magyar theátrumban.

KÉNKÖVY. Ott voltam, igen is. Körnernek Zrínyijét olvastam, láttam már ennek előtte németül. Valóban szép, nagy, tüzes lélekkel írt egy dráma. Tegnap magyar fordításban játszatott. Én a különbséget akartam a magyar és német között tapasztalni; de tapaszt-

taltam is oly érezhetőképen, hogy — csakhamar ott hagytam, és --

NINA. És Lombyék lózséjában mulatta magát.

KÉNKÖVY. S ez — nagysádnak már tudtára van adva?

NINA. Az örök dicsőségre méltó Körner, ama lángoló poéta, hazafi és bajnok, örök köszönetet érdemel ugyan a magyaroktól azért, hogy egyik legjelesebb bajnokát ily lelkesen életre hozta a játékszínen, hogy a magyar hőst minden más nemzet is csudálni, dicsőíteni kénytelen. — és eleget csudálom, hogy Körner előtt ezt már egy lelkes, elmés magyar nem cselekedte; de megbocsásson Kénkövy, ha azt sem tudom megfogni, hogy egy született magyarnak Zrínyi más nyelven jobban szívére tudjon hatni mint magyarul: mert Zrínyi bizonyosan magyarul beszéllett teremtőjével, nemzetével, bajnok-társával, mikor magát hazájáért halálnak áldozta. — Azonban Lombyéknak véleménye talán más lehetett? — A szép Lomby kisasszony pedig megérdemli, hogy egy gavallér, — hamindjárt meggyőződése ellen is, — legalább egy két napig máskép érezzen kedvéért.

KÉNKÖVY. Ha jól érteném nagysádat? (kémlelő tekintettel) Ha szerencsémre merhet-

ném ezen szemrehányó kegyességet magyarázni? — Egy nyelv, egy nemzet sem esmerne boldogabbat nálamnál!

NINA. Csak egészen természet szerint tessék ezt magyarázni: mintegy magyar aszszonynak természet szerint való magyar érzését, gondolkozását, melyre én senkit erőltetni nem kívánok. — A többi között: az úr muzsiká-kedvellő? — A napokban boldogult férjemnek írásai között egy francia ének akadott kezeimbe, mely régi ugyan, talán félszázados is lehet, — épen nem cikornyás, nem mestorkélt, mint a mai ízlésnek hangjátéka, de amelyet én igen szívrehatónak találok. (A fortepiánóhoz megy, egy levél kottát kezébe vesz, leül, és erős hangokkal egy praeludiumot játszik.) „Les Adieux.“ Hallgassa csak! de ki ne kacagja tizennyolcadik századbeli ízlésemet.

KÉNKÖVY. (Ninának utána menvén.) Ha nagysádnak tetszését még tudta nyerni, hát elnémulhat Beethoven, Spontini, Mehül, Rossini, és valamennyi az ő újabb ízlésű mosterségesebb, és annyival érthetetlenebb hangjátékával. (Zsófi a fortepiánónak megzendülésére bejön, és Ninának egy levelet ad.)

ZSÓFI. Épen most hozta a lovélhordó. (Elmegy.)

NINA. (Felkél, és a levelet, csudálkozást, szomorúságot jelentő tekintetekkel és mozdulatokkal olvassa).

KÉNKÖVY. (A szóban lévő kottát vizsgálván loppal hol Ninát, hol Milit szemlélgeti.)

NINA. Ó én szerencsétlen.

MILI. (üléséből felszökvén.) Mi lett Nina?

NINA. (Milinek nyakába vetvén magát, titkon Miliehez.) Semmi sem; csak tettetés: — a levél költött, — el ne áruld magadat. (Midőn a párnaszékre visszaülteti, fennszóval.) Tegnap szorultságom, előérzésem beteljesedett! —

KÉNKÖVY. (Ki már hasonlóképen részvételét mutatta.) Minő szerencsétlenség érdekelheti a menyeeiket is? —

NINA. (Kéncövyhez szomorúan.) Az úr jó barátom. Olvassa ezt a szerencsétlen levelet. Fiskálisom írja.

KÉNKÖVY. (A levelet kezébe vevén fennszóval olvassa.) „Nagyvárad. — Előre is bocsánatot könyörgök hogy ezen meg sem álmódott szomorú hírral kényteleníttetem nagyságodat búsítani: a boldogult öreg úrnak egy újabb, és előbbi minden rendelkezését megrontó testamentoma találtatott az itt való káptalanban, melyet, hihető utolsó ittlétében tett, és amely szerint nagysád, a jegypénzen kívül, csak 40 ezer papiros forintnak örököse. (Kéncövy bámul és elakad.)

NINA. Oda vagyok! csak tovább.

KÉNKÖVY. (Tovább olvasván) „A többi értéke, mely részszerint jószágban, részszerint töképekben rá megv fél milliom ezüst forintba, mind jószágos, vagy hazafiságos intézetekre: templomokra, ispotályokra, falusi iskolákra, a muzeumra, ludoviceumra, magyar literatúrára, magyar theátrumra van hagyva.“

NINA. Az vigasztal még is, hogy mind ez hazafiúi, nemzeti, és emberi szép intézetekre van rendelve.

KÉNKÖVY. (Bámulva.) És ezt nagysád mondhatja? Valóban nem tudom, ha nagysádnak könnyen-gondolkozását, — vagy a bolondnak eszeveszettségét csudáljam-e inkább? (Tovább olvas.) „Egy valamely Kéncövy“ — Mi ez? —

NINA. Látja Kéncövy! milyen káromra esett esmeretsége már kezdetében is?

KÉNKÖVY. (Tovább olvas.) „Egy valamely Kéncövy úrral folytatott gyanús esmeretség mondatik a megmásolt testamentom okának lenni. Bocsásson meg nagysád a tudósítónak, ki ellenkező meggyőződése mellett is kénytelen a rágalomnak nyelve szerint írni. Végrehajtója nemcs Bi harvármegye. Holnap útra indulok nagysádhoz.“ A levelet elébb Ninának visszaadván, ki azt Milinek adja, felgerjedt haraggal

fel s alájár. Mili a levélolvasással látatlik foglalatoskodni.) Hah! méreg, bosszuság! — En ártatlan oka vagyokezenszerencsétlenségnek: mert hiszen — nagysád tudja? — — Vén, durva, bolond! ki az egész szép nemet illető finomabb tömjénezést többnek vette — füstnél. (Nina és Mili egymás szemébe vágnak titkon.) Boldogtalan Magyarország! mely messze vagy te még a társalkodásnak szebb lelkétől! — Csak egyed te jó kenyeredet, igyad jó borodat, szívd jó dohányodat, — és halj meg Zrínyiként! (mérgesen nevetve.) Hahaha! — de az életnek szebb örömeire, finomabb műveltségnek kényesebb fűszerére ne tarts te számot. — — S hogy megmutassam nagysádnak, mely érzékenyen tudom magamat megbüntetni, azért, hogy ártatlanul ezen szerencsétlenségnek oka lettem; — nehogy a durva apák, férjek, udvarlók szemében tovább is szúró, vagy legalább botránkoztató tövis legyek, — hár keserű szívvel is, — de valóban nemes áldozattal, örökre számkivetem magamat nagysádnak kellemes társaságából, és — még egyszer — utolszor bocsánatot kérek. (Hidegen, büszkén meghajítja magát, és elmegy. Nina és Mili előbb Kénkövy után, azután egymásra nézván, mind a ketten előjönnek.)

NINA. (kacagva.) Hahaha! Így koll a férfiaknak szíveket, eszeket, szavokat, fitogatott

érzéseket próbára tenni. Látod barátom! jobb ilyen próba után kacagni, mint utóbb a szent házasság kötelékben búsongni, sírni, és csalatkozását átkozni: Láttad, mint alázta meg magát előttem, míg gazdag voltam? — Láttad, mint begyeskedett, mihelyt szegényebbnek tartott? — Pénzt s nem feleséget akar a házasuló férfi venni. De magunk között szólván, ezen romlottságnak fél okai magunk vagyunk: mert vágyaink nem esmervén határt, nem csuda, ha a férfiak a magunkét akarják hívságunkra fordítani. Azonban ezen szép, mézesnyelvű csapodárban örömet csalatkoztam. De — egyiket kivált — igen bánnám. Majd meglássuk!

MILI. Csintalan asezony! Kénkövyvel együtt engem is parázsra tettél. Azt sem tudom, mért pirongassalak előbb: azért-e, hogy erővel siketté tettél, és zavarodásomban égni hagytál? vagy azért-e hogy a levél felől előbb semmit elő sem hozván, szinte engem is megrémítettél.

NINA. A levelet elfelejtettem. A többi is ilyen próbára fog kerülni. De csak valld meg: mulattad is magadat?

MILI. Legalább olyat tapasztaltam, a mihez furcsa elmésséged nélkül soha sem jutottam volna.

NINA. Most két jobb fajtú férfival fogsz megesmerkedni: mindenik jeles a maga nemében. S mégis! — Hány asszony, leány van, akit ez a cifra, csapodár, szép szavú, tűzeszű Kénkövy el nem tudna ámítani? — Veszedelmes kellemekkel bír gyáva nemünknek hitegetésére. Tudtam ugyan, hogy pénzemet jobban szereti magamnál — de mégis jobbnak tartottam, mintsem hogy így válhasson meg tőlem, minekutána magát vélhette szerencsétlenségem okának. Tudtam, hogy fitogtatott érzelme mind üres hang; de hogy sajnálkozásból is meg ne tudjon lágyúlni erántam, nem hittem volna. A nagy világnak, társaságnak formái, módjai egynémely hidegséggel keménységgel edzik meg az emberszívet. (Zsófi bejön.)

ZSÓFI. Hamvay úr!

NINA. Vezesd be. (Zsófi elmegy.) Édes Milim! helyedre ismét, és — légy siket. Mintha ma csak neked játszanámén a komédiát, úgy tetszik.

MILI. Még is szeretném, ha már vége volna. (Leül a párnaszékre. Hamvay belép.)

HARMADIK JELENÉS.

HAMVAY. NINA. MILI.

HAMVAY. Parancsolni méltóztatott velem nagysád? (Hamvay meglátván Milit, mint egy régi, de már emlékezetéből kiesett esmerősse előtt, szava elakad, és elámúl.)

NINA. (Milit bemutatván.) Szilvay kisasszony, rokonom és barátném. (Hamvaynak köszöntésére Mili némán meghajtja magát, és kötésére szegzi szemeit; azonban Hamvayra az egész scéna alatt több tolvaj tekintetet vet, de Hamvaynak szemeit, ki hasonlóképen Milit keresi tekinteteivel, kerüli.)

HAMVAY. (Ninához.) És örömet jöttem ide, hol oly kellemes az embernek lenni. (Mili re felejtkezvén, Milihez.) Nagysádat esmernem kell, ha meg nem mondhatom is honnan? — Akárhol, de életemben már volt szerencsém nagysádhhoz, — hamindjárt csak gyenge korában is. (Mili hallgat.)

NINA. (Félsúgólag Hamvayhoz.) Nagyt hall szegény!

HAMVAY. (Meghökkenve.) Lehetetlen! — Ez szörnyű kár! — (Alig fordíthatja el Miliről szemeit.) Fáj! mondhatom fáj! hogy a természet annyit adván ezen gyönyörű leányának, egy oly kicsinységet meg tudott tőle tagadni.

NINA. S pedig már születésétől fogva. — Hallom, hogy már két ízben is keresett az úr? — Nem akartam hogy ma talán megint hiába fárassza magát, — minthogy a napokban keveset leszek házamnál. Mint van Hamvay?

HAMVAY. Köszönöm nagyságodnak szíves figyelmét, (vállat vonítva) csak úgy, mint máskor: mint egy rideg madár, ki tavaszkor az erdőben repdes, szól, énekel, — hall, lát maga körül minden nembélt mozogni, örvendeni, énekelni, — csak egy maga fajabélt nem; vagy ha lát, hall is egyet, ha csak képzelve is, begyének szava nem értetik, nem fogadtatik el, és — azután felborzadt tollal ülőhelyére vonúl, és onnan édeskeserű érzéssel, némán nézi a körülötte élőket, és életeknek örvendőket. Ha nagysád néha oly kegyes nem volna, és részvéttel nem hallgatná azon érzelmimet, melyeket másokkal közölni nem merek — hát el kellene senyvednem, meg kellene emésztődnöm önnön érzéseimben (Mili nézésébe vész el.)

NINA. Már sokszor mondtam: ne táplálja ezen finnyás, ezen külöнкödő érzelmeiket, gondolatokat, mert nem boldogul velek. Vegye a világot, az embereket, kivált az asszonyokat úgy amint vannak. Sőt magá-

KISFALUDY S. HÁTRAH. MUNKÁL II. 6

nak épen egy vidám lelkű barátnéra volna szüksége.

HAMVAY. Ha a vidámság többnyire könnyű elméből, és minden benyomást hamar elfogadó szívből nem eredne.

NINA. Úgy — de ha meg a komolyság többnyire vagy hideg, vagy sűrű vérből, setét gondolatokból, képzeletekből, borongó érzeményekből nem támadna.

HAMVAY. Ne higye nagysád! az én szívem, elmém mélységet keres, hol egy szerető, rokon szívvel és lélekkel elmerülve, elrejtve, összefogva, egygyé olvadva élhesse azt, ami legjobb, legszebb, legvelősb, legbizonyosabb az emberlétben; — onnan könnyű, sőt kíváncsú is volna azután ki-kirepenni, a közönséges, mindennapi silányságokat mulatság és időtöltés gyanánt élni, és csak annyiba venni, amennyit érnek.

NINA. Hamvay! én magát már régen esmerem; de érzeményeit ilyen mélységből felszólalni még soha sem hallottam. Én tudnám szívét érteni, lelkét megfogni, ha — magam sem tudom, mi nem tartóztatna; de — —

HAMVAY. Ó ne mondja ki nagysád! mert ha azt gondolhatnám, hogy nagysád egészen megfoghatná lelkemet, és még is

tartózkodnék, — most nem vagyok szerencsés, — de akkor határ nélkül boldogtalan volnék! Én nagysádat úgy tisztetem, szeretem, hogy életemet úgy oda tudnám adni nagysádjért, mint — egy lelkes csókot ezen kezére. (Tüzesen megcsókolja Nina kezét, és egynehányat lép; megáll, és Milire szegzi szemeit.)

NINA. (Az alatt magában) Különös, de jó, és lelkes ifju! — ha erős érzeményeit egy rokon szív meg nem osztja, hát megemésztik őtet. És még sem vagyok bizonyos benne, mivé tenné őtet a szerelemnek boldogsága.

MILL. (Rendkívül való zavarodásában alig találja már helyét, és egyet az asztalon heverő könyvek közül kezébe vevén, úgy olvas, hogy ábrázatja Hamvay elől el van fedve.)

HAMVAY. (Ninához) Kérem nagysádat: legyen erántam oly nyílt szívű, mint néha szokott, és amiért én nagysádnak oly szíves tisztelője, oly szerető barátja tudok lenni, — és esmertessen meg engem közelebbről ezen szép kisasszonnyal! — ki úgy ül itt, mintha csak maga volna, és önmagának elég tudna lenni a világon, — ki eránt első tekintettel testvéri szeretetre és bizodalomra éreztem gerjedni keblemet.

NINA. (Háborodva) Ne legyen oly különös. — Mit mondhassak egyebet, mint amit

maga is láthat, hogy szép, gyönyörű, — s bővebb tudósításul még hozzá adván, jó, ártatlan, pusztai magányban a természet kebelében nevelkedett leány, — és nékem igen kedves atyámfia, és barátném.

HAMVAY. Nagysád soha sem láttatott egészen helybenhagyni, noha nem is egészen tagadni, mikor én azt állítottam: hogy van egy titkos erő, mely egyik lelket a másikhoz, egyik szívet a másikhoz, egyik embert a másikhoz vonja; és én soha a sympathiának hatalmáról úgy meg nem voltam győződve mint most.

NINA. Úgy veszem észre magam is: mert így — Magát én még soha sem láttam.

HAMVAY. (Mindig Mili felé fordulva) Ezt a leánytermetet, ezt az ábrázatot én, akár képzeletim, ábrándozásim által, akár valóságban, úgy esmerem, mint ha velem született volna — mint ha mindég szívemben élne; — és ehhez nekem oly erős bizodalmam, — oly édes hiedelmem, — oly lángoló indulatom —

NINA. Vétkeznék a természet, ha ily remek alkotmányát egyik fő érzékétől örökre megfosztottnak lenni hagyná.

HAMVAY. Csak azt akarta a természet megmutatni benne, hogy birtokában, művei-

ben nem lehet egész tökéletesség a nap alatt. A szívnek léleknek szava azonban fül nélkül is megérthető.

MILI. (Ki Hamvaynak beszédjére mindig nagyobb háborodásba jött, mindég jobban nyughatatlankodott, és pirúlt, keble hullámain tovább nem tűrheti, hanem tüzesen felszökik helyéből, a könyvet, melyben olvasni látszott, az asztalra teszi, és Ninára egy sokat jelentő tekintetet vetvén, sebesen az egyik oldalajtón kimegy.)

NINA. (Hasonlóképen megzavarodik; de csak hamar öszveszedi magát és Hamvayra figyelmez. Ez alatt magában) Ennél az én próbámra semmi szükség többé.

HAMVAY. (Míg Milit láthatta, mindégra jta csüggetek szemei; azután kis ideig Ninára mereszti szemeit) — Elment! — s pedig lángoló arccal, — s talán haraggal? — mintha észrevette, érezte volna, hogy szívemnek felforrott habjai őtet csapkodják. Semmit sem ér az ilyen örvényes érzés!

NINA. Sokat ér: csak örökös szélvész ne zavarja azt. Olyan az, mint a nagy, mély tenger: temérdek kincset foglal magában — temérdek hasznót, élelmet, örömet, szerencsét hordoz, mikor nyugszik; de annál veszedelmesebb akkor, mikor szélvész s fergeg által felzavarva lévén, ég föld között helyét nem találja és hullámain zajogva hánnya.

— De ha már képekben kezdünk beszélteni, engedje meg nyilván megvallanom: az én természetemmel sem az olyan férfiszív nem egyez, melynek érzeménye egy csörgedező patak, ha kellemes is, ez — kevés; — sem az olyan nem egyez, melynek érzeménye a nagy mély tenger; ha bámulásra méltó is, ez — sok; — hanem amely szívnak érzeménye, példának okáért, a mi Dunánk volna, — se nem sok, se nem kevés, hanem épen elég.

HAMVAY. Bocsássa meg nagysád! — Ily helyzetben mióta élek, még nem érzém magamat: — mintha eddig csak sejtés, álmodás lett volna létem, s csak most látnék világosságot, — bizonyosságot, — valóságot; — mintha valóm egyszerre ezer részekre oldott volna fel, s minden ezered magammal mégis kevesbbé érzeném magamat magamnak, mint előbb egy bizonytalan, s csak tétovázó magamat; — mintha minden ezered magammal magamat megkötvé, egy tárgyhoz vonva, oda tapadva, — magamból magamat erőszakkal kiszakasztva, másnak adva, — mintha előbbi létemet enyészve érezném, — bocsásson meg nagysád!

NINA. Édes Hamvaym! Maga most oly nyíltszívűséggel viselte magát előttem, hogy én Magát azért még jobban tudom becsülni,

és azt én is hasonló nyíltszívűséggel akarom viszontagolni: az Úr erántam való viselete által eddig azt hagyá gyanítanom, hogy társaságomat, barátságomat, sőt — talán szívemet és kezemet is kívánta? —

HAMVAY. Úgy vagyon: akit az én szívem úgy tud tisztelni, mint nagysádat, természetes, hogy azzal szoros, — örök öszveköttetés — —

NINA. De úgy-e édes Hamvaym! miolta Milit látta, azolta — kebelében egy más szerelemforrás, s talán az előbbinél erősebb fakadott? —

HAMVAY. Én soha sem hazudtam: úgy látszik lenni; legalább ketté oszolva érzem szívemet.

NINA. (Méltósággal.) Maga emberséges, egyenes lelkű ember! Egy ilyen szív, mint a Magáé, a közönséges úton nem lehet szerencsés; egy ilyen szívnek sorsa az, hogy vagy határ nélkül boldog, vagy határ nélkül boldogtalan legyen. Nekem most legfőbb kívánságom az, hogy az Úrnak boldogságát eszközöljem, habár — a magamét nem tehetném is. Bízson bennem! — És most menjen le házi kis kertembe; maradjon, várjon ott, míg vagy magam le nem megyek, vagy fel nem hívatom. (Kezét Hamvaynak nyújtja).

HAMVAY. (Nina kezén hosszú csókkal csüggvén, egészen megzavarodva, némán a közép ajtón elmegy).

NINA. (egyedül.) Veszedelmes ember az ő örvényes érzelmeivel! szerelmének mély tengerébe az asszonyszív örömet bele merülne, ha attól nem kellene tartania, hogy az élet vídámabb örömeinek, az élet rózsáinak szagátására a mélységből, hol a bú hamar tanyát verhet, soha fel nem nyúlhat. (Az ajtónál, melyen Mili kiment) Mili! Mili! jer kérlek! — már elment. (Mili kijön.)

NEGYEDIK JELENÉS.

MILI. NINA Közben ZSÓFI.

MILI. (Előbb körültekintvén.) Most azegyszer ugyan megjátszottál, ezer mesterné! Oly kelepcebe kevertél, melyből csak erőszak menthetett ki. De fel is adom, mind a nézőnek, mind az ítélőnek, de leginkább a siketnek bajos személyét. Gyermekség is volt mind téled ezen alakoskodást kívánnod, mind tőlem kívánságodra állanom. Mintha bizony siketség nélkül mindez meg nem történhetett volna? — Az első scéna Kénkövyvel, alkalmasint mulatott; de Hamvay —

NINA. Bizonyynyal még jobban. S melyi-

künk játszott a hát meg itt most jobban a másikat? — én-e, ki Hamvayt, mint egyik udvarlómát előtted tűzpróbára akarám tenni? — vagy te engem, ki ily derék szeretőmet első tekintetteddel tölem örökre elraboltad? — s felül rá még siket létedre is? — Hát ha megtudja, hogy szívének mélységéből felkiáltó érzéseit te mind jól hallottad? Úgy, hogy amint láttam, — mert jól figyelmeztem rád, — érzései mind a te szívednek fenekére ültek? —

MILL. Tűz-elme tel ne pattogtasd rám szikráidat.

NINA. Mert már úgyis elég szikrát fogott kebeled, úgy-e? — A sympathiának csak nagy az ereje. Én akartam magamnak férjet dróbálni, s neked, ki férjéről nem is álmodtál, már kész a férjed, — és én — talán a nélkül maradok: mert könnyen meglehet, hogy a harmadik sem állja ki a próbát.

MILL. Ne csintalankodj' édes Ninám!

NINA. Tréfán kívül: mint tetszik neked ez a Hamvay?

MILL. Akiket eddig esmerek, — valamennyinél jobban.

NINA. Úgy gondolom én is: mert amenynyire esmerlek, a te szíved is olyan mély, hogy azt, ami kicsiny, kevés, és csak hab,

meg nem tölti. — Hamvay jó, emberséges, lelkes, jó birtokos, szabad ember. Te is szabad vagy szíveddel és kezeddél. Ő — ezt jól megfontold — a siketMilit is meg tudta szeretni, a nélkül, hogy esmerné értékét. — Nénéddel én végezek, aki úgy sem tartóztathat. Egy szó mint száz: ha Alkonyi a próbát kiállja, — pedig őhöz bízok egy kicsinyt, — hát együtt megyünk az oltárhoz.

MILI. Azt csakugyan nem. Az első látásra mindjárt! mit gondolsz? Hamvayról kevesebbet kellenetartanom, ha azt kívánni képes lehetne. Tudom nem is fogja: mert az okos férfiú csakugyan mélyebb tekintetet kíván annak szívébe vetni, akivel örök szövetségbe akar lépni. A sympathia, mely meszezebb közben vonzó erővel bír, oly antipathiává válhat, mely a közéletben visszataszít.

NINA. Én kezes vagyok nálad őérette, és önála teéretted. Csak egy valamiben lehetne megütközni: az olyan érzelmű szívek, mint Hamvayé, kivált ha sokáig keresnek, és nem találnak, a komor búval annyira megismerkednek, hogy azt örökös lakosnak befogadván, az életnek örömeit, kedveit kerülők, s komor magányban kívánják tölteni napjaikat, azon büszke érzéstől eltelve lévén, hogy ők magoknak elegendők, és — —

MILL. Ez igen hasonlít az olyan szívekhez. De hátha, — amit talán magamból sejtek, — az ilyen szív csak addig társalkodik a búval, míg szívének más lakosa nincsen? — S ha egyszer életének legfőbb kívánságát teljesítve érzi, s csak oly érzelmek által boldog, melyeket kedvesével is megoszt, melyek kedvesének örömet adnak, — hátha akkor meg maga keresi az örömeket, melyeket a társaság, az idő, szóval a világ az ő ezerszerű szövevényeivel adhat? — Magamban érzem azt: hogy az ember egészen más addig, míg szívét csak lángoló sóhajtasok, sovargások töltvén, vagy inkább azt üresen hagyván, magát csak egy nagy, nyílt, vérző sebnek érzi; — és egészen más akkor megint, mikor szívét szerelmének kívánt, megfogott, ölelt, bírt tárgya egészen kitöltvén, életének bizonyos tárgya, célja, édes élelme, nyugalma, és büszke megelégedése van.

NINA. Ó! ha ezt Hamvay hallhatta volna, kiállottad volna már te is előtte a próbát. (Zsófi jön.)

ZSÓFI. Alkonyi úr!

NINA. Hadd jöjön. A levelet el ne vétsed: azt hozod be, mely mellett Alkonyi

neve van. A Hamvaynak szóló levélre már nincs szükség.

ZSÓFI. Tudom a leckémet. (Elmegy.)

NINA. (Milihez) Édes Milim! Még egyszer még is csak siket léssz még kedvemért? — Mert ha Alkonyi hallotta volna amit most oly szépen mondál a szív dolgában — talán még őtet is elveszteném.

MILI. Ne csúfolj.

NINA. Nem egészen üres a félelmem: mert amit te előbb mondál, mind más az egy férfi előtt, azt egy leánynak, és megint más, aztegy asszonynak szájából hallani. A leányi sejtésnek sokkal édesebb, bájosabb kelleme, égetőbb ingere, mint az asszonyi tapasztalásé. — Alkonyit hallom jönni. Helyedre! (Mili ismét leül a párnaszékre, és kötést vesz kezébe.) Mi ketten ma egymásnak játszszuk egymás előtt a szerelmes drámát. Majd elválík, ha tapsolhatunk-e is mind a ketten egymásnak? (Alkonyi belép.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

ALKONYI. NINA. MILI. Közben ZSÓFI.

NINA. Jó napot édes Alkonyim! (Milire mutatván) Szilvay kisasszony rokonom. (Néma köszöntés Mili részéről.)

ALKONYI. Még soha sem volt szerencsém.

NINA. (Félsúgólag Alkonyihoz.) Igen nagyot hall. — Mint van Alkonyi?

ALKONYI. (Ki Milit csak futólag tekintette meg, érdekelve) Ha nem én vagyok is az első, kinek a több-napi ködből kikelő napot legelőször látni szabad volt; — ha nem vagyok is a hajkait suhogva és pompásan hömpölygető Duna, ki a napot minden sugárral egész fényében vissza tudja ragyogtatni; ha csak egy setét faárnyékban, kekeny völgyben némán folydogáló patak vagyok is, hová a napnak fénye és melege legkésőbbben hat, még is legszívesebb örömmel fogadom jól-tévő kegyelmét.

NINA. Ez csaknem úgy hangzik, mint egy szemrehányás.

ALKONYI. Kénkövyt csak előbb láttam innen kimenni.

NINA. Örökre. Szólott-e vele?

ALKONYI. Még üdvezülésemnek bizonyos hírét sem kívántam volna szájából hallani. — Nagysád nem érti?

NINA. (Komoly hanggal.) Értem, Alkonyi. De bár ne kellene értenem, hogy meg ne kellene keseredni több napokig elmulasztott látásából reménylett örömömnek. Az Úrnak

társasága, barátsága nekem kedves ugyan; de felesleg való praetensiókra just — még senkinek sem adtam.

ALKONYI. Van egy virág, mely csupán a napnak sugáriból él; egészen kinyitja keblét, mikor ezek megjelennek; egészen öszvevonúl, mikor ezek eltűnnek. Én csupán nagysádnak tekinteteiből élek, — és nagysád azt jól tudja, és mégis — —

NINA. Ismét az előbbi dolgot, csak hogy más képből? — Aki az Urat így beszélleni hallaná, azt kellene gondolnia, hogy Isten tudja, mely gyanús szercelemföltő férj válna belőle, és visszaijesztené azt is, aki az Urat szeretni indulna.

ALKONYI. Amivel az ember nem bír, azt féltetni nem lehet. Irigyelni másnak azt, amiért ezer életet is oda vetnének — természetes. Ó! ez a bizonytalanság ezerféle kínokba fűzi meg szívemet. Tegyen velem jót nagysád! — tiltson el magától örökre! — ne hagyja így egyes hajszálaikon függni üdvösségemet. Hadd vesszek el vakmerő kérelmem vétkéért. Nekem nagysádjért vesznem is édesebb, mint mással akárkivel a boldogságnak legfőbb egébe emelkednem.

NINA. Ne csapongjon úgy ki a természetnek valóságos határiból az ábrándozásoknak üregébe. Egy asszonyt, ki ott már megfordúlhatott, és hiúságát tapasztalhatta, nehezebb oda kapni, mint egy sovárgó és fellengő remények által biztatott leányszívet, ki a valóságot szűknek érzi. Csak az rohan vakmerőn a veszedelembé, aki azt még nem esmeri; aki esmeri, figyelemmel, meggondolással megy neki. Egy asszonymak, ki a házasságnak veszedelmét esmerheti, nem lehet rossz néven venni. sőt karakternek kell esmerni, ha meggondolva, kémlelődvé bocsátkozik az esmert örvénynek veszélyébe; nékem kivált, kinek házaskötele nem volt — rózsakötél.

ALKONYI. Épen azért tartom én azt a férfiat boldogabbnak, kinek sorsa az, hogy ne egy leányt, kinek kifejlődése a házasság által még bizonytalan, hanem egy lelkes asszonyt szeressen, és attól viszont szeretessen, — ki már egy nyílt pompás virág, — az, aminek a természettől alkotva volt.

NINA. (Elpirúlva, tüzesen.) Csalatkozik Alkonyi! de — ne kívánja, hogy itt oly érzéseket fejtegetsek, melyekről sokáig gondolkodni sem enged nememnek legszebb leg-

gyengédebb virága. — Én asszony vagyok; de ha egyszer valakinek szívemet minden kifogás nélkül oda tudom adni, örökös gyötrelmem fog maradni, hogy — nem leány szívét adhattam neki.

ALKONYI. Énnkem minden gondolatom, érzelmem nagysádtól jön, nagysádhoz megy. Engem szerencsém vagy örök szerencsétlenségem nagysáddal asszony korában esmerkedtetett meg. — Esmerem én azt a boldogtalan közfalat, mely nagysádhoz engem jutni nem hágy, mely, ha nem volna, én bizonyosan közelebb állanék, — melyet néha átkozni is elragadtatik szívem —

NINA. (Feddőleg) Alkonyi! — veszi-e észre, hogy méltatlanul, sőt, mondhatom, háladatlanul csipkedi mind a maga érdemét, mind az enyimet?

ALKONYI. (Nina kezére borúlván) Én érzem, hogy meg nem érdemlem nagysád szívét; de mit tehetek róla, ha szívem lángoló vakmerőségében mégis a minden boldogságot magában foglaló mennyet mégis egyedül bírni sóvárog.

NINA. Nyugtassa meg magát azon igaz vallásom által, hogy — sok jobb, silányabb üldözőim közül, ennyi barátságomra még

senkit sem méltóztattam. De ne erőszakoskodjék. Várjon az időtől. Már mondtam: aki magát egyszer megégette, félve nyúl a tűzhez. De most másról: Volt-e tegnap a magyar teátrumban?

ALKONYI. Voltam. És bár ott voltak volna a magyar színjátéknak mind barátai, hogy örülhettek volna, mind ellenségei, hogy meggyőződhetek volna ezen egyik legnemesb művészetnek, nem csak hasznáról, hanem szükségéről is, ezen mái mindenben tökéletességre törekedő világban.

NINA. Be öszvehangzik erre nézve az én érzésem a Magáéval, Alkonyi!

ALKONYI. Az én vélekedésem szerint semmi sem hathat úgy a magyar szívre, magyar lélekre, magyar nyelvre, magyar nemzetiségre, mint egy lelkes, kivált históriai dráma. Báramagyarjobb elmék, szebb lelkek, erősebb szívek eredeti magyar drámák írására fordítanak idejüket és tehetségeiket! — Csak ezek által nyerhetne a magyar játékszín közönséges kedveltetést. Idegen nyelven írott drámákat a több nyelveket értő és jól is beszéllő, formáltabb magyar jobban szeret eredeti előadásban, mint fordításban.

NINA. És ez annyival bocsánandóbb, amennyivel az eredeti érdekesebb a fordításnál.

ALKONYI. A magyarnak azon, talán minden nemzetek között legnagyobb méltósága, hogy annyi idegen nyelvet jól ért és beszéll, — nagy kárára van nemzetiségének, anyanyelvének. Ez az oka annak, hogy némely magyar nemzeti nyelvét megvetvén, csak annyira magyar, amennyire magyar földet bír.

NINA. Igaz.

ALKONYI. Azonban, — hogy Zrínyit, a magyar hazafiságnak, vitézségnek remekjét és örök dicsőségét éppen a lángoló lelkes Körner írta — az, aki Zrínyinknek szikrájával lelkében, virágzó életének örömeit, létének jövőendő bizonyos boldogságát megvetve, magát nemzetéért és annak szabadságáért a halálnak tudta áldozni, — s hogy azt éppen a kellemes magyar ajakú Szemere fordította, abban nekem nagy hazafiúi kedvem és örömöm tellik.

NINA. Egészen megegyezek Magával ebben is. A napokban egy szép magyar phantasiát kaptam; hallja csak Alkonyi. (A fortepiánóhoz megy.) Maga nagy kedvellője a magyar muzsikának. (Néhány accordot zengvén egy szomorú magyart kezd játszani. Ekkor Zsófi belép.)

ZSÓFI. Egy levél a postáról. (A levelet áttaladja és elmegy.)

NINA. (A levelet felszakasztván) Fiskálisomtól? — (Olvassa, és egyre növekvő illetődése után magát a székre veti) A sors irigylette szerencsém!

MILI. (Ninához ugorván, őtet ápolgatja) Milyen Nina?

ALKONYI. (Megijedve) Minő szerencsétlenség találhatta nagysádat?

NINA. (A levelet Alkonyinak nyújtván) Olvassa csak, és — szánakodjék szerencsétlen barátnéján!

ALKONYI. (A levelet hamar áttaladván) És ez ennyire le tudja nagysádat sújtani? — s hát a gazdagságon kívül nem ismer nagyság egyéb boldogságot? — (Habozó indulatok között tétozózó mozdulatokkal és hangokkal) Talán? — Hah! — ez különös történet! s hát csak — — Ó! a pénz maga az embert boldoggá még nem teszi. — Maradott nagysádnak még elég. — Egy igazán szerető szív — kevesebbel is meg tudna elégedni. Csak hogy — — (Indulatosan megragadván Nina kezét a levelet elejti; Mili azt felvevén annak olvasásával foglalatoskodik) Ó! Nina! — a pénz maga az embert boldoggá még nem teszi. Bocsásson meg! Én örülök ezen levélnek, mert közelebb

érezem magamat szívéhez — mert a meredek mélységet, melyet előbbi gazdagsága közöttünk és vala, ezen levél betemetvén, szívéhez utat nyitott. — Nekem a sorsot áldanom kell, mely Magát szegényebbé, és hozzám hasonlóbbá tette! áldanom a levelet, mely ezt tudtára adta, minekelőtte valaki, aki csupán pénzére sovárgott, szívét elragadta, és birtokának boldogságát ezen levélnek vétele után talán csak félig érezte volna. Ha eddig kételkedett volna is nagysád, noha okot talán nem adtam arra, hát higgye most már el, hogy én eddig sem pénzt, vagyonát, hanem csupán Magát szerettem, tiszteltem, imádtam, azon meggyőződéssel, hogy birtoka nélkül szerencsésnek lennem lehetetlen. Nina! isteni érzemény lehet egy szerető szívnek áldozatjain könyörölni. — Fogadja el szívemet — kezemet! (Elfojtott szóval Nina kezére borúl és csak akkor emeli fel magát, mikor Nina megszólal. Mili ezalatt könyörgő tekintettel int Ninának.)

NINA. (Ki kedve-telve, epedő tekintetekkel, emelkedő kebelével hallgatta ki Alkonyit, és megindulásának nem kevés jeleit adja) Alkonyi! én meg vagyok győződve hozzám való igaz szerelméről. Ennek most csalhatatlanjelét adta. Legyen tehát, — ha lehet, — erős tökéletem

által egészen boldog: — szívem — kezem — a Magáé! (Alkonyinak nyújtja kezét, melyet az tüzesen megcsókol. Kevés ideig tartó csendesség után) De Magával együtt még egy valakit kell szerencsésé tennem. Zsófi! Zsófi! (Zsófi bejön) Kérd nevemben Hamvay urat, jöjön fel ide; a kis kertben várakozik. (Zsófi elmegy.)

ALKONYI. (Meghökkenve.) Hamvayt? —

MILI. (Megháborodva.) Nina! Kímélj meg engem! vagy — elmegyek. (Elindúl.)

NINA. (Milit tartóztatván.) Egy nyomot sem. (Alkonyi bámul.) Ez a barátném eddig csak kedvemért volt siket. Most már jól hall. Bocsássa meg, édes Alkonyim, ezt a kis színjátékot. Magának épen nincs kárára.

ALKONYI. (Milihez.) Engedelmet kérek, hogy — mind nagysádat, mind magamat így el tudtam felejtetni!

MILI. Bocsásson meg az úr! — Ezen nyájas hölgyecskének gondolatja, kívánsága volt siketségem, mely által legalább egy szívérdeklő szerelmes scénának lehettem néma tanuja. Örülök mind azon hogy színlett siketségem miatt nagy akadály nem voltam, — mind azon, hogy néma jelenlétem által egy ritka, nemes érzésű férfiúval esmerkedhettem meg; — de leginkább azon, hogy

egy emberséges embernek — valóban tiszta szerelme a legszebb, legjobb, és — legelmé- sebb hölgynek drága keze által lesz megju- talmazva. (Hamvay belép, Mili megrezzen) Hah! — mint dobog bennem.

HATODIK JELENÉS.

HAMVAY. ALKONYI. NINA. MILI.

NINA. Édes Hamvaym! jöjön és hallja a két nagy történetet! Először: — Alkonyiban bemutatom az Úrnak jövődöbeli férjemet. (Hamvay bámul.)

ALKONYI. (Tüzesen Hamvaynak nyakába esvén) Édes jó barátom! neirigyeld, kérlek, szerencsém! — Tudom, hogy te engem mindig szerettél; de tudom azt is, hogy ezen felséges asszonynak is nagy tisztelője, sőt talán —

NINA. Semmit se búsúljon Alkonyi! Én bizonyosabb tekintetet vetettem Hamvay szívébe: Ő mindig szíves barátom volt, és reményelem, az is maradand, azt kívánom is; de — engem ő Magának nem irigyel. (Hamvayhoz fordulva) Másodszor: Mili kisasszony, az én kedves barátném, ma csak kedvemért, különös okokra nézve volt siket. Most már úgy hall, mint akármelyikünk. (Hamvay csudálkozó és egyszersmind neheztelő tekintetet vet Milire. Mili

háborodva földre szegzett szemekkel áll) Hamvay! függeszsze fel addig ítéletét mindenről, ami történt, míg minden világos nem lesz.

MILI. Urak! nekem esmeretlen létemre, különködő, elnős, kedves barátnémnak unszolására, az Urak előtt különös alakban kellett megjelennem; — tettetnem, színle- nem kellett magamat, ami a közönséges gyanuban, melyet a férfiak nemünk eránt táplálni szeretnek, az Urakat talán még jobban megerősíthetné. Sajnálám ha első esmeretségemet balvélekedések követhet- nék! — Ha vétek, természetemmel épen ellenkező, mái tettetésem, annak barátném az oka! — abban való megegyezésemért bocsánatot kérek. Azonban talán épen szín- lett siketségemnek köszönhetem azt, hogy Hamvay úr — rajtam való szánakodásból — oly szíves érzelmekre gerjedett erántam?

HAMVAY. (Háborodva Milihez) Bocsásson meg nagysád! — ha talán sérelemnek veszi, vagy akárminek magyarázza szívemnek erős kifakadását, — ami — ha vélhettem volna hogy hallatik, tudatik, — bizonyosan sokáig fojtva — egy keblemet égető és emésztő nagy kín fogott volna maradni. — Én bará- tomnak megérdemlett boldogságát nem irigy- lem. — Hogy nagysád is engem boldoggá

tehetne, azt mélyen érzem; — hogy szívemnek örvényes érzéseit megérthetné, megfoghatná, viszontagolhatná, ha akarná, — azt egész valójából kinézem, — sőt bizonyosnak tartom; — mért? — az egyik örvénye szívemnek; de ily új és rövid esmeretség után — kívánni nem merem.

NINA. (Hamvainak és Milinek kezeiket megfogván) Én több időtől fogva esmerlek benneteket, örvényes szívek! Ti ketten úgy egymásnak vagytok teremtvé, amint első tekintettel megszerettétek egymást. (Mili igen megzavarodik) Mili! itt most nincsen helye sem a tartózkodásnak, sem a tettetésnek, sem a kétségnek. — Én kezes leszek boldogságtokért. Legyetek egyek! (Kezeket egymásba teszi. Hamvay forrón megcsókolja Mili kezét.)

MILI. A zápor meglepő — de tartós-e?

NINA. Tirólatok megfelelek; de hát kétőnkéről?

MILI. (Felvidúlva.) Megfelel a levél.

NINA. Egy szó mint száz: ma négyen együtt megyünk az oltárhoz, haegyszer minden megkészl. A menyecskének bátorságába senki meg ne ütközzék, azt kikérem. — Hátra van még a mesének megfejtése: gazdagságom nékem számtalan tisztelőket, sze-

retőket, imádókat szerzett. Én ugyan alkalmasint meg tudtam választani az aranyt a réztől; de még sem állhattam meg, hogy néhányat közülök tűzpróbára ne tegyek. Hármat választottam ki erre: Uraságtókat, és Kénkövyt. Milit siket nézőjévé és ítélőjévé tettem ennek. — A levél mely engem gazdagságomtól megfosztott, szint oly költött volt, mint Milinek siketsége.

ALKONYI. Szemfényvesztő!

NINA. (Alkonyihoz) Sajnálom, hogy az értékbéli hézagot ezután csupán a szerelemmel lehet kitölteni.

HAMVAY. Ez előttem új mese?

NINA. Melynek bővebb megfejtését Milire bízom. Kénkövy hív maradott magához, és ahhoz, aminek tartottam, tudniillik: nem annyira személyem mint pénzem szeretőjének. Egyébiránt is — —

ALKONYI. De hátha? — Ő volt az első — és ha —

NINA. (Fenygetődve). Egyébiránt is ötlet csak meg akartam tréfálni, és ez által ötlet tőlem örökre elmellőzni. (Alkonyi megcsókolja Nina kezét) Hamvay, tudom, kiállotta volna a levélpróbát.

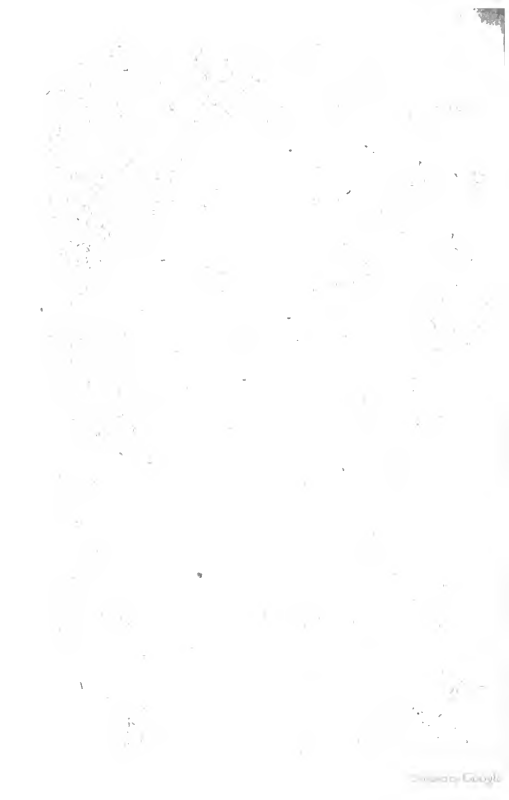
ALKONYI. És akkor ismét nem lett volna megfejtve a mese; és — —

NINA. Vak ember! hát nem veszi észre, hogy e próba dupla volt? — hogy egy ily szép s jó leány mint Mili, egy olyan érzsű férfiú előtt, mint Hamvay, a világ minden kincsénél többet ér? — Hamvay az én próbámra nem is kerülhetett, minekutána láttam, hogy Mili engem, ha egészen nem is, félig kitolt Hamvay szívének azon rejtekéből, hol a szerelem érzelmeinek forrása buzog, — félig kitolt egyik érzékének színlett hibájával is. És itt még mindég kérdés fog maradni: Hamvay, vagy Alkonyi állott-e ki nagyobb tűzpróbát szerelmére nézve? — Legnagyobb szerencse az, hogy mind a két párnak, úgy vélem, nagy oka van egészen megelégedni egymással. Higyjétek el, urak: egy elmés asszonynak tekintete sokkal élesebb, mint a férfiaké, a szívgerjedelmek hajszálnyi árnyékozatainak észrevételére. Hamvaynak érzelmei között én egy oly keményet sejtettem, mely erántam örökké tövis fogott volna maradni. Milire nézve az eltűnik. Ezen pontot ma már érdeklettem; — engedjék el a többit.

HAMVAY. Jobb is: ne fejtegetsük boldogságunkat; hanem vegyük azt az isteni gondviselés kezéből oly hálával, amilyen különös kegyelemmel az nekünk adatott.

NINA. És élünk vele oly bölcsen, hogy, ha lehet, azon közvélekedést: a nap alatt nincsen igaz boldogság, amennyire tőlünk kitellik, megcáfolhassuk. — Egymás szomszédságában lévén birtokaink, együttélünk. S mindennapi imádságunk az legyen: Ha szerelmünknek lobogó lángját az idő megtikkasztja is, — barátságunknak csendesben égő tüze elolthatatlan maradjon!

(Nina és Mili egymást megölelik, és egymást szerelmes szemekkel nézik; — Alkonyi Ninának, Hamvay Milinek kezére borúl — és ezen boldog helyzet közben a kárpit lefordúl.)

KISFALUDY SÁNDOR
IRODALMI ZSENGÉI.

I.

SENECA TRAGÉDIÁJA

HÁROM FELVONÁSBAN.

POZSONY, 1790.

Örvendez : az arany javakat most öntik előnkbe
A nagy egek ; s nyelvünk főbb örömére repül,
Hogy játékháznak alakos vig népe kiszállván
A komorúlt szívnek nyájasan úzze baját.

TEKINTETES URAM!

ÉDES ATYÁM!

Teljesedik kívánságom, ez életben
Legfőbb mely volt, úszom öröm tengerében!
Mert látom: távozik a homály fellege,
Mely buríta, mely hazám felett lebege.
Látom a magyarok hajnalát derűlni,
Anyanyelvemet hamvából feléledni.
Esmérem is, jó atyám! igaz szívedet,
Tudom, hogy ez örökre gerjeszt tégedet.
Vallyon hát, ki tőled ősült tűzzel teli
Vagyon; s csak haza boldogságát lehelli,
Akinak fiatal ereiben pozsgó
Magyar vér, hív-meltyében magyar szív dobog,
Engem, hogy ne fakasztna örömkönnyeke!
Azért tekénts elmém csekély zsengéjére.
De úgy tekénts, mint meghálálását annak
Ki általad él, tőled nemzett fiadnak.
Vallyon kit is illet inkább e kis munka? —
Kinek ajánltathatnék inkább Seneca?
Tetőd drága atyám! nyertem életem,
Te öleidben dadogtam első létem,
Magyar vért belém egyedül te öntöttél,

Gondot reám, ó nagy férfi, te viseltél!
Minden ami jó, arra megtanítottál,
Nevelkedésemben te gyámolítottál:
Csak nyelvet, mely ezeket elbeszélhesse,
Nem szereztél, sem hogy jól megköszönhesse.
De mi csoda? — Ott Kalliope is hallgat,
Hol a fiú atyai gondot hálálgat.
Tudom, édes atyám, neked mennyivel tar-
tozom:

Ha kell, biz éltem is érted feláldozom.
De gondviselésed soh' nem köszönhetem,
Csak háláadó szívemben érezhetem.
Vedd hát jó néven fiad akármit küldjön,
De kérlek atyai tüzed meg ne hűljön!

ELŐSZÓ.

Amit Kleist, ama híres író, németül írt, azt én magyarul írom. Hogy pedig ezt cselekszem, oka az, hogy látván anyanyelvemnek kezdő virágzását, ebből származó hathatósan érzett örömet némünémüképpen én is kimutathassam. Te, aki csekély munkámat olvasásodra szerencsétleted, és kérlek is, ne rágalmazd törekedésemet; ha helybenhagyod törekedésemet, célomat elértem. Tőlem, ki tizennyolc tavaszt láttam, bámulásra méltó munkákat nem várhatni. Feci quod potui, faciant meliora potentes. Ha a kemény krisistül retteg nem kelletik, tehát „Ulysses és Penelope“, „A Testvérgyilkosság“ tragyédiáim is színre vörödnek.

SZEMÉLYEK.

SENECA. Neró romai császárnak volt tanácsosa és tanító mestere.

POMPÉJA. Senecának hűvösse.

POLYBIUS. Senecának meghitt barátja, Agrippinának Neró anyjának titkossa.

PISO. Senecának barátja.

FÉNIUS. Senecának barátja.

EGY KAPITÁNYA a Fábius vezérnek.

A STRÁZSA.

EGY HÍRHOZÓ.

(A scena Senecának mezei majorjában tartatik).

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

SENECA és POMPÉJA.

SENECA.

Pompéja! Én a csalfa gazdagságoktul
Vég búcsút vettem a veszedelmés rangtul.
Ezt cselekedtem, elhihetd, vídám szívvel,
S pedig nagy nevem letettem vígabb kedvvel,
Mintsem általvettem volt az üres címmel
Ez ajándékot, teli veszedelemmel.
Bizonytalan volt, mikor e rangba hágtam
Sorsom, de bizonyos, hogy tőle megváltam.
Most kedvesem! — Egyedül magunknak
éljünk,
Az udvar fényérül pedig felejtkezzünk.
Boldogok leszünk, noha beborúlt fényünk.

POMPÉJA.

Reménylem, Senecám! szerencsések leszünk,
Úgy, hogy hal sorsunkrul meg sem emlé-
kezünk —
Sőt inkább szolgál emlékezete arra,
Hogy hathatós érzéssel nézünk sorsunkra.

Felejtsd el nyugtalanító gyötrelmidet,
Melyek néha érdeklik jó s hív szívedet.
Elméd nyugott legyen mint a szép természet,
Mely minket itt szépségével gyönyörködtet;
Mikor te is vagy mint természet ártatlan,
Vallyon? mért is lenne elméd nyughatatlan.

SENECA.

Némely percentésekben olyannak tetszik
Sorsom, állapotjok azoknak mint látszik,
Kik a meggyőzött kemény veszélyek után
Csendes révpartra érnek a tenger hátán ;
Lábak alatt a földet is rengni vélik
S a dagályos habok csapkodását félik.
S bátor szerencsésen már kиеvedztenek,
A borzasztó haboktól még is rettegnek.
De már tovább nem érzem a föld rengését,
Mert idő kitörli ijesztegetését.
Kitörli tudom Romának szolgáletét,
S ennek szívreható gyászos emlékeztét,
Mely't ha gátolhatott volna omlott vérem...

POMPÉJA.

Véred sem gátolhatta volna úgy vélem
Halálod, csak hazád boldogtalanságát
Nemzette volna, nem pedig boldogságát.
S fel is gyilkoltattál volna bizonyosan

Ha Romában késtél, s jártál volna lassan —
Mert vakmerőn a császárnak keménységét
Szemre hántad volt, s fene kegyetlenségét —
Neró, nem-léted után, a vért szomjuzó
Tyrannus, csak mészárlott volna — a
nyúzó —

Vallyon? mint pusztította volna ő népét
Ha felgyilkolta volna Seneca éltét.
Vidámúlj, hát férjem! — A szélvész fellege
Eltűnt immár, mely fejünk felett lebege.
A szent végzés visszaada a világnak,
Ez visszaada téged nékem társodnak;
Mert ah! — mi volnék kedvesem tenél
küled?

Ó vagyok most! vagyok szerencsés tevéled!
Engedd! bízzad hazádnak szabadítását
Arra, ki felettünk tartja vigyázását.
Ki az ellenségen a virtus könnyéért
Bosszút áll, és a jó hív polgár vesztéért.

SENECA.

Az bosszút áll, az az igaz, és irgalmas,
S megáld bennünk; lészek én is nyugo-
dalmas,
De vallyon? hogy' tudod, hogy kegyet-
lenségét
Szemére hánytam Nerónak, s keménységét?
Ha hallgattam volna, a bűnében részes

Nem lettem volna-e, én is mint ő vétkes? —
 Ha, ki a gonoszszat eltávoztathatja,
 Szint' oly vétkes s bűnös, ha nem távoztatja.

POMPÉJA.

Elméd bölcsessége s szíved méltósága
 Nem nézhette hogy Romának tyrannussa
 Tovább is kegyetlenkedését folytassa
 S Roma népének vérét tékozolhassa;
 De talán többet használt volna a kérés,
 Többet az intésnél a szelíd könyörgés.
 De nézd, itt jön Polybius —

MÁSODIK JELENÉS.

POLYBIUS, és a voltak.

POLYBIUS.

S te hazádat
 Senecám! barátom! elhagytad Romá-
 dat? —
 Megfontoltad-e azt: hogy Romát elhagyván
 Maradt hazád — ó szörnyű fájdalom! ár-
 ván? —
 Távozásod olta Roma csak egy fogság;

Melyben nyomva nyög, jajgat az ártatlanság.

Mely fájdalom! — A virtust látni fonyadva! —

S szemlélni keserű könnyekben olvadva!

Igaz polgár örömet már ne remélljen,

Hanem pallost feje felett függni véljen;

Mely mindenkor rémít, hogy légy eső félbe,

Félelmet önt az ártatlan jó lélekbe.

Tegnap — Ah! Rá ember soh' ne emlékezzen!

E fekete gyilkosság temetve veszzen! —

Tegnap, meg kell vala Neró hűtvössének

A méregpoharat — — (a szomorúság elfojtja szavait.)

POMPÉJA.

Mi ez? — Ennek? —

Hát Octáviának is el kellett veszni?

Méreg által Nerótul felgyilkoltatni?

Ó szerelmes jó-barátném — Octávia! —

Mit vétett ő? (könnyekre fakad) A szépeknek legszebbike? —

Mit? a szelídeknek legszelídebbike? —

Egek! — Ez, mikép ingerlhetto haragját

A tyrannusnak? — Mi okozta halálát? —

POLYBIUS.

Úgy van Pompéja! — Szép ártatlanság
 nincs már!
 Az emberi nemzet csillaga nincs immár!
 Sok és nagy kint szenvedett a múlt éjt-
 szakán,
 Nagy lelkét ő kilehelte ma virradtán.
 Már is aratja gyümölcsét vetésének
 Egekben, s veszi jutalmát erkölcsének.
 Halála oka volt: az ártatlansága,
 S csak nagy lelket illető tulajdonsága.
 Jaj! a jó, jaj a nemes és nagy lelkeknek!
 Ó, ezek még sok bűnt s vétket elkövet-
 nek! —

POMPÉJA.

Hogy lehet az emberi szív dühösségét
 Annyira vinni mint Neró keménységét?
 Ó természet! — Tehát ily mélyen sülledeztél?
 Magasságodról ily alá leeshettél? —
 Octávia megholt, ki örök életre
 Méltó volt! — Méltó volt nem ily de jobb
 végre!
 Fekete nap, elragadta világ kincsét!
 Istenek! elnézhetitek Roma bilincseit!
 De vallyon mit kések én is elfonnyadni
 Szerelmes barátném! véled elhervadni? —

SENECA.

Most Neró dühössége — rettentő hír ez —
Hasonló egy tigrisnek feneségéhez.

A legdurvább nemzeteknek országában
Nem hallatik oly gyilkosság, mint Romában.

A hűvöst megölni! — szörnyű kegyetlenség!

Vallyon volt-e ehhez hasonló dühösség? —

De Pompéja! ez téged ne tántorítson;

Ez, noha szörnyű, annyira ne bódítson!

Octávia érdemlett oly boldogságot,

Mely csak illetheti a halandóságot,

Kiért én is örömmel elvesztném életem,

Éltéért vig kedvvel feláldoznám létem.

Hanem ő is úgy mint ember volt halandó,

Mely okért lett volna utóbb is mulandó.

Ő a boldogságának elejbe ropült,

Melyre mi várakozunk míg vérünk meghült.

Nyugtasd meg elmédet! — Ő most egek
fénye,

Octáviát, tudom, nem csalta reménye.

Ő, melyet itt szenvedett, nyomorúságrul

Sommit nem tud a halandóknak sorsáról.

Ő kimondhatatlan nagy gyönyörűségben

Virtusinak jutalmát nyerte az égben.

POLYBIUS.

Bámulásra méltó nagy állandósággal
Vette a parancsolatját, s méltósággal
A tyrannustul — mikor a mérget itta.
Jelenlevő barátjit mind összehevítva
Barátnéival együtt: kikhez így szólott :
(Ah! soha sem felejttem az édes hangot,
El nem felejttem amit fülem hallott
A hangot, melylyel mondotta e beszédjét,
Soha eleven, s mennyei tekintetjét!)
Így szólott: „Most ama boldog tarto-
mányban

Általköltözöm, az öröm lakásában;
ÉljeteK ti szerencsésen, ti kedvesim!
Ti is, kik nem vagytok jelen, én híveim,
De még is estemen szánakozni fogtok
S könnyezni. ÉljeteK, s legyetek boldogok!
Csak ti vagytok, kiktől én nehezen válok,
Szókat, hogy búcsút vehessek, nem találok,
Csak csekély idő választja boldogságunk
Egymástúl. Öszveköti azt ismét sorsunk.
Majdan követni fogtok Elysiumban
Engem, ama holdog gyönyörű országban.
Ott is titek körülöttem összehívlak
Hogy véletek vígadjak. Romám — el-
hagylak!“ —

POMPEJA.

Én elsőben követlek, ó istenségem!
Elsőben felkereslek gyönyörűségem!
Viselhetetlen éltem súlya nélküléd.
A halál gyönyörűség lett volna véled!
Ah jó lélek! — Mért halálod nem láthattam!
Mért véled együtt szemeim nem húnyhattam!
Kivel oly édesen elaludtam volna,
Kivel oly örömet elfonnyadtam volna — —
Ó keserves kár! — ó szörnyű kegyetlenség!
Octávia, ki volt csak csupa kegyesség,
Elmúlt — hol van, ki gáncsot talált éltében
Octáviának, hol ki mocskot lelkében? —
A legszebb lélek lakott a legszebb testben.
Első gondja volt a jámbor életében
Barátinak boldogsága s dicsősége,
És az emberi nemzetnek üdvössége.
A jóttevés és másokon szánakodás
Volt lelkében a leghatalmasabb vágyás —
Vallyon téged ne adassék többet látnom?
Szeretett barátném! Nagy lelked csudálnom?
Hát többet ne halljam édes beszédidet?
Egyedül virtust javalló intésidet? —
Ah! lehetetlen viselnem éltem súlyát
Tovább, s tűrnöm nyomorúlt létem igáját —
Érzem immár a halálnak tagjaiban
Borzadását — —

POLYBIUS.

Élned kell még e világban
Pompéja! Tekintsd a világot s férjedet.
Ne szomorkodjál, vidámítsd meg elmédet! —
Agrippina küldött engem, téged kérvén
Seneca! hogy a virtust s hitet tekintvén
Romát ne hagyd, hanem előbbi rangodba
Lépj, és ismét bátran visszatérj Romába.
Csak te vagy az, ki a császár dühösségét
Meggátolhatja, s szörnyű kegyetlenségét,
Mert tudja, mely nagy a népnél tekinteted.

POMPÉJA.

Ő a tyrannus, Romának, elhiheted,
Tudta hűtvösséhez vonzó szeretetét,
És még sem rettogett felgyilkolni éltét,
Ki lehet itt bizonyosság, hogy ő ez okért
Férjemet kémélli nép tekintetéért?
Szemrehányásiért őt nagyon gyűlöli,
És bizonyjára többet ezt nem szemléli:
Ez által csak ingerlené a bosszúját.
Nem, Seneca, kóستolja már nyugodalmát
Az eltúrt nehéz sok fáradsági után,
Hogy örülhessek már egyszer boldog voltán!
Ne rakattassam meg szerencsétlenséggel,
Sullyát úgy sem hordozhatom békességgel.
A virtus törvényét egek védelmezik
S Roma békója általok elenyészik.

POLYBIUS.

Kevés bizodalmad van Agrippinához,
Kevés Polybius nagy barátságához.
Vallyon mikép kívánná azt Agrippina
(Kitül igen is becsültetik Seneca)
Hogy férjedet veszedelembé taszítsa,
S őt a kegyetlenség kezébe bocsássa? —
Mikép kívánhatnám én, ki Senecáért
Éltem örömost feláldoznám éltéért —
A veszedelmet mikép javasolhatnám,
Barátom halálát mikép kívánhatnám! —
Gránius Sylvánus s vezéri Romának
Öszveesküdtenek fejére Nerónak.
Mind alig várják az idő percentését
Melyben szemlélhessék Neró büntetését.
Seneca, még egyszer, utolszor próbálná
Néki előlállítani, s megmondaná
Mely véget érjen véres kormányozása,
Mely véget kegyetlen vért-szomjuhozása.
Neró így vagy ismét visszatér magában,
S mint előbb, atyja lesz népének Romában:
Ezt kívánja a nagy anyjának hatalma,
Vagy pedig örök fogság légyen jutalma
Gonoszságinak: megegyez ebben anyja,
Piso, körül hallottam, hogy nálad lenne
Feniussal, Piso, ki inkább nem élne
Mintsem, hogy elkövetne valamely vétket,
Mintsem, hogy elfelejtné a jó erkölcsöt,

Piso, ki a virtust még is gyakorolná
 Ha ezt tenni bűn volna is, nem mulatná :
 Az a Piso fog majd a trónusba lépni,
 Nagy cselekedetivel azt megszentelni ;
 Ki Romának visszaadja nyugalalmát,
 S egész népének előbbi boldogságát.

POMPÉJA.

De, hogy Neró nagy mérgének áldozatja
 Nemlész férjem, vallyonki annak bizonyja?
 Ah Senecám! lelkem, ha ez így történne,
 Téged Pompéjád, a hazád elvesztene? —
 Boszúztatnék is bár meg akkor halálod,
 De soha vissza nem jajgathatna párod.

SENECA.

Nagy a gondod Pompéja? — Csak engem
 féltesz,

Ha elragadtatom is tetőled, mit tesz?
 Hazádnak veszedelmétől inkább rettegj,
 S Roma szomorú sorsa felett keseregj! —
 Polybius! Te megindítád szívemet,
 Megpróbálom utolsó tehetségemet.
 Nem fogok már mégis szókkal fenyegetni,
 De édes mézzel Nerónál esedezni —
 Ó mely szerencsésnek itélném magamat
 Nem ha Nerótul szabadítnám hazámat,
 De Nerót visszaadhatnám a népének!

Volt gyönyörűségét az ember-nemzetnek!
 Ah! vajha lenne mint volt népének atyja!
 Könyörgésem szívét talám majd meghatja —
 Mely édes nyugvása lenne ősz fejemnek,
 Ha az elbódúltat ismét az erkölcsnek
 Igaz ösvényére visszatéríthetném —
 Ó! — halhatatlan örömet érzénem! —

POLYBIUS.

Seneca! talám oly szerencsés lehetel,
 Hogy Nerótul megjobbítást reménylhetel —
 Talám szomorú végektől rettegése,
 Érdemes tanítójának könyörgése,
 Érzékenytelen szívét megindíthatja,
 S további dühösségétől megtarthatja! — —
 Ah szerelmes barátom! — Agrippinának
 Így visszaadod éltét, Neró anyjának,
 Így visszaadod éltét hív barátodnak,
 S evvel megnyered boldogságát Romának.
 Ne késsél tovább ígéreted bétöltni! —
 Én sietek eljövésed' hírül adni
 Agrippinának s szegény szolgál Romának.
 (Elmegy.)

SENECA.

Mi, Pompéja, Féniusnak és Pisonak
 Személyét, bár hol legyen is, felkeressük,
 Hogy nekik ez esetet elbeszélhessük.

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

POLYBIUS (aki visszajön.)

Hatalmas egek! Ez minек a jele?
Katonáktul Senecának lakóhelye
Környül van vétetve — nincsen kimenetel,
Akármerre fordúljak, nem mehetek el —
Bizonyosan oda van Seneca élte!
Ó virtus! de eltipratol! — Ezt ki vélte? —
Ha igaz: vagy felettünk való istenség,
Tedd, távozzék el e nagy szerencsétlenség?
A legnagyobb emberi virtust, ó kéméljd!
Aki hozzád leginkább hasonlít, kéméljd! —
Add énram a nyomorúságot s inséget,
A fogságot, bú, bánattal szegénységet,
Csak őt, az emberi tökéletességnek
Igaz képét, hagyjad meg az embereknek! —
Seneca, a halandók tündöklő fénye,
E tyrannus keze által ölve veszne?
Rettenetes gondolat! — Én hogy élhetnék
Senecám nélkül e földön mit tehetnék? —
Gondolat, mely belsőimet csak szaggatja,
Lelkemot rémiti, s szívemet faggatja! — —

MÁSODIK JELENÉS.

FÁBIUS KAPITÁNYA a STRÁZSÁVAL és POLYBIUS.

KAPITÁNY.

Te vagy-e Seneca? —

POLYBIUS.

(félre) ő engem nem ismer —

(Kapitányhoz) Én vagyok; Fábius kapitánya
mit kér?

KAPITÁNY.

A császár Fábiusnak megparancsolá,
Hogy ő tenéked halálod hírül adná,
Fábius pedig ezt nékem általadta:
Helyette megtegyem, keményen meghagyta.
Én téged kereslek — roménylem hogy tudod
Mit vétettél, s mért kívántatik halálod.

POLYBIUS.

Nem vétettem, de halálom okát tudom,
Néró tyrannus, ezt szemébe megmondom.
Mit vétettem, nem tudom. — Nem vádol
lelkem,
Én örömmel leteszem ártatlan életem.

Legalább szüntelen a haláltól félnem
Ne kellessék, s a tyrannustól rettegnem.
Mert a kegyetlen a nemes szívűeket
Csak gyilkolja Romában a nagy lelkeket.
Könnyebb lesz halálom a fájdalomnál
Melyet érzenék a jók lenyomásánál. —
Mondjad meg Nerónak, hogy ő nagy ty-
rannus,
S hogy parancsolatjára meghalnom virtus,
Mivel még egy gonosztévőt sem öletett,
Hanem csak ártatlanokat vesztett.
Szerencsés Roma! ha én leszek véghezó,
Ártatlan, kit felgyilkol a vért szomjúzó! —
(Félre) Ah vajha lennék utolsó — s elrejtene
Magát Seneca, s halálát elkerülné! —
Minekután' a kapitány visszamenne,
Neróhoz Seneca addig repülhetne! —
De Fábius ezt neked mért parancsolta
Maga — halálomnak hírét mért nem hozta?
Tehát te lettél ily irgalmatlan posta? —

KAPITÁNY.

Maga halálod' nem tudom mért nem hozta!
Hozzád engem küldött mivelhogy hívségem
Tudva vagyon a császárnál, s emberségem.
Az ember nem irgalmatlan, ha vétkesnek
Büntetésében szolgál a fejedelmnek.

Most csak az által is halált érdemlettél
Hogy császáruk ellen ily rútúl focsegtél.

POLYBIUS.

Te ocsmány fajzat! — Neró az istenektől
Nagy büntetést várhat és bosszút né-
pétül,

Ki pedig volt gonoszságainak híve
Az legkeményebb kínokat érdemele —
Balgatag! Építsd csak szerencsédet arra,
Hogy vagy egy gonosznak kész szófogadásra!
Hadd tékozzolj rád Neró nagy kegyelmét,
Csak ossza fel véled fekete örömét!
De tudd meg: hogy szégyen követi vétkeidet,
És az ég megjutalmazza gonosz tetteidet,
A kín tetemedet mint árvíz burítja —
S Neró mely halálnak nemét parancsolja?

KAPITÁNY.

Te áruló! Neró igen is kegyelmes,
Szabad választásodra hagyja, fertelmes! —

POLYBIUS.

Szabad választásomra! — (felfeldezi mellét) Itt
Itt a mellyem!
Szúrd által! — Így menj Neróhoz, mondd:
megöltem

Senecát — majd örvendeni fog a gyilkos —
Halálomon — szűrj hát immár! — Ocsmány
gyilkos!

HARMADIK JELENÉS.

SENECA, és a voltak.

SENECA.

Minő jelenés ez? — Mi kell, Polybius?

POLYBIUS.

Hogy haljak azt parancsolja a tyrannus.

KAPITÁNY.

Ő a hitvány Seneca nem akar halni,
De parancsolva van, meg kell neki halni —
Neró és Fábius parancsolatjokat
Nem gyengére bízták az akaratjokat.

SENECA.

Nékem kell hálnom, ha halni Senecának
Kell. És nem barátomnak Polybiusnak.

EGY KATONA A KAPITÁNYHOZ.

(Senecára mutatván) Ez Seneca — láttam őt a
Capitolban
Sokszor a császárnál, míg lakott Romában.

KAPITÁNY.

Csuda bódulás! — Már kész voltam, hogy
kardom

A tétetett Seneca mellyében szúrom! —

Mégis végben vittem volna is ezt ámbár,

Vére ontásáért nem lett volna nagy kár,

Mert úgy mint Seneca, szint ez sem ártatlan,

Lesz is büntetése eltávozzhatatlan.

(Félre) Mind ketten ellenségei a császárnak.

(Polybiushoz) De vallyon mi vihetett a bolond-
ságnak

Azon pontjára, hogy te magad halálot

Keresed, de reménylem meg is találod,

Keresés nélkül is. Mint Nerót áruló

Mint gonosztevő fejedelmet vádoló.

POLYBIUS.

Ölj meg! ölj te alacsony szívű kegyetlen,

Leszek én azért mégis rémülhetetlen.

De rémít engem jó Seneca halála —

Ó kéméljd őtet! — Ezt Roma meghalálja.

Kéméljd őtet! a császárnak volt barátját,

Ki életét, boldogságát, s minden javát

Nerónak és hazájának feláldozta,

Roma törvényt egyedül ő tartotta.

Ne bántsd ha szánakodó érzés van
benned,

Kéméljd! ha kötelességedet isméred;
Melyekkel tartozol az egész világnak,
És melyekre köteleztetel Romának —
Ezen egy tettet szerencséssebbé tészon
Téged, mint, mit világ minden kincse tészon.
Ezen egy emlékezet egész éltedet
Édessé teszi, s egyhíti inségedet.

KAPITÁNY.

Szerencsém függ csak engedelmességemtül,
Meg kell fosztanom Senecát életétül —
Én nem jöttem keresni ártatlanságát,
Hanem jöttem hírül adni ő halálát. —

POLYBIUS.

Ha nékem nem hiszel — higgy Roma szá-
vának,
Csak ő ismerője ártatlanságának,
Roma éltét kívánja — s te gonosz lélek
Hejjában biztatnak a nagy reménységek,
Hogy gonoszságod által valaha lehess
Nagy; és ez által jó hírt s nevet szerezhess.
Tyrann bálványod közelítő romlása
Által leszen lelkednek is elnyomása.

SENECA.

Polybi! — Hozzám való jó indulatod
Elragadott, s jót kívánó akaratod.

Ó, mely nagy kínok gyötrötték volna
lelkem.

Ha vesztotted volna éltedet értem.

Úgy halálom' el soha nem kerülhetném,

Hanem tízszer hathatósabban érezném.

Tüköre a halandóknak — ah barátom! —

Barátságod nekem terh — most azt mond-
hatom.

Ha meg akarnám is jószágod fizetni,

Soha nem lehetne — csak tudom érezni.

Egyedül csak azért keserű halálom,

Hogy tetőled, ó barátom — meg kell
válnom!

Nem, hogy Neró parancsolja — — ó éltedtet

Te még tovább is megtartsd, és nagy lel-
kedet! —

Nemtelen szív, ki akartva éltét veszti.

Ámbár még haza' szerencsáját teheti —

Neked okot nem ad sem szerencsétlenség,

Sem a vénség — de nékem — a kegyetlenség !

KAPITÁNY.

Válaszsz halálnak nemét, s vedd meg halálod,

Mert menedékhelyedet úgy sem találod.

SENECA.

Nem hallasztom Neró fekete örömét,

Csak engedd barátimtul búcsúm vételét! —

(Elmennek.)

HARMADIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

SENECA (egy székben ül bekötött erekekkel), POM-
PÉJA, PISO, FÉNIUS, POLYBIUS, A KAPITÁNY,
és a STRÁZSA.

SENECA (gyenge szózáttal.)

Nem szükség többet, hogy ereim' kinyissam,
Hogy fogyni kezdő vérem tovább folyassam.
Már — jaj! már bágyadni kezdek, és alélni,
Érzem napjaimnak végét közelíteni!
Ó örök és megfoghatatlan valóság!
Végzetetlen mennyei nagy hatalmasság!
Ki által formába és rendbe vétetett
A háborodott zűrzavar; és életet
Szépséggel kitül vett — s az embert lélekkel
Mely gondol, és nem hal, ki megáldád észszel!
Nem rettegek színed előtt megjelenni,
Ámbár az halandók tetteket ítélni
Szoktad; s hatalmas karodban a mértéket
Tartván teszel rettegterítő ítéletet.
Mindég a tőled adatott észt követtem,
S ajándékok ellen soha nem vétettem,
Soha hatalmat gonoszság rajtam nem vett,

Csak gyarlóság volt, mi vétekre vihetett —
Ó! — mely pompa, fény s felség környékez
téged

Ha a világ alkotása mesterséged,
Ha a nap és a menny úgy felékesítve
Vagyón, s minden ily hatalommal rendelve.

POMPÉJA.

Közelget immár, Senecám! boldogságod,
Majd virtusodnak jutalmát venni fogod!
De ah! — Engem itt hagysz, igaz hív tár-
sadat,

Elhagyod volt igaz jó s hív barátidat!
Ahl! enyimhez kinek hasonlít fájdalma? —
Ah segítetek! — elnyom keservem járma!
Octáviának halála megölt volna,
Ha tőled megválásom szomorú volta
S szerelmed birtoka keservesb kínokra
Meg nem tartott volna, nagyobb fájdalmakra.
De most a szerencsétlenség keze elnyom,
A nap világát tovább nem hordozhatom! —
Igaz egek! — Együtt meg mért nem ölitek
Azokat kiket az inségben döntetek!
Könnyű a halál, de néha az okai
Mely szörnyűk! — Végre még is múlnak
kínai.

Ó halál! — Én is megtalállak s mindentül
Megmentesz, megmentesz hiszem inségemtül.

Véled halok meg, ó te éltemnek fele.
Lészen ott — az ártatlanságnak jobb helye.

SENECA.

A halál nekem nem terh, sőt inkább kedves,
Csak tőled ó Pompéja válás keserves,
S barátimtul. Még is — majd nálam teremtek,
S én boldog voltam, hogy bírtalak bennetek.
Ó ti! — kik voltatok én vigasztalásom
Éljetek! — Ti vagytok most legmérgeoseb
kínom.

Legyen érdemtekhez mérve szerencsétek
Millent érdemele jó vagy rossz tettetek.
A szolgálgtul mentsétek meg hazátok
S a tyrannustul Romát szabadítsátok!
Állítsátok fel az eldült erkölcsüket,
S töröljétek igaz szemekbül a könnyeket! —
Közöttetek pedig legnagyobb az legyen,
És halhatatlan nevet az érdomeljen,
Aki kész hazájáért békót viselni,
S nem iszonyúl Romáért sebesíttetni;
Ki hazájáért kész feláldozni éltét,
S annak javáért kész árul adni vérét. —

PISO.

Ah! meghal a nagy lélek és ontja vérét
Roma boldogságáért. Ó egek, éltét

Mért nem oltalmaztatok? — És vallyon
nekem

Mért kell nagy lelke kiadását szemlél-
nem? —

Látogatásommal elmém vídúlását

Reménylettem. — De bezzeg csalatkozását

Vallja szívem — érzi barátja halálát,

És elfelejthetetlen keserves kárát. —

A késő századok bánni fogják ested,

Jobban bánni azt, hogy okozta nagy lelked.

Ó! a kevés nemes közt legnemesb lélek!

Azon, pedig, melyt Neró, elkövet, véték,

Átkot hoz a tyrannus dühös fejére

Átkot, ezer átkot fekete lelkére —

De attul, hogy valaha megtagadjanak

Barátid, kik itt veled társalkodtanak,

Ne félj! — ők a jó tanítást köszönhetik

Csak néked, azt soha meg nem fizethetik.

Téged vélni fogunk mindig köztünk lenni.

S felrepült lelkedet felettünk lebegni.

Minden tettünkénél így fogunk elmélkedni:

Tegyük, amit Seneca is fogna tenni —

Ki méltatlanul mer rólad emlékezni,

Azt a nemes irtózás fogja gyötreni,

És annak, ki képedre fog tekinteni,

Szívét szent borzadás fogja általjárni.

Halálommal ti annyit ne gondoljatok,
Csak kevés ideig sirassatok! —
Szeretett barátim! közelít már végem
A mellyem — szorongatásit — immár —
 érezem! —

Ah! — hogy — hidegűl teste — egok! szem-
lélnem,
E szerencsétlenséget mért kell megélnem?
Helyre hozhatatlan kár! — soha e napot
Nem felejttem — ó! — Mert vesztek jó
barátot!
E nap az emberi nemzet ékességét
Ragadja el — — —

Ó! — Valóban ékességét! —
Senecám! Lelkem! — Sēnecám! — Csak
még egyszer,
Mondjad! hogy szeretsz — csak még egyszer,
s nem többszer!
Már a halhatatlanhoz küldötte lelkét —
Ah ki űzi el tőlem lelkem gyötrelmét?
Kimondhatatlan mardosások kínoznak!
Reszkető lábaim már alig tarthatnak!

A világ — szoros nékem — szoros a moly-
lyem —

Térj vissza társadhoz! Seneca! — én éltem!

A kígyók sореge, hogy megöljön, siot,

Mentsétek — ó mentsétek meg életemet!

Fájdalmak hasítják — mardozzák fe-
jemet! —

Halál! Csak te szabadíthatsz inségembül.

Senecám — Követlek! — (Általveri szívét)

fogyok éle-tem-bül! — (meghal.)

POLYBIUS.

Ó hát ezért kellett életben tartatnom!

A fájdalmat, mint követi a fájdalom,

Mint boldogtalanságot boldogtalanság,

Hogy szemlélője legyek, — ó iszonyúság!

Ó barátom — ó barátném! — Milyen
sorsban

Hagytok engem? — Moly keserves álla-
potban!

Vallyon mikép viselhetem éltem súlyát

Nálatok nélkül, s Neró kemény igáját?

Romának s embori nemzet fényessége

Megholt — de él — él Neró kegyetlensége!

Hol marad bosszúd — ó mennyei hatalom!

Piso! Fénus, nagy lelkek — —

SENECA. (ki ismét magához tér.)

Ah! — fájdalom!

Tehát még sem érhette el vég határját!

Egek! —

(Szemében ötlík a megölettetett, vérében fetrengő
Pompéja)

— Vérben látom fetrengni Pompéját!

POLYBIUS.

Tulajdon keze által öntött vérében!

SENECA.

Ó! — Gyönyörűségem ki voltál éltemben,
Hát te is durva halál zsákmánya lettél? —

(Könnyeiben fuldoklik.)

Pompéjám! — Hív társom! Ó miért nem
késtél! —

Nyissátok meg ereim — hadd folyjon vérem!
Ó — hadd veszszen — hadd múljon el kí-
nos éltém! —

(Pompéja elvitetik.)

M Á S O D I K J E L E N É S.

SENECA, a voltak, egy szolgál.

A SZOLGA.

Seneca! — Egy rettenetes — szörnyű — eset
Emészti a tenger partján mindenedet!
Hozzád küldtettem, hogy mindent megmon-
danék

Ily szörnyűséget el hogy is hallgathatnék?
Erőszakos szelek emelkedtenek fel,
Az eget nagy setéség burította el,
Úgy, hogy a madarak mind felébredének,
Melyek éjjel nyugodtak, s megrémülének.
A föld mindent emésztő tüzet okádott,
S mintha sziklák omlottak volna, ropogott.
A tenger szörnyen panaszkodni látszatott,
Tört, zúzott, rontott, s mindent özszeszag-
gatott.

A dagályos habok rettentő hatalma
Pusztítá a partot s a ház lett kő halma.
A környéket töltötte szörnyű félelem,
Amit kiki érze, az volt — nagy gyöttelelem —
De — istenek! mit látok? —

(Senecára tekint)

Jaj — tudom okát!

A természet mért mutatta háborgását — —

FENIUS.

Nézd itt ó fájdalom! — halálát uradnak,
Ki volt egy dicsősége a halandóknak —
Meghal, aki volt barátja az egeknek,
Ki volt ékessége a szép természetnek,
Meghal egy gonosznak parancsolatjára,
Ki nem méltó, hogy a föld vette hátára.
Nem csak baráti síratják kimúlását,
De a széles világ keszergi halálát —

Magok az egek sajnállák e nagy lelket,
Mert haraggal hirdették e szörnyűséget —

A SZOLGA.

Ó mily szerencsétlenség hozója vagyok!
Vallyon jó uramért én mért nem halhatok?
A természet háborgása nagy félelmet
Okozott, s megrettentette a környéket;
De e szomorú hírrel, melyet most viszek,
Minden halandót szörnyű kétségben ejtek —
Értetni fogják a szélvész ordítását,
És hallani a tengernek ily zúgását.
Seneca! — emberi nemzet dicsősége!
Meghal! — — Meghal Romának is üdvös-
sége! —

A nép fájdalmában magát majd emésztí,
Kivált Roma bánatjában haját tépi! —
Igaz istenek! — Jó uram! — Ó Seneca!
(Zokogva távozik.)

HARMADIK JELENÉS.

SENECA, PISO, POLYBIUS, FENIUS, a KAPITÁNY
és a STRÁZSA.

SENECA.

Már érzem, hogy jön éltém végső órája! —
Fejem szédeleg — jaj! fogy már lehellettem.

Ó mennyei valóság! siettesd lelkem!
Jó barátim! — Ti — szerencsésen éljete!
De Senecátokrul — megemlékezzetek.
Pompéjám, követlek! — Ereimből — fo-
gyok! —
Szeressétek hazátokat! — Jaj! — — meg-
ha-lok!

(Kiadja lelkét — baráti holttetemére bordúlnak.)

(A kárpt lefordúl.)

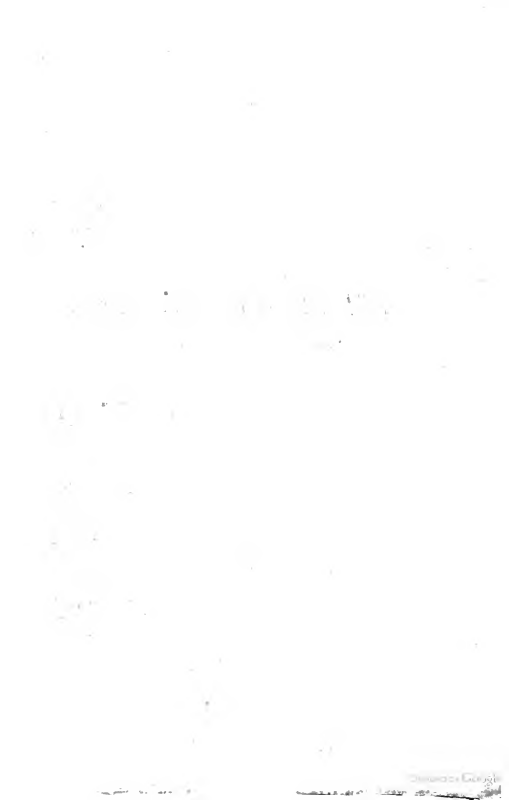

II.

RINALDO ÉS ARMÍDA.

TASSO MEGSZABADÚLT JERUZSÁLEMÉBŐL SZABADON.

1793.

ELSŐ ÉNEK. *)

16. Ilyen beszélgetések között azon helyre jut vélek, ahol lakása és nyugvása vagy. Barlang formára van ez készítve, és nagy és téres szobákkal és palotákkal bővelkedik. Mind az, amit a föld az ő leggazdagabb ereiben legdrágábban és legörömeztöbbségen táplál, itten fénylik; és úgy van a hely véle felékülve, hogy minden ék természetnek tetszik, s nem csinálnak.

Nincs itten fogyatkozás száz meg száz szolgákban, akik készek a vendégek udvarlására. Egy pompás ezüst asztalhoz ülének azután, mely rakva volt a nagy kristál és arany edényekkel. Minekutána jól lakván szomszédokat is elolták, így szólott a bölcs a két bajnokhoz: „Most már tehát ideje, hogy legnagyobb kívánságtoknak eleget tegyek.” Elkezdé ismét:

*) Az első éneknek első fele hiányzik az eredeti kéziratban.

T. F.

„A gonosz Armidának munkái és családtsági nagyobb részt ismeretesek előttetek; miként jöve a táborba és mimódon vitt el magával sok bajnokot. Azt is tudjátok, mely kemény békókat tétetett rájuk a hitetlen, minekutána birodalmában lett volna, és hogy azután nagy őrizet alatt őket haza felé küldötte, de akik az úton megszabadultak.

Most elbeszéllem néktek mi történt az alatt; igaz, töletek még nem hallott, történet. Minekutána látná a gonosz tündérleány hogy annyi ravaszsággal nyert zsákmányától megfosztatott: kezeit marta fájdalomában, és haragra lobbanva, így szólott magában: „Hah! soha se dicsekedjék azzal, hogy annyi foglyot megszabadított.”

Ha ő a többinek békóit le tudá oldozni: hát ő legyen a rab, és tartsa ki a többire mért kínokat, viselje a terheket. De még ez sem elég nékem. Akarom, hogy valamenynyire terjedjen a szerencsétlenség. Így szólván, elvégezte magában, hogy elköveti azon istentelen családtságot, melyet most tőlem hallani fogtok.

Armida oda jöve, ahol Rinaldo az ő fegyvereseit a viadalban meggyőzte, és egy részét el is ejtette. Még itt hevert fegyvere, melyet, talán hogy egy ismétetlen fegyver-

ben titkon kívánt utazni, egy pogányéval cserélt el. Ezt a heverő fegyvert felvéve a tündér, egy fejetlen testet helyezte beléje, és kiállítá egy folyónak a partjára, ahová egy csoport kereszténynek jönni és azt látni kelle.

Ezt pedig jól tudhatá ő előre, minthogy számtalan kémeket szokott mindenfelé küldögetni, s azért gyakorta tudósításokat vett a táborból; ha valaki el húzta-e magát onnan, vagy vissza tért-e valaki oda; azon kívül, hogy gyakorta beszél a lelkekkel is, és sokáig időzget nálok. A holttestet tehát oly helyre állítá ki, mely csalárd szándékának véghezvitelére igen alkalmas volt.

Onnan nem messze egyik legokosabb szolgáját állítá ki, pásztori köntösben öltöztetve, és meghagyá nekie mit kellessék tetetve cselekednie és szólnia: és minden véghez vitetett. Ez a tiétekkel beszéllett, és a gyanunak magvát hinté beléjük, mely bennek oztán tápláltatván kicsirázott, és egyenetlenséget és visszavonást természet, és végtére szinte egész zendülést okozott a táborban.

Mert Armida szándéka szerint az hitegett, hogy Rinaldo Bouillonakaratzából öletetett meg, noha végtére az igazságtalanúl viselt gyanu eltűnt az igazságnak első tudó-

sítására. Amint mondom néktek, így kezdé Armida csapásait. Hallgassátok most, miként követte azután Rinaldót, és azután mi történt.

Mint egy ravasz vadásznő úgy várja Armida Rinaldónak érkezését. Ő az Oronteshez jut, ahol az elágazék és egy szigetecskét formálván mindjárt ismét egyesül. Rinaldo egy felállított oszlopot lát a parton, és nem messze egy csónakot. Legottan a szépen kiművészett fejér márványra szegzi szemeit, és arany betűkkel írva, ezt olvassa:

„Ó te, akárki légy, akit akár szándék, akár a történet vezet ezen partra, napkelet-től napgyugotig nincs nagyobb csuda, mint az, melyet e szigetecske foglal magában. Ha látni akarod evezd által.“ A gondatlan azonnal által akar menni a vizen; és mivel a csónak keskeny volt, vissza hagyja fegyverviselőjét és egyedül indul meg.

Általérván: mohón tekintget körül, és semmit se talál, barlangokon, vizeken, virágokon, füveken, és fákon kívül; szinte reaszedettnek vélel tehát magát. És mégis minden oly szép előtte, oly ingerlő, hogy ott marad, és letelepedik. Sisakját leveszi homlokáról, és a kellemes levegők szelíden, és enyhítve lengedeznek arcája körül.

Azonban egy új zörrenés támad a vízben. Tekintetei oda sietnek, és a folyamnak közepén egy örvényt lát indulni, erre szőke hajak jövének fela vízből, azután egy leányábrázat, azután a szív és az emlők, és végtére a legszebb asszonyi termet, addig ahol a szemérem rejti el őtet.

Így hág az éjjeli nézőszínre lassanként egy nympa, vagy istenné. Ez noha csak tündérség és szemfényvesztés, még is úgy tetszik, hogy egy azon Sirenek közül, akik ennekeltte a veszedelmes Tyrrhenumi tengertlakták; snem volt kevésbbé szépábrázatja sem kevésbbé édes szavának hangja; így énekelt, és a levegő, és az ég gyönyörködve függének felette:

Ó ifjak, ne engedjétek lelkeiteket a hiúságos és álnok dicsőségtől megfogadni, valamedig az életnek tavasza és fris rózsák virágzanak orcáitokon. Balgatag az, aki a gyönyörűséget futja. Egyedül az a bölcs, a ki az örömet hajházza és esztendeinek virágait annak idejében szedi. Ezt kívánja a természet.

Foly az idő, valamint a magasról leomló és soha vissza nem forduló patak. A vitézség és borostyánok csak üres nevezetek. A hír, mely titeket, kevély balandók, mint va-

lamely édes hangzat megbájol, nem egyéb álomnál, vagy az álom árnyékánál, melyet minden szelecske el tud szélesztetni.

Gondok nélkül nyugalomban élje a test örömeit, bízást engedjen gerjedelmeinek. Felejtkezzetek el a régikedvetlenségekről, ne gondoljatok a nyomorúsággal terhes jövővel, ne féljeteك habár az ég dörög, vagy villámlik is, fenyegetődjék az, tüzeljen az amint tetszik: ez a bölcsesség tanítása, ez a természet szava.“

Ilyen édesen zengő szavakkal álomba szenderíti az álnok az ifjat. Lassanként érzékenységeibe csúsz az álom, és oly erőt vesz rajta, hogy se a mennydörgés, se egyéb akármilyen halálnak ezen nyugalmas képét meg nem háborítja. Előlép most leshelyéből az álnok tündér, és bosszút lehelve hozzá közelít.

De minekutána reá függesztette tekinteteit, és látá békés pihegéseit, és noha béhúnyt de még is mosolygó szemeit; (mi történik, ha majd ébren látandja őtet?) habozni kezd, és tartóztatja magát; továbbá oldala mellé ereszkedik, és őtet szemlélvén csillapodni érzi fellobbant haragját. Úgy függ kellemes ábrázatján, mint hajdan Narciss a kútforrásból viisszasugárzott képén.

Meleg verejtékeit leplével szelíden felitatja, és a nyári égnek hevét gyenge legyezőssel enyhíti. Így olvasztják fel a zárt szemeknek alvó szikrái (ki hinné azt?) a jeget, mely szíve körül oly kemény volt mint a gyémánt; és így válik a harag szerelemmé.

A virágzó violákból, liliomokból és rózsákból, melyek e szép vidéket illatokkal bétöltötték, könnyű de erős láncokat font nyakára, karjaira és lábaira tekergeté, és így tartá fogva őtet. És midőn még alszik, egy kocsira fekteti és felragadván magát, a levegőn keresztül az ég felé emelkedik.

De sem országába Damaakusba, sem oda, ahol vára a vizeken van épülve, vissza nem tér: hanem elrejtí magát, féltvén kedves ragadományát, és szégyenlően szerelmét, a világnak határán kívül azon végtelen tengerbe, ahová kevés, vagy semmi gálya se jut partjainkról; és a boldog szigeteknek egyikét választja magának lakhelyül.

70 Itt egy hegynék bércére kiszáll, mely puszta és az erdőktől setét; és bűbája által oldalait betölti hóval; bércét pedig kiesén és zölden hagyja, és egy tó mellé egy nagy várat varázsol.

A szeretője véle egy örök tavaszban buja és szerelmes életet él. Ezen távollévő

és rejtett fogházból kell néktek kiszabadítanotok az ifjat, és meggyőznötök a félénk féltőnek őreit, melyek a hegyet oltalmazzák. Se segedelem, se vezér nélkül nem fogtok szűkölködni.

Mihelyt kiszállatok a vízből, egy aszszonyra akadtok, tekintetére fiatal, de esztendeire nézve koros; meg fogjátok ismérni őtet homlokára tekeredett hosszú hajáról, és hímes ruhájáról. Ez sebesen általvisz benneteket a magas tengeren, mint a sas-szárnyak vagy villámok; és nem kevésbbé lesz visszatéréstecken is kalauztok.

A hegynek alján, ahol Armída lakik, sárkányokat fogtok süvölteni hallani, az ébereket hátok töviseit felborzasztani, és a medvéket és oroszlányokat mély nyeldek-lőjőket feltátani, látni fogjátok. De én egy vesszőt fogok nektek adni, melynek látására rettegni fognak tölletek, félni csak közelíteni is hozzátok. De azután a hegynek bérce felé nagyobb lesz a veszedelem.

Itt egy forrás serked, melynek habjai oly tiszták és ingerlők, hogy azok látása szomjuságot gerjeszt; de hideg kristályokban titkos mérget rejtenek, melynek munkálása veszedelmes. Egy kis korty ezen tiszta vízből is a lelket megrészegeti a gyö-

nyörúségekkel; és azután kacagásra kiszti az embert, mely végre annyira erőlteti az embert, hogy halva a földre terül.

71 Ezen halálos folyamba ne mártsátok ajkaitokat; és el ne hagyjátok magatokat csábítani azon étkektől, melyeket drágán elkészítve a zöld parton találni fogtok, se azon álnok nympháktól, akiknek szavok buján hizelkedő, és tekintetek teli mosolygó kegyelemmel. Érzéketlenek legyetek tekinteteik és mézes szavaik eránt, és bizvást menjetek be a magas kapukon.

Ott egy fal-labyrinth vagyon, hol a falak ozerfelé csavarodva ezernyi kerületeket formálnak, de azoknak tölem veendő rajzolatja után el nem fogtok tévedni. A kerületnek közepén egy kert fekszik, hol minden ágból szerelem láttatik lehelleni. Itt fog a bajnok és szép tündér a fiatal zöld fűnek kebelében feküdni.

Mihelyt Armída kedvesét elhagyván távozni fog: legottan mutassátok meg magatokat Rinaldónak, és tartsátok szemei eleibe a gyémánt paizsot, melyet néktek adandok, hogy benne tükrözze magát, termetét tekintse, és a lágy ruhát lássa, mely körülötte úszik. A szemérem és harag ezen tekintet-

nél ki fogják üzni kebeléből nemtelen szerelmét.

Nincs már egyéb mondani valóm, hanem, hogy bátorságosan járhattok, és a labirinthnek legtitkosabb részeibe bémhatottok, mert semmi bűbájos hatalom nem fogja késleltetni pályátokat, vagy gátolhatni utatókat. Önnön Armida — ilyen erővel birtok — se láthatja előre érkezéseteket.

Épen oly bátran jöhettek vissza is lakásából. De az álomnak órája már érkezett, és néktek korán kell kelnetek.“ Így szólott a jó öreg, és azután egy szobába vezette őket, ahol az éjjelt töltenék. Vídám kedvvel és gondolatokkal tele vála meg tőllök és nyugalomra bocsátkozott.

MÁSODIK ÉNEK.

A napnak szép fiatal sugára a földnek minden állatit már foglalatosságra ébreszti: midőn a bölcse a két bajnokhoz jöven, nekik a rajzolatot, a paizsot és a vesszőt adá. „Ké-szüljete a nagy útra, úgy mond, minekelőtte a már közelgető nap felkél. Itt van minden, amit ígértem, ami Armída tündér mester-ségein kikap.“

Ők már felkelének, és erős tagjaikat fegyverbe öltöztették, és az öreget követvén olyan utakon menének, melyeket nap nem ér. Ugyan azok voltak, amelyeken jöttek. Minekutána a folyónak ágyához jutottak; így szóla hozzájuk az öreg: „Barátim! én búcsút veszek tőletek: szerencsésen úta-zatok!“

Alulról a folyóba jönnek, és a víz szelí-den feltolja és fenhordja őket, mint a könnyű ágat emelni szokja, mely az erejétől

levonattatott; és a vizes partra szállítja őket. Innen megláták az ígért kalauzt; egy kis csónakot látának, és annak kormányán a győzhetetlen szüzet, aki vezérteni fogná őket.

Haja a homlokán függött le, szemei tetszők, nyájasak, és nyugalmasak, és ábrázatja hasonlít az angyalokéhoz az égben, annyi fény láttatik benne égni, és világítani. Ruhája majd kék majd piros, és ezerféleképp változtatja színét, úgy hogy mindenkor más-ként látszik valamikor szemléltetik.

Így ragyogtatja néha a nap különféle színekkel a szerelmes galamb nyakának tollait: majd egy égő rubinokból, majd zöld smaragdokból álló gyöngynek látszik; s most minden szín egybe olvad, és ezerféleként kellemsék nézni.

„Jöjjetek be, monda ő, ti szerencsések, ebbe a hajóba, melylyel bátorságban juttok által a tengeren. Minden szél kedvére fúj, a veszély csendes, és könnyű minden terh nekie. Az úr, aki bőven osztja a kegyelmet, küldje engem néktek kalaúzúl.“ Így szólott, és a hajót oztán közelebb tolá a parthoz.

Minckutána bélépe a vitéz pár, megindul és a folyamnak engedi hajóját; kiterjeszti a vitorlákat a levegőnek; a kormány-

hoz ül és erányozza útját. A folyó úgy meglagada, hogy mostan könnyen bírja hátán a hajót; és a hajó oly könnyű, hogy minden egyéb víz is elbírhatta volna, habár az esőtől nem nőtt volna is.

A természeti szokáson kívül sebesen hajtják a szelek a part felé a vitorlákat; a folyam a habtól megfejeředik, és hasíttatván zúgni hallatik. Most tehát partra érnek, oda ahol a folyónak egy nagyobb öbölben futása megesillapodik, és a tengernek széles örvényeibe clöntetvén, vagy semmivé válik, vagy többé meg nem jelenik.

9 Alig érinté meg ez a csudálatos hajó az épen háborgó tenger kezdetét, legottan eltűntek a fellegek, melyek záporral valának terhesek. A szelíd levegő a hullámok hegyeit rónává teszi, és csak aprón fodorja a szép égszín öblöt; és a menny oly édes vídám-sággal mosolyog, hogy vídámabbnak még soha se láttatott.

23 Négyszer jelene meg nékik napkeletben a nap, mióta megindulván, szünet nélkül vitettek a víz hátán, és midőn ötödször ismét újulni kezd hátok megett a nap — a hajnal épen hinteni kezdé sugárait, és gyöngyeit — távolról a homályban egy hegyet látának, mely bércét a felhőkben rejté el.

Tovább azután közeledvén, minekutána minden felhő eltávozott, a hegyet egy pyramishoz hasonlítani láták, teteje felé karcsú, és közepe testes volt; és néha oly párát okádott, mint az, mely az Encelados oldalán fekszik; melynek természete nappal füstölögni, és éjjel lánggal gyújtani az eget.

S íme! végtére egyszersmind több szigetekre is találunk, más menedékesebb, és nem annyira felnyúló tetőkre. Ezek a boldog szigetek valának: így nevezé azokat az előidő, melyekről azt hitte, hogy oly áldottak, hogy ott a föld míveletlen természet gyümölcsöt; és a szőlőtőkék míveletlen hozzák az édes gerézdeket.

Az olajfa virágzik, a szélvészről háborítatlan; hogy a tölgyekből, azt mondák, méz szivárogná, és hogy az eleven vizek kellelmesen csörgedezve folynának a hegyekről és patakokká válnának. A híves szellők és hűs harmatok úgy mérsékelnék a verőfényt, hogy semmi hévség se volna alkalmatlan; ezen helyre helyezetté az Elysium mezejét, és az üdvezült lelkeknek boldog lakását.

Ide ér most vélek a leányzó, és így szól hozzájuk: „Most már nem messze vagytok pályátok végétől. Most a boldog szigeteket szemlélitek ezen helyekben, melyekről oly

nagy, de bizonytalan hírek futamodnak hoz-
zátok. Igaz, hogy termékenyek, kiesek, és
gyönyörködtetők, mindazonáltal még is sok
toldatik az igazsághoz.“ A beszéd közt kö-
zel jutott ahhoz, mely első a tíz közül.

Amidőn Károly így szól: „Szűz le-
ányzó, ha a nagy szándék, melynek véghez
vitelére vezérelsz bennünket, megengedi:
engedd meg, hogy kihágjak a szárazra, hadd
láthassam ezen ismeretlen partokat, az em-
bereket, hitbéli szokásokat, és mindazt, amit
nékem egy bölcs férfiú irigyelhessen. Miként
fog az örvendeztetni, ha másnak a látott új-
ságokat elbeszélhetvén, mondhatom: én ott
valék.“

Felel a szűz: „kérésed méltó reád; de
mit tehetsz róla, ha szép kívánságodat az
égnek szoros és általhághatatlan végezete el-
lenzi. Mert még nincs itt az idő, melyet az
ezen helyek homályban maradásának határ-
jává rendel vala; és néktek nem szabad vi-
lágtokat a mély Oceánról tudósítani.

Néktek kegyelemből, a hajósoknak min-
den szokásai és mesterségei felett, megen-
gedtetett ezen vizeken által evezhetni, és ott
kiszállhatni, ahol a bajnok bé van zárva, és
őt a világnak másik felére visszavinni. Ez-
zel elégedjete meg; magasabbra vágyni ke-

vélység volna, és annyi mint magát a sors ellen szegezni. "Itt elhallgata és már sülyedni kezdett az első sziget, és a többi emelkedni.

Megmutatá most nékiek hogy valamennyi egy hosszú sorban napnyugot felé fekszenek és szinte hasonló tengerköz választja egymástól valamennyit. Hétben közzülők kunyhókat, mívelt földeket és egyéb nyomokat láthatni, hogy emberek lakják: három közzülők pusztán, sivatagon fekszenek, és a vadállatoknak a hegyekben és völgyekben szabad lakhelyek vagyon.

Egyikben azon puszták közzül egy rejtett hely vagyon, ahol a part megkanyarodván két hosszú szarvat nyújt és azok között egy széles öblöt tart rejtve; és egy kőszikla egy kikötő helyet formál, mely előtt nyúlik fel, és a folyamnak, mely a tengerből arra hömpölyög, hátat fordít s azt megtörvén, oldalt bocsátja. Itten és túl, két nagy bércek tornyoznak, és a hajósoknak jelül szolgálnak.

Alatt csendesen fekszik a tenger, és semmi szélvész sem jut hozzá; fenn egy setét rengetegekből álló árnyékos lakhely van, melynek közepén mélység nyílik, repkény-nyel benőve, ahol magas szálfák boltokat hajtanak, és ahová édes patakok zuhogva hömpölyögnek. Itt sem kötél, sem vasmacska

nem tartóztatja a fáradt gályákat. Ezen magános és nyugalmas vidékbe vevé magát a tündérleány, és öszveszedé kiterjedett vitorláit.

„Látjátok, így mond tovább, a magas várat, mely fenn a hegynek tetején épült! Itt éli a keresztény hitnek oltalmazója tunyaságban és bujaságban, játékok és nyájasságok közt napjait. A felkelő naptól vezéreltetvén fel fogtok a magasra hágni, de ne esék nehezen ez a késedelmeskedés; mert minden egyéb óra, a reggelin kívül, kedvetlen volna.

A még tiszta napvilágnál még elballaghattok a hegyig.“ Itt elhagyák a nemes kalauzt, és a kívánt partra léptek. Az út, mely a hegyhez vezet, oly szelíd volt, hogy lábaik el nem fáradának; és midőn már oda érének, a nap még magasan állott a tenger felett.

Látják, hogy kősziklarepedéseken és kődarabokon hágva juthatnak a hegynek magas kevély bérére, és hogy addig minden út hóval és szuzmarával van fedve, fenn pedig fű és virág nőtt. Ősz állán e hegynek zöld szakál lengett, és a jég hive a lilomoknak, és gyenge rózsáknak; ennyire erőt vett a bűbáj a természetén.

A két bajnok a hegynek folyója mellett egy magános helyen maradnak; és midőn a nap, az arany világnak örök forrása, a meny-nyet új sugárokkal élesztette, felkelének, és tűzzel és szívvel teli tovább folytaták útjokat. De itt, nem tudom honnan, egy éktelen szörnyű tarka kígyó jön elő, és elállja útjokat.

Arany taraját és fejét felnyújtja, nyaka haraggal dagad, és szemei égnek; hasával az utat takarja, és mérget és füstöt lehell. Majd öszvetekeredik, majd pedig elnyújtja öszvezsugorodott testét, és tovább csúsz. Így áll ez őrt az úton, de a bajnokok útját meg nem gátolja.

Károly már kivonta kardját, és reá rohana; de a másik megszólítja: „tehát ezen fegyverrel akarod meggyőzni?” és az arany vesszővel a levegőbe vág, úgy hogy a szörnyeteg hallja a sujtást. Megrémülvén ezen hangtól, hirtelen szaladásnak ered, szabadon bocsátja őket, és elbújik.

Valamivel magasabban fenn egy kegyetlen orosz lány várja őket, és ordít; szilaj tekinteteket szór maga körül, felborzasztja serényét, és feltátja torkos nyeldekklőjének szörnyű barlangját, farkával csapkodja magát, és haragot főz. De alig mutattatván

meg nekie az arany vessző, már is megméri-
viti egy titkos rémülés véle született bátor-
ságát szívében, és szaladásra kizszi.

Sietve folytatják tovább útjokat. De
most egy rettenetes hadba ütköznek, mely
szavokra, mozdulásokra, és alakokra nézve
különféle viaskodó vadakból áll. Minden
szörnyeteg, mely a Nílus és Atlas közt bo-
lyong, amit Hercynia kebelében rejt, és a-
melyek a hyrkániai rengetegekben tartóz-
kodnak, itt öszvegyűlve látszik.

De ezen rettenetes és számos had se áll-
hat ellent a két bajnoknak: sőt, hallatlan
csuda! egy kis suhítás, és a vesszőnek tekin-
tete elszéleszti azt. A most már diadalmas
bajnokok a hegynek hátát ellentállás nélkül
megnyerék, csak a jég és az ösvények me-
redeksége hátrálja valamennyire útjokat.

Minekutána a havon általgázolván, a
szirtes és meredek helyeket hátra hagyták:
szép langyos tavaszi levegőbe jutottak, és a
hegy tetején egy nyílt téres mezőt, rónasá-
got találtak; változatlan, mindég fris és illa-
tos szellők lengedeznek itten; úgy mint
másutt, itt soha se szenderíti, vagy éleszti
lengedezéseket a napnak külömbféle mozdú-
lása.

Úgy mint másutt, itt a hideg és hévség

felleg és derülés itt nem váltják fel egymást: a mennyet mindég a legtisztább fény borítja, soha se gyullad meg, se meg nem fagy; és a mezőnek füvet, a fűnek virágokat nevel, a virágoknak illatot ad, és a bokrok-nak árnyékot. — A tó mellett áll a roppant vár, és belátja a környüllévő hegyeket és vizeket.

Elérvén a magasságot, a bajnokok tik-kadtaknak érzik magokat, és lassabban bal-lagnak ezen virágos úton, és néha meg is állapodnak: midőn egy patakot látnak a kő-szirtből lefelé omlani, és egy érből ezerfelé csapdosva, a füvet cseppekkel áztatni, mely őket arra kínálja, hogy lehelegő ajakaikat nedvébe mártsák.

Tovább a zöld partok közt egy mély esatornába gyűl a víz, és csergedezve fut az állandó gallyaknak árnyéka alatt, hideg és barna, de oly tiszta, hogy semmi ékeit se rejti el a fenekén; partjain magasra nyúlik a fiatal fű, és lány és hűs pamlagot ajánl.

„Íme a kacagásnak forrása, és a patak, mely terhes halálos veszedelmekkel! — Itt meg kell zaboláznunk kívánságunkat és őrizkednünk. Zárjuk el füleinket ezen álnok Sirennek édes gonosz énekének.“ Így menének a vitézek tovább addig, ahol a kellemes folyó

egy nagyobb öbölbe áradván, egy tavat formál.

Itt a parton asztal vagyon, drága és finom étkekkel megrakva; és a tiszta vízben, nyájaskodva két főseggő buja leányka úszik, akik majd egymás ábrázatját locsolják, majd pedig vetélkednek, ki jut előbb egy kijegyzett célhoz. Néha elbuknak, és oztán fejeket és hátakat ismét láttatják.

Ezen szép mezítelen leánykák valamennyire megindíták a két bajnoknak kemény szívét, úgy, hogy megállapodának őket nézni; ezek pedig folytatták örömjátékjokat. Egyik azonban feláll, és mellét mutatja, és mind azt ami inkább magához vonszsza a szemeket; többi tagjainak a víz szép leple volt.

Mint midőn a hajnali csillag harmatosan és csepegve kiszáll a folyamokból; vagy mint midőn az Océánnak termékeny tájtékjából a szerelem istennéje lettekor kihágott: úgy jelene meg ez is; úgy csepegett a kristallnedv szőke hajáról. Továbbá elfordítá szemeit, hogy a két bajnokot láthassa, és öszvehúzá magát egészen.

És egy percenet alatt feloldá haját, mely fejének közepén egy csomóba vala fonva, mely oztán hosszan lenyúla és sűrűen egy arany lepelként körül folyá a lágy elefánt-

csontot. Ó mely gyönyörű tekintettől fosztattak meg! de nem kevésbbé gyönyörű az is, ami megfosztotta őket. Így a vízbe és hajba bújva, vídám kedvvel, de megrezzenve hozzájok fordúla.

Mosolygott, és pirúlt egyszersmind: és a pirulásban még szebb vala a mosolygás, és a mosolygásban a pirulás, mely gyengéded oreáját egész az álláig elborítá. Továbbá oly édes szavakat szólott, hogy azoktól kiki más meggyőzetett volna: „Ó szerenesés idegenek, kiknek megengedődött ezen magas boldog lakhelybe juthatni!

Ez a világ kikötőhelye, és itt érzetik a nyomorúságoknak enyhülése, és az öröm, melyet az arany időkornak szabad népe zabola nélkül érzett. Itt most bátran lerakhatják fegyvereket, melyekre eddig szükségtek volt, és a nyugalomnak szentelhetik ezen árnyékban; mert itt csak a szerelem bajnoki lesztek.

Édes csatapiae lesz ágyatok, és a lágý fű mezzőtök. Mi elvezetünk benneteket annak királyi tekintete elibe, aki itten szolgálit idvezíti. Ő azoknak választott szép számába fogad benneteket, akiket örömeire rendel. De elébb ne legyen terhetekre a port rólla-

tok ezen vízben lemosni, és ezen asztal étkeiből lakozni.“

Így szólott az egyik; megegyező mozdulásokkal és tekintetekkel kíséré a másik a kínálást: a miként a zengő húroknak hangja szerént, sebesen vagy lassan, a lépések igazítani szokták magokat. De a vitézeknek lelke kemény és siket ezen hitetlen hazug ingerlések eránt; és az enyelgő tekintetek és édes beszédek csak kívülről repdes körülöttök; és csak az érzeleteket legyezi.

És ha béhat is ezen édességnek egy része, melyből a kívánság csirázik: a fegyverekbe zárt okosság azonnal kiirtja azt, és a gerjedő kívánságot elvágja. Az egyik pár meggyőzve és szégyenbe hagyva hátra marad, és a másik búcsúvétel nélkül elmegy. A bajnokok a palotába mennek: és a leányok lebuknak: elannyira szivellették a megvetést.

HARMADIK ÉNEK.

A roppant és gazdag palota kerék; és zárt kebelének közepében egy kertet rejt, melynek szinte kerítő fala egy kertet, mely szebb valamennyinél, amelyek a leghíresebbeknek tartattak. Köröskörül a lelkek szobákból egy labirinthez építének: és ezen csálóka tekervénynek csavargó útjai között fekszik az általhatatlan.

A nagyobb kapun menének ők be. Ezen igen nagy palotának száz kapuja volt; a kimesterkélt, ezüstből vágott, kapuk fénylő aranyból öntött sarkokon függték. Szemeiket a vésett alakokra függesztették. Mert a munka felülmúlja a szert; több életet nem kívánsz, csak a szó hibázik; de még ez sem hibázik, ha a szemeknek hiszel.

A Herkules itten rokolyában láttatik a mőoniaileányokkal enyelegni. Eza poklot ostromlá, az eget vivé, és most az orsót forgatja.

Ámor szemléli és neveti őt. Jole csúfolkodva az öldöső buzogányt viszi gyenge jobbájában, és az oroszlánybőrt hordja hátán, mely durvának tetszék a gyenge tagokra.

A másik félen egy tenger vagyon; tájkézani látod kék síkját: a közepén kéthadi rendet látsz. gályákból és fegyverekből, és a fegyverből villámokat lövelleni. Égnek az habok aranytól; és úgy tetszik, mintha az egész Leukate hadi tűzben lobogna. Itt Augustus vezérli a Romaiakat, és ott Antónius a Napkeletet: az Aegyptom-, Arábia- és Indiabelieket.

Azt mondanád, hogy a kiszakadt cykladiai szigetek a vízben úsznak, és a hegyek összeütköznek a hegyekkel. Oly hatalmas az ütközet, melylyel ezek és amazok a tornyozó hajókkal egymásra rohannak. Már repülni látod a fáklyákat és nyilakat, és a szerencsétlen tengert új tábortól ellepetni. S íme! a győzelem még egyik részre sem hajlik, íme az idegen királyné szalad!

És Antónius is szalad, és képes lemondani az uralkodásnak reményéről, melyre sóvárog. Nem! nem szalad! nem fél, ő a vitéz, nem fél! csak a királynét követi, aki szalad, és őt maga után vonszsza. Olyan embert látnál benne, akiben a szerelem, szegény és

bosszú egy időben dühödik, aki hol a kegyetlen kétséges viaskodásra, hol a repülő vitorlákra tekint.

A Nílus szeglyukaiban oztán a királyné karjaiban a halált láttatik várni, és magát kemény sorsáért a szép ábrázatbanvaló gyönyörködése által vigasztalni. Efféle képek valának a királyi kapuk érceiben vésve. Minekutána a két bajnok ezen kellemes tárgyakról szemeit elfordítá, bellebb menének a csábító lakhelybe.

Mint miként a Maeander görbe és bizonytalan partjai közt játszik és kétes folyással majd előre, majd visszamegy, ezen vizeket eredetéhez, amazokat a tengerbe hömpölygeti, és amidőn jó és visszatér összeütközik: úgy és még tévesztőbbek és csavargóbbak ezek az utak. De a rajzolat és leírás, melyet a bűbajos nékiek ada, feloldja a mesét, és mindent kifejt.

Minekutánna általverdődtek a tekervényes úton: a kert vídám tekintetben nyíla meg nékiek. Egymásra tolongó folyamokat, szökő kristallokat, külömbféle virágokat és fákat, külömbféle zöltséget, verőfényes halmokat, árnyékos völgyeket, erdőket és hajló ernyőket, egy tekintettel adá a szemeknek elébe; és ami a szépséget és érdemet emeli: a

mesterség, mely mindent tesz, észre nem vétetik.

19 A rendet és helyhezftetést csupa természetnek véled, úgy van a szeléd a vaddal elegyítve. A természet mesterségének véled, mely mulatságában követőjét játszva követi. Egész a levegőig terjed a tündérnek hatalma, a levegőig, mely a fákat virágoztatja; az örök virágzással öszve van kötve az örök gyümölcsözés, és midőn az egyik bújik, a másik már érik.

Azonegy törzsökön, ugyanazon levelek között vénhedik a füge a tenyésző füge felett. Egy ágon függ az arany és zöld, érett és éretlen alma. Buján ölelkezik a görbedett szőlő, és magasra nyúlik ott, hol a nap leginkább süti a kertet; itt virágzik a tőke, amott már arany színű égő gerezdekkel gazdálkodik, nektárral terhelve.

A zöld lombok közt vetélkedve énekelnek a kellemes madarak, és buján zengedeznek. A levegő susog, és a leveleket és habokat is, ahol beléjek akad, csacsogókká teszi. Sha a madarak énekelnek, akkor csendesebben lengedez: történet-e avagy mesterség, a harmóniás szellő, majd legyőzésével kíséri őket, majd pedig felel dalokra.

A többi közt egy olyan repdes, melynek

szárnyai tarkák és orra bíbor színű; és nyelvét feloldván hangját úgy osztja ki, hogy szótagok válnak belőle. Ez ekkor oly mesterséggel kezd szólni, hogy ritka csuda volt. A többi elnémúlva figyelemmel hallgatá őtet, és a szelek a levegőben tartóztaták lengedezéseket.

„Ó nézd (é vala dala) a rózsát komoly és szűz szeméremmel bimbóznani, mely, félig nyílván és félig elrejtve, annál szebb, mennél kevesebbet mutatja magát! Ímé! továbbá már bátrabban fejt ki kebelét, s nézd! most eped, és nem azonnak tetszik, nem azonnak, mely ennekelőtte ezer szépektől és szeretőktől kívántatott.

Úgy múlik, mint a nap elfoly, és amint múlik az ifjuság, és a halandó életnek tavasza; és soha sem fog megifjadni, sem virágzni, noha a május ismét visszatér. Szakaszszuk le a rózsát ezen napnak szép reggelében, mely majdan vesztí vídámságát! szakaszszuk le a szerelemrózsáját! szeressünk most, midőn szerelmünk még viszontagoltathatik.“

Itt elhallgat; és öszvehangozva, mintha javallását jelentené, a madárkar ismét énekelni kezdi. A galambok dúplázzák csókjoikat, minden állat érzi a szerelmet, a kemény

tölgy, a szűz borostyán és az egész számos gallyas nem, föld és víz izlelni láttatik a szerelemnek édes érzeményeit, és sóhajtozni.

Ezen szerelmes melodia és annyi sok ingerlő és édesgető gyönyörűségek közt találja magát állandóan a bajnokpár, és neki keményíti magát, a gyönyörűségnek csalogatásai eránt. S most íme! ernyőn bokron keresztülhat tekintete és látja, vagy látni gondolja, és — látja a szerelmeskedő párt, Rinaldót és Armidát; Armída a fűben — Rinaldó pedig Armída ölében.

Melyének nyílván leple és szabadon bocsátott hajával a nyári szél játszik. Eped szerelme gyönyörűségében, és szép verejtek halaványítva még szebbé teszi gyuladott orcáját. Mint a sugár a vízben, úgy szikrázik egy mosolygó tekintet nedves szemében, búján reszketve szeretője felett függ. Ő, aki puha kebelében fekteté fejét, és most fel-emeli, ábrázat, ábrázat erányában.

Ékes tekinteteit mohón legeltetve Armidán, olvasztja és emésztí magát. Armída lehajol, lelkendez, és majd a szemekből szívja, majd az ajakokból szopja az édes csókokat. Ezen szempillanatban oly mélyen sóhajt Rinaldó, hogy azt gondolnád, most repül el lelke és hüvelyéből Armidába költözik. Rej-

tekből szemlélik a vitézek a szerelmes mozgásokat.

Az ifjúnak oldalán egy különös edény függött, egy világító sima kristall. Ezt Armida, felkelvén, szeretőjének kezébe adá, mint választott szolgáját a szerelem titkainak. Az mosolygó, ez lángoló szemekkel a különféle tárgyakban csak egy tárgyat látnak: azaz övegben, Rinaldó pedig amannak vidám szemeiben tükrözi magát.

Az egyik boldognak leli magát ama' szolgálatjában, a másik is eme felett uralkodásában; Armida magában, Rinaldó Armidában. „Függeszd, mondaz ifju, o függeszd reámezen szemeket, melyekkel idvezítesz! mert a szépségednek igaz rajzolatja az én lángom. A kristallnál igazabb tüköre mellyem szépségednek és annak csudáinak.

Ó ha tudnád, midőn nekem megtagadod: minő gyönyörűség önnön orcádat nézni! tekintetedet, mely semmi egyébben nem gyönyörködik, idvesség és éléssel töltötted volna meg. A tükör egy ilyen édes képet vissza nem sugározhat, egy kis öveg nem képes paradicsomot magában foglalni. A menny méltó tüköröd, és a csillagokban ábrázolhatod szép orcádnak vonásait.“

Armida neveté ezen beszédet, de meg

nem szűnt magát nézni; és szép munkáit folytatni. Minekutánna hosszú haját összekerte, és annak pajkos hullámzását és kellemes helyhezeteit elrontotta: tehát a rövidbeket fűrtökbe göndöríté, és virágokat hinte rájuk, mint aranyba égetve, és szép mellyének önnön szeléd liliomival öszvepárosította az idegen rózsákat, és bezárá a leplet.

Ily szépen nem terjeszti a kevély páva szemes tollainak pompáját, és ily szépen nem aranyozza és bíborozza Íris a fényfolyamban boltos és harmatos kebelét. De minden ékei felett szép az övé, melyet, mézítelenre vetkeztén se szokott levetni. Alaktalan valóságoknak testet adott, és midőn azt készítette, oly valóságokat elegyített öszve, melyeket elegyíteni senkinek sem engedtetett.

Szerelmes haragot, szeléd csendes vonogatózást, pajkos versengést, nyugalmas békét, mosolygást, szavacskákat, édes könnycseppeket, töredezett sóhajtásokat, harmatos csókokat: mindezen dolgokat öszveolvasztván, lágyan együvé önté, és azután lassú lángú tűzben megkeményíté, és így formálá belőle a csudaövet, mely szép oldalát környültekeré.

Minekutánna végtére eleget szemlélé ma-

gát, engedelmet kért Rinaldótól, megcsokolá őtet, és elméne. Nappal közönségesen előjön, és búbajos könyveiben nézi foglalatosságait. Rinaldó visszahagyatik; mert néki nincs megengedve másuvá menni, és idejét egyébűtt tölteni; hanem a fák között bolyong, kivévén midőn Armida nálla vagy on. Mint egy szerelmes remete.

De midőn a csendesség és a homály az okos szeretőket ismét tolvajságaival kínálja, akkor az éjjeli boldogórákat egy fedél alatt töltik ezen kertekben. Most tehát, midőn Armida nagyobb dolgaihoz látván, mulatóhelyét ott hagyá, a bajnokok, akik fényes fegyverben öltözve a sűrűben rejteztek, felfedezik magokat Rinaldónak.

Mint a vidám paripa, mely a győzedelmes fegyvereknek fáradságos dicsőségétől elvonatván, gyalázatos nyugalomban a csordák közt szilajkodik, és zabolátlan nyargalózik a mezzőkön, és ha oztán a trombitát harsogni hallja, vagy az acélt tündöklenni látja, legottan nyerítve arra fordul, és a csatapiacot, hátára a bajnokot óhajtja, és ütközni kíván:

Úgy indúlt meg az ifju midőn egyszerre szemébe tűnt a fegyvereknek villáma; ez az ő bajnoki égő bátor lelke úgy gerjedett fel ezen villámra, noha a puha életben ellan-

kadt, és a gyönyörűségben részegen szendergett volt. Elölép Ubáld, és elibe tartja a sima gyémánt paizsot.

Rinaldó a ragyogó paizsra veti tekinteteit; és meglátja benne, ki légyen, és lúgyan, asszonyossan felékítve, haja, ruhája, kardja és mindene miként lehell édes illatot, és bujaságot; látja, hogy kardja, hallgatok mássáról, a nagy fajtalanságban asszonyi módra van oldalára kötve; látja, hogy úgy van befoglalva, hogy inkább haszontalan ékességnek tetszik, mint vérontó hadi eszköznek.

Mint az ember, aki mély nehéz álmából hosszú ámultsága után ismét magához tér: úgy tér itt ő is, magát szemlélvén, vissza magához. De tovább már nem viselheti önön magának szemlélését. Tekintete leesik, és szégyen ragadja meg őtet, félénkké teszi, és alázva leveti őtet. A tengerbe merülne, a tűzbe rohanna, és a földnek gyomrába bújna magát elrejthetni.

Most Ubáld szólani kezd: „Egész Ázsia és Európa hadakozik. Aki dicsőségre sóvárog, és az Istent imádja, most hadakozik Syriában. Egyedül téged, o Berthold fia, téged rejt egy keskeny szeglyuk e világon kívül, tunyaságban. A világnak indulása

egyedültéged nem indít meg, választott bajnoka egy leánynak?

Minő nehéz halálosálmom veve erőt vitézségeden? vagy minő alacsonság esábitja azt magához? Nossza rajta, a had és Godfried kívánnak téged; szerencse és diadalom várakozik reád. Jövel, győzhetetlen bajnok, hajtassék végbe a kezdett munka, és az istelen párt, melyet már megrémítettél, tapodtassék össze, és veretessék földhez elkerülhetetlen szablyád által.“

Itt elhallgatott: és a nemes szívű legény néhány percenetig háborodva, szó és mozdulás nélkül áll. De minekutánna a szégyen helyet adott a haragnak, az észnek azon hatalmas vívójának; és minekutánna új tűz borítá el orcájának pirosságát, mely most már jobban ég, és lángol: öszvetépé hívságos ékességeit, méltatlan pompáját, gyalázatos szolgaságának jeleit.

És maga sürgette az elmenetelt, kimenvén a tévesztő labirinthez fonásaiból. Az alatt Armida agyon verve találá a királyi kapuknak bátor őrjét. Elejéntén gyanakodni kezdett, azután észre vevé, hogy szeretője el akar menni, és látá őtet, kegyetlen tekintet! hátat fordítani a kedves lakhelynek.

Kiáltani akará; „Kegyetlen! hol hagysz

magamat egyedül? „De a fájdalom elállá útját a hangnak, úgy hogy panaszos szava keserűebben ese vissza a szívre. A nyomorúlt! egy az övénél nagyobb hatalom elrabolja most gyönyörűségét. Jól általlátja ezt: és mégis tartóztathatni gondolja őtet, és megpróbálja mesterségeit. Félre tévén bűbáját, az ingerlő és alázatossan könyörgő szépség által akarja őtet visszacsalogatni.

37 Utánna indul, és sem a becsület, sem a szemérem nem képes őtet tartóztatni. Ah! hol vannak most diadalmi? hol dicséretei? Ezelőtt ő a szerelemnek tartományát kénye szerént ide s oda mozdítá, és amely büszke, oly megvető volt. Örömet szerettetett, és ő gyűlölésszeretőit; önnön magának tetszett, és magán kívül csak szemeinek másokra munkálása tetszett nekie.

Most ellenben becsületlen, megvetve és elfelejtve követi azt, aki távozik, és őtet megveti, és szépségének megtagadott ajándékát könnyekkel iparkodik felékesíteni. Utánna siet, és sem a jég, se a kőszirtoknak göröngye vissza nem ijeszté gyenge lábait. Kiáltása előtte viszi a hírt, de ő el nem éri addig, míglen a bajnok a parthoz nem jutott.

„Ó te, kiáltá magán kívül, aki magamnak felét magaddal viszed, és más felét el-

hagyod! vedd el az egyiket, vagy add vissza a másikat is, vagy adj mindakettőnek halált. Állapodjál meg! ó állapodjál meg! hadd beszélljem el néked utolsó szavaimat, nem hozok csókokat, se nem kívánok, egy méltóbb nyerje azokat tőled. Hitetlen, mitől félsz, ha megállanál?

Ubáld oztán megszólítá Rinaldót. „Uram! ne tagadd meg nékie várakozásodat. Szépségével, kérelmeivel, és könnyeivel jön ő elejbed. Ki vitézebb náladnál, ha a Sirenket látván és hallván, meggyőzni tanulod? Így vesz az ész hatalmat az érzékenységeken, és maga magát vezeti.“

Erre megállott Rinaldó, és Armída lélegzet nélkül könnyeivel terhelve hozzá ért: szánakodásra indító volt, de még is sokkal szebb mint szomorú. Rinaldóra néz, reá függeszti tekintetét, de nem szól: vagy azért, hogy bosszonkodik, vagy hogy gondolkodik, vagy hogy bátortalan: a bajnok nem néz reá; és ha reá néz is, hát loppal és szemérmessen oldalla őtet.

Mint a jó éneklő, minekelőtte fenn hanggal, és harsányan kezd énekelni, kellemes cikornyákkal, gyengé hangokban a többinek elméjét harmoniára készíti: úgy Armída se felejtí el szigorú bújában mesterségeit

és ravaszságait egészen; elébb egy rövid zengzetet hallat sóhajtásokból, a lelket érdekelni, melyhez szólni akar. Azután így kezdé:

„Azt ne várjad, kegyetlen! hogy úgy kérjelek, mint a szeretők kéri egymást. Az voltunk mi egyideig. Ha te már az lenni nem akarsz, és már annak emlékezete is terhedre esik, hallgass meg engem, mint ellenségem: néha az ellenségnek kérelmeit is meghallgatjuk. Az, amit kérek, olyas, hogy te azt megadhatod, a nélkül, hogy haragodat egészen elfojtsad.

45 Ha te engem gyűlölsz, és abban kedvedet leled, nem akarlak kedvedtől megfosztani; bátran tápláld indulatodat! igazságoznak tetszik az néked, és legyen úgy. Én is gyűlöltem a keresztényeket, nem tagadom, sőt magadat is gyűlöltelek. Én pogányságban születtem, és különféle módokkal éltem uralkodástokat elnyomhatni. Üldöztelek, fogolylyá tévélek, és a hadtól messze, egy ismeretlen és távol lévő helyre vittelek.

Tedd ehhez még azt is hozzá, amit nagyobb gyalázatodnak és nagyobb veszedelmesnek tartasz: én téged megcsaltalak, és véghez vivém, hogy köztünk szerelem támadjon. Valóban gonosz csalárdsága szűz virágomat

leszakasztani engedni, és mást szépségem urává tenni; ezt, ami ezer régi szeretőknek jutalmúl megtagadtatott, egy újnak ajándéku! ajánlani!

Ez is esalárdságaim közzé tartozzék, és annyi vétkeimnek sullya arra bírjon, hogy töllem megválván, a hajlékot elhagyjad, mely néked kevés! ezelőtt oly kedves vala. Eredj tehát! evez! által a tengeren, viaskodjál és munkálódjál; irtsd ki hitünket; én itt arra kisztelek. Mit mondok? a mi hitünket! nem az enyim immár! én egyedül vagyok híved, kegyetlen bálványom!

Csak az legyen nékem megengedve, hogy téged követhesselek; az ellenségnek is csekély kérelem ez. A lator vissza nem hagyja zsákmányát, a diadalmas beköltözvén, a foglyokat hátra nem hagyja. A had engem a többi prédáid között lásson, és a többi dicsőítések közzé, melyekkel tiszteltetni fogsz, függelékül még az is adassék, hogy te a megvetőt megvetetted, amidőn oztán kézzel mutassanak a megvetett rabnéra.

Megvetett rabné! de kinek is tartom még meg ezen hajakat; midőn te azokat már semmire valónak tartod? Lenyírem, a rab nevezet alatt rab-látszatot is akarok magamra venni. Téged foglak követni az ellenséges

viadalba, midőn az ütközetnek tüze leginkább dűl. Ó van nekem szívem, van nekem erőm, melyek elegendők arra, hogy paripáidat vezethessem, és lándzsáidat hordozhassam.

9 Az leszek, ami néked leginkább fog tetszeni, paizsviselőd, vagy paizsod. Soha se fogom magamat kémélleni védelmezésedre. Ezen mellyen, ezen mezítelennyakon hassanak elébb keresztül a fegyverek, minokelőtte téged érjenek. Talán egy vad barbár se lesz oly kegyetlen, hogy téged akarjon találni, hogy engem meg ne sebhessen, és a bosszúnak, akárminő légyen az, örömét a megvetett szépségnek engedje.

Én nyomorúlt! hát még mire tartok számot? még most is megvetett szépséggel dicsekszem, amely semmit sem nyer.“ Még többet akara mondani, de a könnyek félbe szakasztották, melyek úgy omlottak szemeiből, mint valamely forrás a hegynek kösziklájából. Azon iparkodik, hogy könnyörgő helyezetben jobbját, vagy ruháját megragadja, de Rinaldó visszalép; állent áll és győz; és a szerelem benne az bémene-telt és a sírás szemeiben a kimenetelt zárva találja.

A szerelem bé nem hat, régi lángját kebelében megújítani, melyet az okosság el-

oltott, ezek helyett még is utat talál a szána-
kozás, a szerelemnek kísérője, noha szemé-
remmel, de mégis úgy megindítja őt, hogy
nehezen fojthatja el könnyeit. De mégis
magában tartja e gyenge indulatot, és tehet-
sége szerint tetteti kívül magát.

Rinaldó oztán így felel: Armída, te né-
kem sok bút szerezel. Ó vajha úgy amint
akarnám, meg tudnálak szabadítani azon
szerencsétlen indulattól, melytől lelked
gyúladoz. Én nem gyűlöllek, se nem harag-
szom reád; nem kívánok bosszút, és nem for-
gatok bántást eszemben; se rabom, se ellen-
ségem nem vagy: te hibáztál, igen, és által-
hagtdad a határokat, mind a szerelemben,
mind a gyűlölségben.

De mindezek emberi mindennapi vétkek,
és megmentenek a hit amelyben születted,
nemed, és ifjuságod: én is részes vagyok a
vétekben; és ha én sem akarom, hogy a bo-
csánat nékem megtagadtassék, hát én se
kárhoztathatlak tégedet. Vig és szomorú
időkben minden becsülettel és édes gyönyör-
űséggel fogok rólad emlékezni. Én leszek lo-
vagod, amennyire az ázsiai háború, nevem,
és vallásom megengedik.

De itt most vége szakadjon tobzódásunk-
nak, és néked se tessék gyalázatunk; a vi-

lágnak ezen árva határiban maradjon eltemetve annak emlékezete: Európában, és a világnak többi részeiben csak teteményim robajja alatt hallgattassék az el. Ő ne kívánd, hogy szépséged, érdemed, és királyi nemed megfertéztessék!

Maradj vissza békességben; én megyek. Néked megtagadtatik véllemjönni: aki engem vezérel, az ellenzi. Maradj, vagy végy egy más szerencsés utat, és, mint egy okos, engeszteld meg kíváнатidat.“ Azonban hogy így beszélle nékie a bajnok, ő nyughatatlanságában helyét nem találja; egy darabig őtet már megvetve és szilajon szemléli, végtére szidalmakra fakad.

„Téged nem Sophia tenyésztett, sem atticus vér nem nemzett: téged a háborgó tenger, és a fagyos Kaukaszus hozott a világra, és egy hyrkániai tigris emlője szoptatott. Mit titkolom immár? a hideg ember legkissebb emberi érzeménynék jelét sem adá. Elváltzott-e színe? fájdalomim tekintetére meg-nedvesült-e szeme? vagy csak egyszer is sóhajtott-e?

Minő dolgokat hallgatok el, és minőket emlétek? Ő nekem enyimnek ajánlá magát: és távozik, és elhagy engemet, mint a nemes szívű diadalmas elfelejti a bűnös ellenség-

nek bántásait és megbocsájtja a kemény vétkeket. Íme! miként osztja tanácsát! Íme az erkölcsös Xenokrates miként predikál a szerelemről! Ó egek! ó istenek! miért tűritek el e semmire kellőket, és oztán vilámitokat mért szórjátok tornyaikba, és templomaikba?

Menj csak kegyetlen, ezen békével melyet nekem hagysz; menj tehát, csalárd. Nem sokára mint mezítolen lelked, mint követő árnyékod elválhatatlanul nyomodban leszek. Új fúria lévén a kígyókkal és fályákkal épen úgy foglak kínozni, amint szerettelek, és ha a sors megengedi, hogy a kőszirtokat és habokat elkerülvén, partra jutsz, és viadalba szállasz:

Akkor, gonosztevő bajnok, véredben az elestek között fetrengve, megfizeted kínaimat. Utolsó hörgésednél Armidát gyakran fogod nevezni; ezt hallani reménylem.“ Itt fogyni kezde lelke a gyötrődőnek, és ezen utolsót már ki nem tudá egészen mondani, hanem elájulva lerogyott, hideg verejték önté el, és béhúnyá szemeit.

Bézárád szemeidet Armida; a fösvény ég irigylé kínaidnak a vigasztalást. Nyomorúlt, nyisd fel azokat! hogy láthasd ellenséged szemeiben a keserű könnyeket.

Ó ha őtet hallhatnád! Ó mely kellemessen enyhítene fohászkodásának szelle! Ad ő amennyit adhat: bús ábrázattal, te nem hiszed azt, veszi tölled utolsó búcsúját.“

Mit fog ő most? el merje-e őtet a száraz homokon élet és halál közt hagyni? Tetszetősége és gyengesége visszavonszá őtet: a kemény szükség véle ragadja őtet. Elmegy, és a könnyű szellők megtöltik kalauznéjának fürtjeit. Az arany vitorlák repülnek a magas tengeren; ő a partra utána tekint: és íme! a part elrejtí magát.

Armída, minekutánna ismét magához tért, amennyire láthatott, mindent némának és pusztának talált. „Tehát csakugyan mégis elment, monda, és engem itten életem veszedelmében elhagyhatott? Egy percenetig se késett? végső esetemben legkisebb segédet se nyújtott az áruló? És mégis! még most is szeretem őtet? és én mégis bosszútlan siránkozok e parton, és még leülök?

„Mit keresnek még nállam a könnyek? tehát nincsen más fegyverem, nincs más mesterségem? Hah! még is követem őtet, a hitetlent; a pokolnak örvényei el nem fogják őtet előlem rejteni, és az ég nem lesz menedékhelye. Már utól érem őt, megragadom és kiszakasztom szívét, és felakasztom

tagjait az irgalmatlanoknak példájokra. Mester ő kegyetlenkedésben, de meg akarom győzni mesterségében. De hol vagyok? mit beszéllek?

Boldogtalan Armida, akkor kellett volna kegyetlen lenned e kegyetlen eránt; — és bizony megérdemlette, hogy őt foglyoddá tegyed: késő harag gyullaszt most téged, és későn jutsz a bosszúhoz. Mégis, ha valamit képes elkövetni a szépség és ravasz ész, hát kívánságom nem fog munkálatlan maradni. Ó megvetett termetem! mert te szenvedtél sérelmet, tölled is várom a nagy bosszút!

Ezen szépség legyen annak jutalma, aki azon átkozott fejet lenyesi. Ó szíves szeretőim! nehéz, de illendő munka kíváztatik tőletek. Én, aki nagy gazdagságoknak örököse leendek, én kész vagyok bosszúért jutalom lenni. Ha pedig méltatlan vagyok ezen áron megnyeretni: hát úgy, szépség, te haszontalan ajándéka vagy a természetnek.

Szerencsétlen ajándék, én téged megtagadlak, és gyűlölöm egyszersmind, hogy királyné vagyok, hogy élek, hogy valaha születtem; egyedül az ódes bosszúnak reménye tart még életben.“ Így dühödik haragjában töredezett szavakkal, és elszedi lábait a kietlen partról. Széjjel terjedett haja, szikrázó

szemei, meggyúlt ábrázatja lefestik, menynyire lépett legyen dühössége.

Minékutánna lakásába érkezett volna, iszonyú szavakkal háromszáz lelkeket hívott elő a pokolból. Az ég fekete fellegekkel borúl el, és egy szempillantatban elhomályodik a nagy örökös planéta; a szél üvölt, és meg rázza a kőszirtes hegyeket. Már ordít lábai alatt a pokol. Amennyire a palota terjed, haragos süvöltés, ordítás, csikorgás és ugatás hallott.

Az éjnél feketébb sötétség, melyben világnak egyetlenegy sugára se látszik, környüllepi azt, csak néha villámlik a mély sötétségben. Végtére oszlik a homály, és a nap ismét lövelleni kezdi halavány sugárait, de a levegő meg nem vidúl, és a palota többé meg nem jelenik, legkisebb nyomát se láthatni, úgy, hogy nem mondhatnád: itt volt.

Mint midőn a levegőben a fellegek néha egy éktelen képet formálnak, de csak kevés ideig tart, minthogy a szél azt eloszlatja, vagy a nap felbontja; mint az álom eltűnik, melyet a beteg lát: úgy tűnnek a hajlékok, és csak a kőszirtok és az iszonyodás marada vissza, melyet a természet indított itten. Felül kocsijába Armída, melyet már készen

tartott; felemelkedik szokása szerint az egek felé.

A felhőkön ide s tova csapong, a levegőben villámoktól és háborgó szélvészekről környülvéve: általmegy a partokon, melyek más világ részében vannak, és az országokon, melyek lakosai isméretlenek; visszahagyja Hercules oszlopait, és sem Itáliának, sem a szerecsenyek vidékeinek nem veszi útját; hanem a tenger felett kereng, míg a syriai partokra nem érkezik.

Innen nem Damaskusnak veszi útját, hanem kerüli az eddig elannyira kedvelt hazájának tekintetét: hanem azon sivatag partra erányozza kocsiját, ahol palotájaa vízben áll, és minekutánna megérkezik, szolgálait és szolgálóit eltiltja magától, magános helyet választ, és habozva sokféle szándékok közt hánycódik; de nem sokára a harag erőt vesz a szemérmén.

„Felkerekedem mégis, mondá, minekelőtte az egyiptomi király mozdulásba hozza napkeletnek fegyvereit. Minden mesterséget megpróbálok, és minden szokatlan alakba változni fogok: nyíllal és karddal dolgozni, magamat a leghatalmassabbnak ajánlani, és őket versengésre ingerleni; ha bosszúmnak csak egy részét hajtottam

is véghez, hát a becsület és (Rücksicht) elmaradhat.

Az uram és bátyám most már ne vádoljon engemet, és magának tulajdonítsa; mert maga akará így. Ő ingerlette a bátor szívet és a gyenge nemet olyan téteményekre, amelyek nékie nem valók. Ő tett engem kóborló asszonynyá; ösztönözé merészségemet és elragadá a szemérmem zaboláját. Nékie tulajdoníttassanak mindazon méltatlan dolgok, melyeket szcrelemből elkövettem, és haragból el fogok követni.“

Ezt tökélli magában, éssietve bajnokokat, asszonyokat, szolgákat és fegyvereket gyűjt magának; izlését és királyi gazdagságait a pompás készülétekben és ruhákban mutatja meg. Megindúl, se éjjel se nappal nem nyugszik, míglen oda nem jut, ahol a keresztényeknek öszveszövetkezett ellenségei Gáza kies vidékében táboroznak.

ELEGYES VERSEK.**MÁSODIK KÖNYV.****BACSÁNYIHOZ.**

Két ízben immár megragadá erős
Megtörhetetlen lelked az emberi
Nemzet felett mennydörgve forgó
Sorsnak örök kerekét, reménylven

Hogy azt te majd oly útnak irányozod,
Amelyen a jót és igazat s nagyot
Sejtvén az ember, véli, hogy csak
Ott leli a bizonyos szerencsét.

Mindkétszer el volt járva, tiporva, s majd
Elfojtva léted, melyet az Alkotó,
Hogy a magyarnak messzefénylő
Csillaga lenne, azért teremtett.

S mind kétszer ó mint gyászola tégedet
Hullatva könnyét minden igaz magyar,
Kit nem vakít balvélemény, és
Aki neked nem irigylő fényed.

Mert van, ki, minthogy ő egyedül maga
Napként egünkön nem ragyog, oly dühös,

Kaján, irigy, mint egy hyaena:

Marja harapja nevünk' fogával.

Megeshetik még: a dühös és irigy

Rést nem találván győzedelemre, majd

Egy skorpióként önmagának

Marja harapja be a halált még.

Nyugodj meg immár! hadd csavarogva, mint

Forgott eleddig, forgani e tekén,

Most jobbra, majd meg balra a sors

Vas kerekét, — de ne állj elejbe.

Az egyes ember bölcs lehet és okos,

Erős, szelíd s jó; ámde ha nemzeti

Testben tekintjük, durva, dölfös,

Oktalan és csapodár vad állat.

Gyermek valóban, s az maradand talán

Örökre minden nemzeti lélek; azt

Amit ma kedvell, tisztel és áld,

Megveti és letapodja holnap.

Vizsgáld, mi történt századok olta már:

Mindenkor úgy volt, mint ma van, és ha más

Formában is, mindég csak úgy lesz.

Egy az idő, valamint az ember. —

Egy nemzet ott, nézd, rozsdá megette vas-
Igában él s nyög; most neki lobban és

Dühödve vérengözve tépi

S rázza le rabkötélét nyakáról.

S miért? — Azért, hogy a szabad és szilaj
Köznép dühével bírni hatalma nem

Lévén, magát új, s most aranyból

Vert rabigába, kötélbe fűzze.

Csak nézd, s ítéld meg, mit teve Gallia? —

Valóban úgy tett, oly esze-veszve, mint

A békanép tett a regében:

Gólya királya megadta néki! —

Tökéletest nem szülhet az emberi

Gyarló teremtmény: föld pora istenit

Nem alkot; amit tett is eddig,

Legjava, bár csuda is, hiányos.

Nem tart, nem áll meg semmi örökre itt

A hold alatt: a szárnyas idő fia,

A csélcsap ember, nem szerez mást,

Mint vele és magaként halandót. —

Nyugodj tehát már! és ne keverd magad

A sorskeréknek régi nyomát soha

Nem hagyható vas küllejébe:

Felteker, és letapod külömben.

Repülj fel inkább lelked erős, merész
Szárnyával a sasként az egekbe, és
Onnan tekintvén a teremtest
Hajdani s mostani állapotban,

Beszéld el Árpád szép ajakával a
Magyarnak a jót és igazat s nagyot,
Szépet, dücsőt, melyet Te a sors
Könyveiben kijelelve láttál. —

Egykor talán majd gyáva galamb s buja
Veréb helyett is mind sasokat nevel
A változó ég, föld s világ itt; —
Akkor az álom igaz s való lesz.

Akkor talán egy jó, kegyes, és szelid
Lelkü király még önmaga oldja fel
Népét, kinek nem kell kötél már; —
Mert esze is zabolázni fogja.

G. FESTETICS GYÖRGY ÁRNYÉKÁHOZ

Nem élsz te, Árpád nagy fia, Festetics,
S azolta már nem füstölög áldozat
Oltárain hazánknek; azt mind
Önszeretet nyeli, és emésztí.

Az, aki mindent, amiket általad
Cselekye látott, tenne, szegény; s kiket
A sors megáldott bő vagyonnal,
Átkai többnyire a magyarnak.

Ott nézzük: egy Dús! nemdenem elveszi
Szemünk világát a ragyogó napot
Testére öltözött halandó?
Angyala ez, hihető, hazánknak!

A csillag ott, mely szíve felett ragyog.
Csudára méltó emberi virtusok
Sugára léssen, s fennén égő
Szent szeretet tüze a hazáért?

Rútúl csalódunk! Mérge, szidalma ő
És átka, Árpád, a te erős karod
Szerzette égnek földnek. Őtet
A haza vég veszedelme szülte;

Nevelte több nagy jó magyar életét
S nevét eloltó vérbe merült idő;
Hizlalta ördögül elárult
És kirabolt eleink vagyonya.

Értéke oly bő, hogy potyadékból,
A gombaként már szerte meg új-urak
Teremnek, akik csak kacagják
Szorgalom-adta csekély javunkat.

De bár sok, és nagy, még soha semmi nem
Fordúla ebből a haza és király

Javára: hívság, pompa, fény, füst,
És buja kények emésztik ezt meg.

Most nézzük azt ott: a feje oly üres
Mint szíve; semmit sem teszen ez; teli
Ládája pénzzel; bölcs s tudós ez;
Szívet is, észt is adó, mikor kell.

Nagy s messzeterjedt birtoka térein
Puffadva járván, legbaromabb barom,
Nagy erdejében legvadabb vad
Ő maga, e buta gazdag ember.

S mégis, ha fellép, mind süvegét szedi
Láttára a nép; és ha tanácsot ad
Úgy mint tekintetes kar és rend,
Bánja, ha senki sem áll szavára.

Az ott — temérdek földjei, erdei,
S jobbágyi zsírját egy fene vérszopó
Nadály szerint magába szíván,
Háta megé veti szép hazáját,

És mind azon sok szent kötelékeket,
Melyekkel emberléte kötözve van,
Természet és polgárszövetség
Által (az erdei vad koránt sem

Felejti honját s társait ily vadúl),
S a nemzet ügyét messze tekergi el,
S hivalkodásra vesztegetve
Költi el itt kizsarolt vagyonját.

A dőre ottan: majma bolondja más
Külföldnek; itten honja határi közt
Semmit nem esmer tűrhető jót,
Vagy idegen leleménynyel érőt:

Bódult fejében durva, goromba, rút
Az amit áldott földje hoz és ege:
A nemzet, ember, lelke, míve,
Nyelve, ruhája, szokása minden;

Sőt még te is, nagy s bölcs eleinknek e
Máig virágzó, s annyi veszélyt kiállt
Remekje, ó áldott szabadság!
Legjava emberi birtokunknak!

Az elfajúlt, és nem magyar ízletű
Gyümölcsöt a nem hív anya fajtalan
Ölébe egy külföldi oltá.
A buja kény terem ilyen átkot!

Hány ily ragyogvány környezi trónusát
Hazánknek, úgy mint csillagi közt nagyobb
Üstökkel és erővel áldott
Nemzeti ügyviselő hatalmak!

De nézzük őket rendre: mi hasztalan
Hiú teremtmény többnyire mindenik.

Gyalázat amit tesznek, amit
Nem cselekesznek, az is gyalázat.

Még amit eddig jót cselekedtek is,
Mind színre volt csak: nem haza, nem király
Volt tárgya annak; ők csak örvök :
Önhaszon, önszeretet rugójok.

Mert egy aranykulcs zsebre, kebelre egy
Csillag, kereszt, nagy fény, hatalom s erő-
Kísérte tisztség, pávafarkként
Fénykarimát ragyogó sereg cím,

Az, amiért ők, jót keveset tevők,
Gonoszszat annál többet: ezért, ha kell,
A nemzetet, hazát eladják,
És nyakokat rabigába hajtják.

De eljövend még egykor az óra, mely
Kérdést teszen majd: „Életed a haza
Javára, vagy vesztére volt-e?“
Mint kereséd, legyen úgy jutalmad!

MIDŐN

GR. REVICZKY ÁDÁM CANCELLÁR LETT.

1826.

„Jó s hű szív, egyenes lélek kell, s bátor
 igaz nyelv,

Hogy jól intézzem hív magyarimnak
 ügyét.“

Ezt gondolta Ferenc, s maga mellé vette
 Reviczkyt,

A jó s hív szolgát a szeretett Koronás.
 Érdemet esmérő, s érdemjeles! éljete
 együtt!

S éleszsétek fel Hunnia csünt javait.
 Örvendezve reményeiben Tisza és Tokaj
 így zeng;
 Viszhangozza Tihany, a Duna és Balaton.

ÓDA A RECENSSENSHEZ.

TÖREDÉK.

Az elme és szív, gondolat, érzemény
 Emelte a vad s oktalan állaton

Feljúl az embert; szívvel észszel
 Szerze magának erőt hatalmat

Hogy a teremtést, mint ura s mestere
Bírhassa mindég. Gondolat! Érzemény!

Örök dicséret s hír tinéktek!

Titeket isteneinket áldunk.

Ti vagytok éltünk érdeme és becse;

Ti vagytok első kútfeje s eszköze

E földi létet boldogító

Minden igaz s gyönyörű javaknak.

Ez isteneknek papjai, szentjei

Bölcsök! tudósok! kiknek agyokban egy

Szebb nap világít, s kebleikben

Szép, finom és nemes érzelem peng

.

CARAFFÁNAK EMLÉKOSZLOPA.

Vadnál vadabb, veszett gonosz, rút ször-
nyeteg!

Hazámnak átka! Nemzetemnek ostora!

Kit, — a magyart gyilkolni, s vérben vesz-
teni,

Mínthogy szabadságát szerette s nem ha-
gyá, —

Vérengző pályádra Bécs bocsát vala!

Eperjesen felségesen hóhérkodál!
Apád veszett tigris, hyaena volt anyád.
Emlékezetben leszen átkozott neved,
Míg a világon pallos és hóhér leszen.

KÖZÉPSZERŰSÉG.

Középszerűség, vén leányként, gáncsokat
Készen talál mindenben amit el nem ér.

BÚNAK TERMÉSZETE.

A bú örökké bú marad,
Akár fakéregből, akár
Arany pohárból iszszuk azt.

NŐNEM HATALMA*).

Ama nemes szívbéli érzeményt,
Gyakorta minden virtusoknak kútfejét,
Annak tudása szerzi többnyire
A férfiban, hogy egy derék lelkes leány
Becsülni és szeretni tudja őt.

*) Az e című gnómát utóbb az itt közlött sorokkal kiegészítve találtam.

FÉRJVÁLASZTÁS.

Ketten jövének kérni a leányt, kinek
A fúrt agyú lelkes Themistokles vala
Nemzője: egyik a szerencsének fia,
Nagy birtokos, gazdag, de minden emberi
Érdemre nézvé csak silány, s mégis kevély;
Másik szegény, de lelkes és becsületes.
Hamar kimondta választát a böles atya:
„Becseseb az ember énnekem, bár nincsen is
Sok pénze, mint a pénz, ha nincsen embere.“
S kedves leányát a szegénynek adta volt.

GR. FESTETICS GYÖRGYHEZ.

(A keszthelyi könyvtár albumába, május 10. 1811).

Ki nagy szívvel, nagy lélekkel
Csak a közjót tárgyo-zod,
S amit tudsz, bírsz, bő kezekkel
A hazának áldozod,
Nagy Hazafi! oly kész oly gyors
Megosztozni a jóban,
Te azt, amit rád mért a sors,
Megérdemled valóban.
Jeles vagy Te a nemzetben,
Mint a nap a természetben,
Ki jótétre nyugszik s kél:
Élsz míg csak egy magyar él.

A TYRANN POÉTA.

Diénes, a lelkes, jeles tyrann,
Félvén az ostorát morogva fájlaló
Nép közt gyakorta megjelenni, hogy
Elűzze a komor magány unalmait,
Végtére versíráásra is fakadt,
Vélvén: hogy amily nagy király,
Poéta is szint oly jeles lehet.
S mint mindenik poéta, bár nem is király,
Jóknak találta. Ez bocsánandó hiba.
De néki, a tyrannnak, ez nem volt elég:
Mindenkitől tömjént, dicséretet csikart
Magának ő erőszak által is.
Éhes poéták, csélcsepó udvarnokok
Bal véleményének nagyobb erős
Győzelmet és hitelt szereztenek.
Philoxenes, ki szíve, lelké és tüze
Által jeles poéta s ember volt, maga
Nem hagyta csak magát ama ravasz
Rablelkek által félre csábíttatni; és
Sem a tyranntól rettegő köz félelem,
Sem a királyi kegyetlenségnek gyakor
Példái arra kényszeríteni
Őt nem tudák, hogy a valót
Bátran ne merné vallani: —
Azt, hogy Diénes nagy s hatalmas egy király
Ugyan, de verses költeménye rossz,

És így igen kicsiny poéta csak ;
De ami nem szégyen királyoknak soha.

A fürge vizslák ezt hamar, homlokhanyatt
Fülébe vitték a királynak. Ő maga
Kivánja ezt a vakmerőtől hallani,
S Philoxenest legott magához rendeli.
„Philoxenes! (mond a király) ha Aetnaként
Nem ád is elmém dithyrambokát,
Pindár nyomán repülni mégis mertem én;
Halljad s íteld meg versemet.“

Sokáig olvas a király. Philoxenes

Bátran kimondja: hogy nehéz, hibás

A verse, s költeménye helytelen.

Haragra fortyan a tyrann, s a vakmerőt,

Írígylet, (így vádolja mérge őt)

Legott setét börtönbe vetteti. —

A város, és minden lakos, sőt ami több,

Magának a tyrannak udvara,

Nagy és kicsiny, sajnálta a derék,

A lelkes és elmés Philoxenest,

S addig könyörgött a tyrannak, míg ez azt

Más nap szabadnak lenni engedé megint.

Tanulhatott, úgy vélte a tyrann,

A vakmerő, s megváltozott, s kétségkívül

Most már dicsérni fogja verseit.

Ily nagy poétának magasztalásait

Megnyerni, és egész világgal is

Tudatni égvén a tyrann, Philoxenest,

Barátit és udvarnokit
Magához öszvehívja mindjárt más napon
Ebédre, s megvendégeli.
Kedvez Philoxenesnek a király;
És amikor váltig lakoztanak,
Meg újra Pindárt, és Homert,
Verset, poézist emleget:
Furdalta néki oldalát azon hegyes
Vágyása, benn ragyogni a nagyobb
S jelesb poétáknak kicsiny, de oly dicső
Számában, és Philoxeneshez így beszéll:
„Hogy amit én tegnap neked
Poézisemből olvasék, nem tetszhetett,
Természetes; mert érni kell, hogy jó legyen
Minden gyümölcsnek, — agyvelőnknek is.
Ifjonta írtam azt: hibás tehát, mivel
Éretlen agynak költeménye volt.
Most halljad érettebb agyom költéseit.“
És amit ő költési közt
Legérdemesbnek gondola,
Philoxenesnek mind elolvasá;
És büszke önhittséggel, amire
Vendéginek magasztaló tekinteti
Adhattak ingert, végre ő azt kérdezi:
„Hát most ezek mint tetszenek?“ —
Tapsokra zendül a nagy társaság;
Csudál, dicsér, magasztal és imád
Minden királyi verset, és teli

Torokkal azt kiáltja: „nem csak Aetna már
A birtokod; Parnassus is tiéd,
Te ember- és poétafejdelem! —
A gajdolók között csupán maga
Philoxenes hallgat vala.
„Philoxenes! te néma vagy? (mond a tyrann)
Holott tetőled kértem én ítéletet?“ —
Philoxenes körültekint: tekintete
Bátor s vidám: „Örök, vezessetek megint
Csak vissza (úgymond) engem, ahonnan jövék.“
Mennykő-megütve áll, remeg
Minden jelenlévő; — mosolygva a király,
Kit tiszteletre ránt Philoxenes
Viselte, mely a nagy csoport mindennapi
Természetétől ily nagyon különbözik.
Egy ily erős szívet csudálni kénytelen;
És egy nemes, nagy érzelemnek ösztönét
Követve így szól: „Csak maradj Philoxenes!
S győződj meg arról, hogy kicsiny
Poéta lévén a király,
Tyrann sem oly nagy ahhoz, akinek
Több lelke, szíve s emberérdeme.
Ezeknek itt szükséges a tyrann: neked
A jó barát: fogadj el annak engemet!“

VIOLA ÉS PIPACS,

VAGY:

HAMIS BARÁT.

Rege a magyar előidőből két énekben.

1.

Hamis barát! legrosszabb rész,
A földön, hol ember él:
Nyomaiban vétek, átok,
Veszély, s gyakran halál kél.
Hajdankorból az agg rege
Mond erről egy esetet,
Az ármánynak büntetése
Itt vaksors nem lehetett.

2.

A Bakonynak vadonjában
A viszhangok felelnek,
Egy szirtes bérc tetejében,
Hol a sasok fészkelnek,
Felleng ég s föld között egy vár,
Uralva sok jobbágytól,
Látogatva vitézektől,
Áhítva sok szívvágytól.

3.

A vár ura Ráthold Ipoly,
Egykor bátor és erős
A keresztért viselt harcban,
Most már éltes, béna hős.
Pogány kardok- és dárdáktól
Megvagdalva, szurdalva,
Tért ő vissza, s él itt, ezért
Most is bosszút forralva.

4.

Életének egyetlenegy
Öröme szép leánya,
A viola szemű Kinga, —
Sok nősző vágy iránya.
Valójának szembetűnő
Kellemei s bájai
Csak nem régen fejlének ki,
S lőnek szívek lángjai.

5.

A szűz titkos magányban nőtt,
Mint erdei ibolya,
S szeme s szelídsége után
Neve is lőn Viola.
Csudatevő Máriákhoz
A hívő nép tömege
Foly csak úgy, mint Violához
Nősző urak serege.

6.

A várba fel, a várból le
Forrton forrván a vendég,
Hódolatok töményétől
Ráthold vára folyvást ég;
S ha Viola szemérmének
Némán pirúl rózsája
A hős apa szemvillogva
Ím ezt dörgi hozzája:

7.

„A vad pogány martaléka
Levél, amint látjátok,
S mint a szent föld nyomoréka
Szólok hát most hozzátok:
Leányomat nőül venni,
Látom, soknak szándéka,
De senki ne legyen hiú,
Csalfa remény játéka.

8.

Mert esküszöm égre földre,
S ég s föld örök urára,
Jehovára és fiára,
S kinos keresztfájára!
Az nyeri el leányomat,
S vele minden kincsemet,
Ki a pogány szerecsenen
Vérig bosszúl engemet.

9.

Ki legtöbb szent ereklyét hoz,
Sebem mérgét fojtani,
S legtöbb pogány vért ontá ki
Bosszúm szomját oltani;
Az nyerendi leányomat,
S lakand Ráthold várában,
S leszen ura birtokinak
Szép Viola karjában.“

10.

Mihelyt imígy nyilatkozék
Ráthold dörgő szavával,
Felhagyának az úrfiak
A töménnyel s myrrhával.
S amily népes, zajos a vár
Ráthold zordon szaváig,
Sint oly csendes, magányos most,
Pusztá s komor sokáig.

11.

A nőszők letakaródván
A várból és köréből,
Egy fülölő viszhang hallja,
S kicsacsogja szirtéből
Amit ez s az beszéll vala
Reményt vesztett mérgében,
Látván, nem jut Violához
Szíve kicsinységében.

12.

„Nem kell! (úgymond egyik róka)
Sem oly gazdag, sem oly szép,
Hogy mondhatnám: hozzá képest
Minden más nő csak cserép.“
„A feltétel (mond egy másik)
Oly fellengő s képtelen;
Hogy, aki azt elfogadja,
Ha nem bolond, esztelen!“

13.

„Ha egy király tenné fel ezt,
Csudaszép leányáért,
S vele járó országaért,
S gyémánt koronájáért;
(Mond kacagva egy harmadik)
Nem csudálnám; de így hát
Csak tartsa meg a béna vén
Mind várát, mind leányát.“

14.

„Haha! (kiált egy negyedik)
Ész legyen itt tartalék:
Leányért még nem lesz testem
Kard- és dárda-martalék.“
„De én bizony! (mond egy vidor)
Vért ontok majd érette,
Buda vérét — bús torkomba —
Hol száz hölgy él helyette.“

15.

„Hallgassatok! (szól egy bölcsőbb)

Violának nagy ára

Kever epét kebletekben,

Kivánságtok dacára.

Szálljatok, jobb, magatokba:

S Violát ne sértsétek,

Azért, hogy fennállásában

Kezét fel nem érétek.“

16.

Kettő a hős, kit nem rettent

Ráthold vér- s harc-feltéte;

Sőt keblében erős szándék,

A feltétben részvéte.

Egyik Béla, Csák nemzetség,

Zabolcs vezér véréből,

Másik Vida, Gúthkelednek

Külföld-adta neméből.

17.

Elfogadom feltételed

Szép Viola kezéért;

(Mond Csák tűzzel) s megyek érte,

S néked ontani pogány vért.“

„Megyek én is, (úgymond Keled)

S mindenről, mit teendek,

Napsugárnál világítóbb

Bizonyítványt veendek.“

18.

„Istentől függ (sóhajtja Csák)
Jó s bal sorsa tettemnek;
S ha ott veszek, csak Viola
Lesz bánatja keblemnek.“
Ha megfolel a szerencse
Kiváнатom lángjának,
(Mond Keled) hát én nyerem el
Kezét szép Violának.

19.

Csák barátom veszni készül:
Talán előérzet ez?
Engem erős remény biztat;
Vagy talán csak bajnokszesz?
Megosztok én barátommal
A világon minden jót;
Csak téged nem, szép Viola!
És a kora koporsót.“

20.

„Nem kívánom fejtegetni
Kebleteknek érzelmét:
Mert megfogtam, s mélyen érzem
Szavatoknak értelmét.
(Mond Viola szemlángolva).
Apám adja kezemet;
Azé lesz az, kinek adja;
Bírja, vagy nem, szívemet.

21.

Keled ! te jó szerencsédet
Bizonyosnak tartod már?
Legyen úgy, mint megérdemled,
Fájjon is az másnak bár!
Csák! mellednek bús hangzatja
Most is rezg még keblemben;
Néked azért azt kívánom,
Amit érzek szívemben.

22.

Legyen úgy, mint érdemeljük
Istenünknek irgalmát.
Vegye jó s rossz, mint keresi,
Tette méltó jutalmát.“ “
„Én eskümtől el nem állok,
Szívek rianjanak bár
(Morog Ráthold) : bosszúlómra
Fejdelmi szerencse vár.“

23.

S megy a két hős, kevés magyar
Bajnok társaságában,
A csak nem rég magyar földön
Járt keresztad nyomában
Melyet, bár rossz nevet szerzett
Néki Péter remete;
Most Bouillon Godfréd herceg
Rendben s díszszel vezete.

24.

Egy év jár el. Semmi híre
 Sem Csáknak, sem Kelednek.
 A szent harcból visszatérők
 Ön tettökkel kérkednek.
 Egyetlenegy hír jön onnan,
 Mely a próbát kiállja :
 Az, hogy Godfréd fővezér lőn
 Jeruzsálem királya.

25.

Ráthold vára néma s csendes
 Mint egy kőből rakott sír.
 Ráthold morog néha, látván,
 Hogy Viola gyakran sír.
 Néha jön csak egy vén bajnok
 Látogatni vén Ipolyt,
 Kivel hajdan ifjusága
 Bú s öröm közt együtt folyt.

MÁSODIK ÉNEK.

1.

„Dörgve forg a malomkerék;
 Zúg, locsog gyöngy patakom,
 Akkor is, hajh! zúgott, döngött,
 Hogy megzörrent ablakom,
 S én kijöttem; s elbúcsúzánk!
 S rá kötém zöld szalagom,
 Ajkam csókot terem s nevel;
 Ha megjön, mind rá rakom.“

2.

Imígy dúdol molnár Margit,
Egy piros szép, dajna lány,
Rengő keble, pipacs arca,
S ajka szinte szikrát hány.
Kupor, az ő szeretője,
Csák daliás dárdása.
Ég benn a vágy, hogy a vártat
Barna szeme már lássa.

3.

Dúdol Pipacs (csak ez neve)
Egy tölgy dombor tövében,
S naponként várt mátkájának
Kendőt szeg ott ültében.
„Ha Keled megjöhetett már,
(Okoskodik magában)
Mért nem Csák is?“ Megretten itt,
S a szó elfúl torkában.

4

Mert közel hall háta megett
A sűrűben zörrenést,
Lódobogást és prűszszögést,
Vas- és fegyver-csörrenést.
Felszökik, elfut, s beoson
Atyjához a malomba.
A molnár, egy bátor férfi
Előrohan ott nyomba.

5.

S előrobban három lovag,
Harcot viselt alakban,
Vérttel, karddal, és dárdával,
Páncélban és sisakban.
Kik lehetnek? nem tudhatni:
Mert vasrostély fedezi
Arcaikat. A legfényesb
Harsány szóval kérdezi:

6.

„Földi! monddsa: mi zaj zúg le
Ipoly úrnak várából?
Mit hirdetnek az érckürtök?
Mit értsünk e lármából?
Tor-e az fenn? vagy menyekző?
Máskor csendesb volt e vár.
Él-e Ráthold? és leánya
Tán kontyot is váltott már?”

7.

„Él még Ráthold, s leánya is
(Így válaszol a molnár)
És ez épen most vált kontyot
Bánatjában sírva bár:
Mert, kit jobban szeret vala,
Csák a harcban elesett,
S így nyertes a szerencsésebb
De gyűlöltebb Keled lett.”

8.

„Fel a várba! (mond a lovag,
 Kit tarthatni elsőnek)
 Tán kifogunk viszályain
 A sorsnak és időnek!“
 S felvágatnak. De az egyik
 Tartóztatja lovát még,
 Látván, atyja háta megett
 Dajna Pipacs miként ég.

9.

„Jó napot, szép Pipacs húgom!
 Ne búj el, mert hiába:
 Arcod (úgy mond) úgy piroslik,
 Mint pipacs a búzába.“
 „Jó napot hát! (mond a leány)
 Ha már el nem búhatok,
 Egyet kérdek, de felelj rá!“
 „Ám! (mond ez) ha tudhatok.“

10.

Ahol jártál, hallottad-e
 Nevét híret Kupornak?
 (Kérd a leány) jó vitéznek
 Tartánk őt is, s bátornak.
 „Hallám bizony (ez a válasz)
 A harcban fogolylyá lőn;
 S a kereszttagadó pogány
 Már hat feleséget vőn.“

11.

Pipacs, liliommá válva,
Kiáltja bús mérgébe' :
„Isten nyila sujtson bele,
És hat feleségébe !“
S míg Pipacs tüzes szemében
Méregcseppek forrának,
Nyílként száguld el a lovag
Utána két társának.

12.

Ráthold vára mozog, zajog,
Forr az elegy vendégtől.
A nász-sereg most tér vissza
A hetedik szentségtől,
Melybe Violát s Keledet,
Gyárfás apát igtatá,
S a menyasszony pártáját, hajh !
Keservesen siratá.

13.

A három hős oda robban
Ekkor dühös léptekkel,
S a násznépet megállítja
Fenyegető kezekkel.
„Megállj, apát (kiált egyik)
Szentségedet vedd vissza!
Mert különben egyikünknek
Vérét ma itt föld iszsza.

14.

A szentség itt csalárdságon,
Vétken s bűnön alapúlt.
Vesszen! ki a frígyszekrényhez
Vétkes gyilkos kézzel nyúlt.“
A nősereg rémültében
Majdnem kővé meredve
Némán áll ott; s az urak is
Mind meg vannak lepetve.

15.

„Az egyháznak tiszte itten
Egyedül megszentelés:
A kötelet ketté vágni
Hatalmamban nincs már kés.
(Így szól Gyárfás.) A kötélért
Feleljen, ki szerzette.
Hivatalom, megkérve rá,
Csak megörökítette.“

16.

„Ha így van, (mond tovább a hős)
Hát, Ráthold. jó nevedet
Meggyaláztad: mert megszegted
Vitéz esküvéseidet.
Mert nem adtad leányodat
Annak, aki éretted
S leánydért vérét ontá;
S így lelkedet vesztetted.“

17.

„Ki mondja ezt? (kiált Ráthold)
Keled vitéz tettei
Hitelesen bizonyítvák.
Csák gyávák irigyei.
Csák tudhatná, ha élne még
A szerettem jó ifju!
Jeruzsálem mellett veszett;
S veszte nékem örök bú!

18.

„Én mondom, s bebizonyítom:
(Kiált a hős méreggel)
Mind hazugság, amit Keled
Véled hitet vala el.
A harc túl volt a tengeren;
Keled innen maradtott;
S görög nőkkel kéjét töltve
Ő Byzanceban vígadott.

19.

(S előrántván kebeléből
Egy bőrre írt levelet,
Nagy pecséttel) Hivend ennek
(Úgy mond) nyugot és kelet.
Ki ezt írta, Godfréd, most már
Jeruzsálem királya:
Írja Kálmán királyunknak,
S a hőst néki ajálja.

20.

Olvasd, apát! halljad Keled!
És szégyeneld magadat.
Vond ki magad becsülettel!
Vedd s add vissza szavadat.
„Egyetlenegy magyar harcolt
Mellettem a keresztért,
(Olvas Gyárfás) Csák a neve;
S maga egész dandárt ért.“

21.

„Elég eddig bizonyáságnak,
A többi mind dicséret.
(Mond a hős.) Most kérdlek, Ráthold,
Mi bal lélekesméret
Szerzé ezen bal szentséget?
Apa! téged mentelek.
De a szentség semmisüljön!
Vagy rosszul esmertelek.“

22.

„Ki vagy? (kiált bosszús Ráthold)
Ki mer vouni kérdésre
Engem, szabad nemest s apát?
S mi gondod e kötésre?“
A hős itt a sisakrostélyt
Tüzesen felcsattantja,
S eddig rejtett nevét s titkát
Most büszkén kipattantja.

23.

„Én Csák vagyok!“ — E jelenet
Úgy lesújtja Violát;
Hogy félhalva összeroskad,
S nem érez, nem hall, nem lát.
Ingerülést és borzadást
Okoz a nem várt eset
A násznép közt, s mind azt hiszi:
Csáké a jó kereset.

24.

Ősz Rátholdot erősb lélek
Menti csak szélütéstől,
Vesztét látván leányának
A vak kockavetéstől.
Össze-vissza kavarg zavarg
Keblében és agyában
Öröm s bánat, harag s bosszú;
S borzad némán álltában.

25.

Isten hozott, Csák! (mond Keled
Ki feszelve áll vala)
Örülök, hogy oly nagy vitézt
A szent föld be nem fala.
Érkezhettél volna előbb,
Szerencsémről is talán
Képes valék lemondani
Még mátkámnak oldalán.

26.

És te még is gyalázattal
Mocskolnád személyemet,
Ha igazság, s Ráthold kegye
Nem védenék ügyemet.
Byzánccban megbetegedtem,
S harcba később jutottam ;
S így pályámat a keresztért
Más hadtesttel futottam.

27.

Bizonyágim több vezérek :
Gottschalk s Péter remete.
Bizonyítná Túr barátom,
Kit Byzánc eltemete,
Ha lelke megjelenhetvén
Szót szólhatna mellettem.
Bajtársom volt. Visszajövet
Byzánccban elvesztettem.

28.

„Te Túr lelkét szólítod fel?
(Mond a másik sisakos,
Vérvörös toll-lobogóval)
Hah ! vakmerő alakos!
Túr lelke szól hát belőlem :
Hazugság volt minden szó,
Melyet itt most monda Keled,
A ravasz, csalárd kigyó.

29.

Mig Csák a szent földön harcolt
Ráthold bosszús kedvéért,
S vérét éltét tékozolta
Szép Viola kezéért;
Addig Keled, feddé bár Túr,
Ott mulatott Byzánuban
Vidám urak s hölgyek között,
Örömnöyben s kéjlánuban.

30.

Befejezve lévén a harc,
Melyben Keled részt nem vett,
Hogy tanu ne éljen arról
Mit Keled tett és nem tett;
Keled Túrnak, barátjának,
Minek méltán tartatott,
Görög cimborása által
Gyilkos mérget adatott.

31.

Azért, apát! melyet kötél,
Szakaszd el a kötelet:
Mert különben Túrnak lelke
Ennek nyomba' véget vet.“
„Ily kötelet fonta légyen
Bár emberi gyarlóság,
Ha szentelve (mond az apát)
Ketté csak a halál vág.“

32.

„Haha! (mond Keled kacagva)

Mit mond erre a lélek?

Jobb, visszamegy, ahonnan jött,

Lélektől még nem félek“

„Nyalka bűnös! térj magadba!

Mert, ha meglátsz, szörnyet halsz,

(Mond a lélek) s földön többé

Senkit nem ölsz, és nem csalsz.“

33.

„Hol egy kakas? (kiált Keled)

Hogy itt kukorékoljon,

És a gúnyos, bosszús lélek

A pokolba omoljon?“

„Reszkess gyilkos!“ mond a lélek,

S fegyvereit elveti,

S felütvén a sisakrostélyt,

Arcát előtünteti.

34.

Elszörnyedve pillant Keled

Túrnak képe s szemébe:

De mielőtt eszmélhetne,

Tör merült már szívébe:

„Mérged-adta halálomért

Töröm döfte halálod’.

A bosszúló sors személyét

(Mond Túr) bennem találod.

35.

Ama görög haláloamat
Lelkére nem vehette,
S a mérget egy ebnek adván,
Éltemet megmentette.
Keled akkor haza illant.
Én kenyérért dolgoztam,
Míg már végső inégemben
Csákkal nem találkoztam.

36

Bosszújának áldozatúl
Kijelelve valának
Csak s Ráthold is, mint olyanok,
Kik útjában állának,
S Violát is, neme díszét
S címerét, nem személye,
Csak értéke, s magas faja
Kedvelteté meg véle.

37.

Mindezt maga vallá nekém
Egykor önnön nyelvével;
S azért akart a világból
Kiveszteni mérgével.
Ha éltemben gyarlóságból
Néha talán vétettem,
Le van róva; mert hazánkat
Nagy átkától mentettem.“

38.

Kevés, ki ezt hallja s érti;
Meglépetés, ámulás
Zsibbasztván a férfiakat,
És a nőket ájulás.
Lassan lassan kifejlődvén
A történet mivolta,
Minden jobb szív, sőt Ráthold is,
Nyilván Csákot pártolta.

39.

Ama lovag, ki Pipacsot
Megrikatá hírével,
Ott terem most a malomban
Villám sebességével.
Ott ül Pipacs a tölgy alatt,
S arcát karincájával
Törölgetve, küzd keblének
Hullámhányó bajával.

40.

Pipacs húgom! (mond a lovag,
Bár Pipacs nem is néz rá,
És sisakját földre veti.)
Kupor nem lett pogánynya;
Sem hat feleséget nem vőn.“
Pipacs ekkor rá tekint.
Sikolt: mert kit előtte lát,
Kupor, ki mosolyogva int.

41.

„Pipacs, lelkem! (kiált Kupor)
Csak próbára tettelek;
De csak azért, hogy éltemnek
Keresztjévé tegyelek.
Egy igen nagy keresztet hát,
S hat nőt veszek magadban:
Vajha soha ne támadjon
Pogányharc a házhadban!“

42.

S nem sokára Ráthold vára
Vidám fordulatot vőn:
Hős Csák nője szép Viola,
S Kuporé tűz Pipacs lőn.
Keled fattyú maradéki
Zsiványokká lettenek,
S a Bakonyban századokig
Rablásokból éltenek.

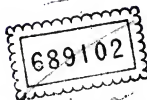
TARTALOM.

Kiadó előszava	V
III. Elegyes Versek (első könyv)	1
Magyar nemzeti ének 1821	3
(Auróra 1822, ahol dallama is megvan Schreiber Károlytól).	
Tolnai gr. Festetics Györgyhez. 1818.	6
(Felolv. a febr. 12-én tartott keszthelyi költői ünnepen; megjelent a Tadm. Gyűjtemény 1818. II. köt. 115. s k. II.).	
Rendkívüli férjfiu	11
Meleg s hideg szív	11
Nőnem hatalma	11
(I. a 208. lapot is)	
Jelen és jövődő	12
Házasság utáni baj	12
Bájerő	12
(Auróra 1822 „Leányszemérem“ címmel).	
Barátság	13
(Auróra 1823 „Barátság és Szerelem ideje“ cím alatt).	
Három szép tekintet. I. II. III.	14
(Auróra 1822. változtatott sorban, t. i. II. I. III.)	
Kormánybaj	16
Testiség	16
A lant hatalma	17
Gyénius	17
(Részvét Könnyei 1838).	
Igaz nemesség	17
Biztatás	18

<u>Egy zsarnokra</u>	18
<u>Vér és ész</u>	18
<u>Kemény király</u>	18
<u>Hunyadi János</u>	19
<u>Hős halál</u>	19
<u>Konth István a vérpadon</u>	19
<u>Napóleonnak hadra készültek</u>	20
<u>Jámbor magyar az udvarnál</u>	20
<u>Falusi boldogság</u>	21
<u>Jelen a jövőendő nemzedék</u>	21
<u>Emberéletpálya</u>	22
<u>Egy cár a tükör előtt</u>	22
<u>Egy magyar fogoly Munkácson</u>	22
<u>Ohajtás</u>	23
<u>A magaúnt</u>	23
<u>Köszönetek</u>	23
<u>Kettő, három, négy</u>	24
<u>Könnyű szerelem sorsa</u>	25
<u>Szeretetlennek sohajtása</u>	25
<u>Szûz szemérem</u>	25
<u>Viszony király és nép között</u>	26
<u>Lelki és testi kellem</u>	26
(Részvét Könyvei 1838 „Szépség“ cím alatt).	
<u>Kora és késő szerelem</u>	27
<u>Egy vártömlőc romjain</u>	27
<u>A nemes</u>	28
<u>Törvényhozókhoz</u>	28
<u>Recensens</u>	29
<u>Polgári kötelesség</u>	29
<u>Gazdag király, szegény polgár</u>	29
<u>Királyjellemzés</u>	30
<u>Nemzetjellemzés</u>	30
<u>Érdekes tekintet</u>	31

<u>Visszaemlékezés</u>	31
<u>A gyilkosság</u>	31
<u>Egy házsnak öszvekelés-napjára emlékezése</u>	32
<u>A szerelem</u>	33
<u>Középszerűség</u>	33
(Árvízkönyv II. 1839).	
<u>Magyar szózat Oroszországból</u>	33
(Árvízk. II. „Egy utazónak szavai Oroszországból” cím alatt).	
<u>Keleti igazság</u>	34
(Aradi Vészlapok 1844).	
<u>Gondolatok. 1—65. szám</u>	35
(A. 8. és 9. számú mint egy darab megjelent az Aradi Vészlapokb. „Magyar szívhang” cím alatt. — A 33. számú a Részvét Könyveiben „Visszatekintés” cím alatt. — Az 53. számú az Árvízkönyv II. köt. „A lelkes és a vakmerő” cím alatt).	
<u>Himfy-kori töredékek 1—20. szám</u>	51
<u>Későbbi töredékek 21—30. szám</u>	56
<u>IV. Az elmés özvegy, vígjáték egy felvonásban</u>	59
<u>Kisfaludy Sándor Irodalmi Zsengéi közöl.</u>	
<u>I. Seneca tragédiája három felv. Pozsony 1790</u>	111
<u>Jelige</u>	112
<u>Ajánlás atyjához</u>	113
<u>Előszó</u>	115
<u>A szöveg</u>	117
<u>II. Rinaldó és Armida, Tassó után szabadon 1793</u>	151
<u>Első ének</u>	151
<u>Második ének</u>	161
<u>Harmadik ének</u>	174
<u>Elegyes Versek. Második könyv.</u>	
<u>Bacsányihoz</u>	198
<u>Festetics György árnyékához</u>	201
<u>Midón gr. Reviczky Ádám cancellár lett, 1826</u>	206
(Megjelent egy röplapon).	

<u>Óda a recensenshez. Töredék</u>	206
<u>Caraffának emlékoszlopa</u>	207
<u>Középszerűség</u>	208
<u>(Aradi Vészlapok 1844).</u>	
<u>Búnak természete</u>	208
<u>(Árvizkönyv II).</u>	
<u>Nőnem hatalma</u>	208
<u>(A 11. lapon álló gnóma későbbi kiegészítése. A kettő összeolvasztva az Aurórában 1822).</u>	
<u>Férjválasztás</u>	209
<u>(Auróra 1822).</u>	
<u>Gr. Festetics Györgyhez (a keszthelyi könyvtár albumába 1811).</u>	209
<u>A tyrann poéta</u>	210
<u>(Auróra 1823).</u>	
<u>Viola és Pipacs, vagy a hamis barát. Rege a magyar előidőből két énekben</u>	214
<u>(Emlény 1838).</u>	

58340 12

BNC - PRENZE

B.5.5.401

Heckenast Gusztáv

könyvkiadó-hivatalában Pesten, (egyetem-utca 4-dik sz.) meg-
jelent és minden könyvtárban kapható:

A MAGYAR
NEMZET CLASSICUS IRÓI.

Egy-egy folyam 10 kötet.

I. folyam. Kisfaludy Károly munkái. 8 kötet.

" Kölesy Ferencz munkái. 1. 2. kötet.

II. folyam. Kölesy Ferencz munkái. 3–8. kötet.

" Mikes Kelemen törökországi levelei. 2 kötet.

" Bajza József összegyűjtött munkái. 1. 2. kötet.

III. folyam. Virág Benedek magyar századal. 3. kiadás.
6 kötet.

" Bajza összegyűjtött munkái. 3–6 kötet.

IV. folyam. Gyöngyösi István válogatott munkái. 2 kötet.

" Szentjohi Szabó László versei. 1 kötet.

" Bacsfányi János poétai munkái. 1 kötet.

" Csokonai Vitéz Mihály válogatott munkái.
3 kötet.

" Berzsenyi Dániel munkái. 2 kötet.

" Verseghy Ferencz költeményei. 1 kötet.

Egy-egy folyamnak ára 5 forint.